

Nederlandse jihadreizigers geframed in de media

Universiteit Utrecht

Masterscriptie Religies in hedendaagse samenleving

Naam: Liza Vermeulen 3067386

Begeleider: Lucien van Liere

Datum: 27 juni 2013

Academisch jaar: 2012-2013

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Samenvatting	6
Lijst afkortingen	7
1. Inleiding	8
1.1 Onderwerp en probleemstelling	8
1.2 Relevantie van het onderwerp	9
1.2.1 Maatschappelijke relevantie	9
1.2.2 Wetenschappelijke relevantie	9
1.3 Opbouw	10
2. Aanloop naar Syrië	11
2.1 Het ontstaan van de Arabische Lente	11
2.2 De Arabische Republiek Syrië	15
2.2.1 Damascus Spring	16
2.2.2 Het begin in 2011	17
2.2.3 Het regime van Bashar al-Assad	19
2.3 Huidige situatie in Syrië	20
3. Syrische oppositie	23
3.1 National Coalition for Syrian Revolutionary and Opposition Forces	23
3.2 Syrian National Council	25
3.3 National Co-ordination Committee	26
3.4 Free Syrian Army	27
4. Jihad in Syrië	29
4.1 Het begrip jihad	30
4.2 Opkomst van de moderne jihad	31
4.2.1 Sayyid Qutb	33
4.2.2 Moderne jihad in de praktijk	35
4.3 Islamisme en salafisme	35
4.3.1 Islamisme	36
4.3.2 Salafisme	36
4.3.3 Islamistische en salafistische jihadistische groeperingen	38
4.3.4 Jahbat al-Nusra	39
4.4 Buitenlandse strijders en de oproep tot jihad	41
5. Nederlandse moslims in Syrië	44
5.1 De oproep tot jihad in Nederland	44

5.2 Syriëgangers in de Nederlandse media	46
5.2.1 Hoofdlijnen mediaoverzicht	47
6. Framing	54
6.1 Het concept	54
6.2 Soorten frames	55
6.3 Effect van framing	56
7. Probleemstelling en onderzoeksvraag	58
7.1 Tijdgebonden afbakening van het onderzoek	59
7.2 Afbakening van het onderzoeksobject	59
7.2.1 De Volkskrant	59
7.2.2 Algemeen Dagblad	60
7.2.3 NRC Handelsblad	61
8. Methodologie	62
8.1 Generische frames	62
8.1.1 Human interestframe	62
8.1.2 Het conflictframe	63
8.1.3 Het economische gevolgenframe	63
8.1.4 Het moraliteitsframe	63
8.2 Diagnostische en prognostische frames	63
8.2.1 Diagnostisch frame	64
8.2.2 Prognostisch frame	64
8.3 Dataverzameling	65
8.4 Terminologie	66
9. Onderzoekresultaten	67
9.1 Resultaten frameanalyse generische frames	67
9.2 Resultaten frameanalyse diagnostische frames	69
9.3 Resultaten frameanalyse prognostische frames	72
9.4 Terminologie	74
9.5 Verschil tussen de drie kranten	75
9.5.1 Generische frames	75
9.5.2 Diagnostische frames	76
9.5.3 Prognostische frames	76
9.4 Terminologie	77
10. Conclusie.....	79
10.1 Beantwoording hoofdvraag	79
10.2 Beantwoording deelvraag 1.....	80

10.3 Beantwoording deelvraag 2.....	80
10. 4 Beperkingen en aanbevelingen	82
Bibliografie	83
Bijlage I Mediaoverzicht	91
Bijlage II Mediaoverzicht algemeen	93
Bijlage III Literatuurmatrix	97
Bijlage IV Overzicht type mediabericht	102

Voorwoord

Het afronden van deze scriptie betekent ook het einde van mijn master ‘Religies in hedendaagse samenleving’. Ondanks het feit dat door de combinatie van een baan en mijn studie het af en toe flink hard werken was en ik mijn sociaal leven daardoor soms op een wat lager pitje heb moeten zetten, heb ik nooit spijt gehad van mijn keuze om deze master te gaan doen. Het heeft me naast vakinhoudelijke kennis en het aanleren van wetenschappelijke manier van kijken, ook de kans gegeven mijn interesse voor religie en voor de islam in het bijzonder, te delen met medestudenten en docenten. Bovendien heeft het me doen beseffen dat ik wanneer ik iets echt wil, ik in staat ben dit te bereiken. Het afronden van mijn studie biedt mij tevens de mogelijkheid terug te kijken op het afgelopen jaar. Het is een heftig jaar voor mij geweest dat in het teken heeft gestaan van de ziekte van mijn moeder. Ik wil mijn scriptie om die reden graag aan mijn moeder opdragen!

Tot slot wil ik van dit moment gebruik maken om mijn scriptiebegeleider Lucien van Liere te bedanken voor zijn begeleiding, input, snelle feedback en enthousiasme voor het onderwerp.

Samenvatting

Het afgelopen half jaar zijn er veelvuldig mediaberichten verschenen over Nederlandse moslims die naar Syrië afreizen om daar te strijden tegen het regime van president al-Assad. De manier waarop er over deze Nederlandse moslims wordt geschreven in de media is van invloed op het beeld dat van hen ontstaat bij het grote publiek. In deze studie werd daarom onderzocht welke frames er door drie grote Nederlandse kranten, de Volkskrant, het NRC Handelsblad en het Algemeen Dagblad, werden gebruikt. Aan de hand van een inhoudsanalyse werd nagegaan in welke mate vier van de vijf generische frames van Semetko en Valkenburg en diagnostische en prognostische frames konden worden teruggevonden in de berichtgeving rondom de Nederlandse moslims die naar Syrië afreizen. Ook werd er gekeken van welke terminologie de kranten gebruik maakten om deze Nederlandse moslims aan te duiden. Uit de analyse bleek dat de drie kranten vooral gebruik maken van diagnostische frames, wat betekent dat er vooral geschreven wordt over aanleidingen of oorzaken voor het vertrek naar Syrië. Generische en prognostische frames werden in mindere mate teruggevonden in de berichtgeving. Ook kwamen er verschillende termen naar voren die gebruikt worden om de Nederlandse moslims aan te duiden. Tot slot werd er een aantal verschillen tussen de drie kranten vastgesteld.

Afkortingen

AD:	Algemeen Dagblad
AIVD:	Algemene Inlichtingen en Voorlichtings Dienst
CDA:	Christen Democratisch Appel
DTN:	Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland
EO:	Evangelische Omroep
FSA:	Free Syrian Army
ISCR:	International Centre for the Study of Radicalisation
NCC:	National Coordination Committee
NCRV:	Nederlandse Christelijke Radio Vereniging
NCTV:	Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid
NRC:	Nieuwe Rotterdamsche Courant
PvdA:	Partij van de Arbeid
SNC:	Syrian National Council
VARA:	Vereniging van Arbeiders Radio Amateurs

1. Inleiding

1.1 Onderwerp en probleemstelling

Op 30 november 2012 verscheen in de Nederlandse media het eerste bericht over Nederlandse moslims die naar Syrië wilden afreizen om daar deel te nemen aan de strijd tegen het regime van president Bashar al-Assad. In de maanden daarop volgend verschenen er steeds vaker berichten over dit onderwerp in de Nederlandse media. Overal kwam je termen als jihadist, jihadstrijders en Syriëgangers tegen.

In deze masterscriptie zal ik onderzoeken op welke manier de berichtgeving rondom deze Nederlandse moslims in drie grote Nederlandse kranten, namelijk de Volkskrant, het NRC Handelsblad en het Algemeen Dagblad, wordt weergegeven. Om dit te onderzoeken zal ik een inhoudsanalyse uitvoeren om na te gaan welke frames het meest voorkomend zijn in de berichtgeving. De Nederlandse moslims die in naar Syrië afreizen om daar te strijden tegen het regime van president al-Assad zal ik in mijn scriptie aanduiden als ‘jihadreizigers’. Ik ben me ervan bewust dat de term jihadreizigers ook door verschillende Nederlandse media gebruikt wordt en dat zij mogelijk een andere betekenis aan deze term geven dan ik. In mijn geval doel ik met het gebruik van de term jihadreizigers op Nederlandse moslims die naar Syrië afreizen en waarvan de motivatie voor dit besluit (nog) niet is vastgesteld. Ook betekent het gebruik van deze term niet dat deze Nederlandse moslims per definitie vanuit religieuze overwegingen vertrekken. Ik wil hier duidelijk over zijn omdat er geen eenduidige motivatie valt vast te stellen en ik niet de mogelijkheid heb om zekerheid te verkrijgen over deze motivatie.

Naast de vraag welke frames het meest voorkomend zijn in de berichtgeving zal ik ook onderzoeken welke terminologie er door de kranten gehanteerd wordt en welke verschillen er tussen de drie kranten waar te nemen zijn.

1.2 Onderzoeksvraag

Zoals hierboven beschreven zal ik in deze scriptie onderzoeken op welke manier de berichtgeving over Nederlandse jihadreizigers wordt geframed in de Nederlandse media. In hoofdstuk 7. van deze scriptie zal ik uitvoerig terugkomen op onderzoeksvragen en de afbakening van het onderwerp. Het daaropvolgende hoofdstuk geeft weer op welke manier ik antwoord zal geven op deze onderzoeksvragen. Hieronder zal ik alvast de centrale onderzoeksvraag en de twee deelvragen weergeven:

Op welke manier worden Nederlandse moslims die naar Syrië afreizen om daar deel te nemen aan de strijd tegen het regime van president al-Assad geframed door verschillende Nederlandse media?

Deelvraag 1 en 2:

Welke terminologie wordt er door verschillende Nederlandse media gebruikt met betrekking tot Nederlandse moslims die naar Syrië afreizen om daar deel te nemen aan de strijd tegen het regime van president al-Assad?

Welke verschillen zijn er waar te nemen tussen de Volkskrant, het NRC Handelsblad en het Algemeen Dagblad in de berichtgeving over de Nederlandse moslims die naar Syrië afreizen om daar deel te nemen aan de strijd tegen president al-Assad?.

1.3 Relevantie van het onderwerp

Hieronder zal uitleggen wat de maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie van dit onderwerp is.

1.3.1 Maatschappelijke relevantie

Het fenomeen dat Nederlandse moslims naar Syrië afreizen om daar te strijden tegen het regime is het afgelopen half jaar veelvuldig in de media geweest. Er zijn niet alleen krantenartikelen over dit onderwerp geschreven, ook actualiteitsprogramma's op de televisie hebben aandacht aan dit onderwerp besteed. De berichtgeving komt vanuit verschillende invalshoeken. Zo wordt er aandacht besteed aan gebeurtenissen, motieven, oorzaken en eventuele gevolgen. Daarnaast is het onderwerp verbonden met andere onderwerpen die veelvuldig in de media komen zoals integratieproblematiek, terrorisme en de angst voor de islam. De grote belangstelling in de media zorgt ervoor dat het onderwerp terecht komt bij het grote publiek. Het is daarom maatschappelijk relevant om te onderzoeken welke mediaframes er door drie grote Nederlandse kranten gebruikt worden omdat deze mediaframes van invloed zijn op de manier waarop dit onderwerp ervaren wordt door het grote publiek in Nederland.

1.3.2 Wetenschappelijke relevantie

Deze scriptie kan bijdragen aan de wetenschappelijke kennis over framing en frameanalyses. Zo verenigt dit onderzoek een belangrijk onderdeel van sociaal-wetenschappelijk onderzoek (framing) met een zeer actueel thema in Nederland (Nederlandse jihadreizigers). Doordat het onderwerp van deze scriptie zo actueel is bestaat er nog maar weinig wetenschappelijk

onderzoek. Ook is er voor zover ik weet nog geen frameanalyse verricht naar de berichtgeving over Nederlandse jihadreizigers. Daarnaast vormt het uitvoeren van een frameanalyse een eerste stap naar onderzoek inzake framingseffecten van berichtgeving betreffende Nederlandse jihadreizigers. Dergelijk onderzoek kan meer duidelijkheid verschaffen over de vraag welke invloed mediaboodschappen over een bepaalde problematiek uitoefenen op het ontvangende publiek. Omdat een deel van dit publiek gevormd wordt door beleidsmakers kan deze invloed belangrijke gevolgen met zich meebrengen voor de manier waarop er in de politiek met dit onderwerp wordt omgegaan.

1.4 Opbouw

Het eerste deel van deze scriptie vormt het theoretisch kader. Dit betekent dat ik door middel van literatuurstudie de achtergrond van het onderwerp zal schetsen. In eerste instantie zal ik het ontstaan van de Arabische Lente in kaart brengen, om vervolgens in te zoomen op de specifieke situatie in Syrië. Vervolgens zal ik de verschillende Syrische oppositiegroeperingen beschrijven. In het volgende hoofdstuk verklaar ik het begrip jihad en ga ik in op het verschil tussen islamisme en salafisme in Syrië en zal ik de belangrijke Syrische jihadistische groepering, Jabhat al-Nusra, typeren. De achtergrond van de Nederlandse moslims die afreizen naar Syrië komt in het hoofdstuk daarna aan bod waarna ik een overzicht zal bieden van de berichtgeving in de Nederlandse media omtrent dit onderwerp. Het hoofdstuk waarin ik het begrip framing onder de loep neem en inga op verschillende soorten frames vormt de afsluiting van het theoretische kader.

In het tweede deel van dit onderzoek schets ik de probleemstelling, waarbij er aandacht wordt besteed aan de onderzoeksvragen en de afbakening van het onderwerp. Ook geef ik weer welke methodologie er in dit onderzoek gehanteerd wordt om een antwoord te kunnen geven op de centrale onderzoeksvraag. Het vierde en laatste deel vormt de conclusie van dit onderzoek waarin antwoord wordt gegeven op de onderzoeksvragen. Tot slot volgen de bijlagen waarin verschillende mediaoverzichten te vinden zijn en waarin een duidelijke overzicht van de onderzoeksresultaten is opgenomen.

2. Aanloop naar Syrië

Begin 2011 ontstond er in de Arabische wereld een golf van protesten die wereldwijd de naam ‘Arabische Lente’ kreeg. Deze burgeropstand tegen het regime begon in Tunesië en woedt nog in Syrië en andere landen tot op de dag van vandaag. In dit hoofdstuk laat ik het ontstaan en de ontwikkeling van de Arabische Lente zien en zoom ik vervolgens in op de specifieke situatie in Syrië.

2.1 Het ontstaan van de Arabische Lente

17 december 2010 staat bekend als het begin van de Arabische Lente. Op deze dag stak de 26-jarige fruitverkoper Mohamed Bouazizi zichzelf in brand in de Tunesische plaats Sidi Bouzid als protest tegen de autoriteiten die hem jarenlang lastig vielen en hem publiekelijk vernederden.¹ Bouazizi was net als velen in het land hoogopgeleid maar zonder mogelijkheden tot werk op zijn niveau en zonder toekomstperspectief. Dit maakte hem en vele anderen in Tunesië wanhopig. Noodgedwongen verkocht hij fruit en groente op straat. Door het gebrek aan een vergunning hiervoor werden zij spullen regelmatig in beslag genomen door de politie. Dit dreef hem uiteindelijk tot zijn wanhoopsdaad.² Als gevolg van deze actie ontstonden demonstraties die zich al snel uitspreidden over het gehele land. De grote schaal waarop de demonstraties plaatsvonden en het feit dat deze zeer onverwachts ontstonden leidde ertoe dat President Zine el Abidin Ben Ali, aan de macht sinds 1987, een officiële mededeling deed waarin hij aangaf dat politie en veiligheidsdiensten hard zouden optreden tegen iedereen die deelnam aan de protesten. Als reactie hierop ontstonden nog meer demonstraties en opstanden die steeds meer mensen mobiliseerden. Deze vicieuze cirkel waarin acties van demonstranten leidden tot maatregelen van de regering die op hun beurt zorgden voor nog meer acties van het volk werd een patroon van de Arabische Lente.³

De onrust in Tunesië sloeg op 6 januari 2011 over op buurland Algerije. Intussen werd de situatie in Tunesië steeds onrustiger en op 9 januari werd melding gemaakt van verschillende slachtoffers onder de vreedzame demonstranten. De onrust die hierop volgde zorgde er voor dat

¹ M. F. Elman, *The Arab Spring and the Future of Democracy in the Middle East: Rethinking Middle Eastern Studies, Palestine-Israel journal of politics, economics and culture*, Volume: 18, Issue: March, 2012, 1.

² Waarom Mohammed zichzelf in brand stak, 6 januari 2011, via <http://nos.nl/artikel/209553-waarom-mohammed-zichzelf-in-brand-stak.html>, (geraadpleegd 17-05-2013).

³ H. Dabashi, *The Arab Spring, The End of Postcolonialism*, London: Zed Books, 2012, 17.

President Ben Ali op 14 januari zijn spullen pakte en naar Saoedi-Arabië vertrok en premier Mohammed Ghannouchi aan de macht achterliet.⁴

Binnen een maand na het begin van de demonstraties was President Ben Ali op de vlucht geslagen. De hele Arabische en islamitische wereld bekeek deze gebeurtenis met ongeloof. Was dit werkelijk mogelijk en was het werkelijk zo gemakkelijk gegaan?⁵

Drie dagen na de vlucht van Ben Ali uit Tunesië stak Abdou Abdel-Monaam Hamadah, een 40-jarige Egyptenaar zichzelf in de brand naast het Egyptische parlamentsgebouw als protest tegen de hoge prijzen voor basisbehoeften in het land. Deze actie, te beschouwen als een kopie van de aanleiding van het begin van de Arabische Lente in Tunesië, trok in Egypte maar weinig aandacht. Pas op 25 januari, een nationale feestdag in het land ter ere van de politie, trokken duizenden Egyptenaren de straat op. Het doel van deze dag, die men de ‘Day of Rage’ had genoemd, was het openlijk afwijzen van het regime van President Hosni Mubarak. Dergelijke demonstraties waren niet ongewoon in Egypte, maar deze demonstratie was anders omdat het een direct antwoord was op de gebeurtenissen in Tunesië. Het protest begon vreedzaam maar binnen enkele uren botsten de demonstranten met de politie op het Tahrir Square (‘Vrijheidsplein’). Ook in andere steden zoals Alexandrië, Tant, Aswan, Mansura en Assiut braken opstanden uit. De belangrijkste redenen voor de demonstraties waren de grote werkeloosheid, de armoede, de corruptie binnen de overheid en de heerschappij van President Mubarak die op dat moment al dertig jaar aan de macht was. In de daaropvolgende dagen namen de opstanden toe in omvang en hevigheid, mede door het gebruik van sociale media. Als reactie hierop haalde de Egyptische overheid veel kritische websites uit de lucht. President Mubarak ontsloeg in de nacht van 28 en 29 januari zijn kabinet maar weigerde zelf om op te stappen. Wel benoemde hij voor het eerst in zijn ambtsperiode een vice-president. Een dag later stelde hij democratische hervormingen in het vooruitzicht en beloofde hij zichzelf bij de volgende verkiezingen niet opnieuw verkiesbaar zou stellen. Maar het was niet genoeg voor de demonstranten.

In een poging de opstanden onder controle te krijgen stuurde Mubarak op 1 februari gewapende groepen op kamelen naar het Tahrirplein met als gevolg dat de demonstranten nog vastberadener werden.⁶

⁴ Tunesian President flees amid rioting, (14.01.2011), via: <http://www.globalpost.com/dispatch/africa/110114/tunisia-president-paris-tunis-riots-arab-egypt>, (geraadpleegd, 06.05.2013).

⁵ Dabashi, *The Arab Spring*, 18.

⁶ M. Haas & D.L. Lesh, *The Arab Spring: change and resistance in the Middle-East*, Boulder, CO: Westview Press, 2013, 40.

Vanuit de Verenigde Staten, een belangrijke bondgenoot van Egypte, en Israël, dat veel te danken heeft aan een goede relatie met President Mubarak, kwamen er oproepen aan de Egyptenaren om rustig te blijven en de stabiliteit in de regio te bewaren.⁷ 4 Februari werd door de opstandelingen omgedoopt tot ‘Day of Departure’ en indertussen bivakkeerden steeds meer mensen op het Tahrirplein tot vicepresident Suleiman op 11 februari in een toespraak het vertrek van President Mubarak aankondigde.⁸ Binnen twee weken na de val van Ben Ali was ook het regime van Mubarak tot een eind gekomen.

Deze gebeurtenissen hadden wereldwijd grote invloed. De Verenigde Staten waren opgeschrikt omdat ze dit totaal niet hadden zien aankomen. In Europa heerste vooral verwarring en in Israël voerde angst de boventoon. De islamitische Republiek Iran wist niet hoe snel het de opstanden in Egypte een islamitische revolutie moest noemen. De Arabische Lente was in volle gang en er werd in de internationale pers druk gespeculeerd over welk land er zou gaan volgen.⁹

Lang hoefde men niet te wachten. Op 16 februari 2011 braken er protesten uit in de stad Benghazi in Libië. De directe aanleiding voor de protesten was de arrestatie van mensenrechtenactivist Fethi Tarbel, die bekend stond om zijn werk met de families van de slachtoffers van de beruchte moordpartij in de Abu Salim gevangenis in 1996. De media rapporteerden op 21 februari een grote opstand waarbij honderden demonstranten slaags raakten met de politie. President Gaddafi, die aan de macht was sinds 1969, hield op 22 februari een strijdlustige speech waarin hij de demonstranten bedreigde. De opstanden breiden zich uit zich naar andere steden als Tripoli waar vele opstandelingen omkwamen. Op 3 maart sprak de Amerikaanse President Obama een officieel verzoek uit waarin hij Gaddafi vroeg om te vertrekken. Intussen was er ook een aankondiging gekomen van het International Criminal Court (ICC) dat de daden van het regime Gaddafi (‘crimes against humanity’) onderwerp van onderzoek zouden gaan vormen. President Obama en de Engelse minister-president Cameron lieten op 9 maart weten dat zij bezig waren om een militaire operatie voor te bereiden voor het geval Gaddafi niet vrijwillig zou aftreden. Dit leidde tot de aanneming van een resolutie door de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties die een no-fly zone boven Libië toestond. Een dag later, op 19 maart, werd de eerste airstrike gelanceerd op Libische doelen. Anderhalve maand later kwam het International Criminal Court met de uitspraak dat Gaddafi inderdaad misdaden

⁷ De ‘dag van vertrek’ van minuut tot minuut (04.02.2011), via: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/4909/VK-Dossier-De-demonstraties-in-Egypte/article/detail/1831425/2011/02/04/De-Dag-van-Vertrek-van-minuut-tot-minuut.dhtml>, (geraadpleegd 06.05.2013).

⁸ Al-Jazeera, Hosni Mubarak resigns as president (11.02.2011), via: <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/02/2011121125158705862.html> (geraadpleegd 26.04.2013).

⁹ Dabashi, *The Arab Spring*, 19.

tegen de menselijkheid had begaan en gaf een officieel arrestatiebevel uit. Ondanks dit alles bleef Gaddafi op zijn post en weigerde hij zijn functie als president neer te leggen.¹⁰ Negen maanden na het uitbreken van de opstand werd President Gaddafi op 20 oktober 2011 door de opstandelingen gedood. Hiermee kwam een einde aan een 42 jaar durende heerschappij over het land.¹¹

De protesten in Jemen waren reeds begonnen op 23 januari 2011. Als reactie hierop kondigde de Jemenitische President Ali Abdulla Saleh aan dat hij zich niet opnieuw verkiesbaar zou stellen bij het aflopen van zijn termijn in 2013. De Jemenieten riepen 3 februari uit als ‘Day of Rage’ en gingen met twintigduizend mensen tegelijkertijd de straten van de hoofdstad Sana’a op. Op 12 februari ontstond er wederom een groot protest waarbij men voornamelijk riep om politieke hervormingen. President Saleh kondigde op 10 maart de komst van een nieuwe constitutie aan als reactie op de aanhoudende protesten. Deze aankondiging had echter geen resultaat want de opstanden gingen door en later die maand werden veel vreedzame demonstranten door politieagenten gedood. Belangrijke militaire figuren stapten over naar de kant van de demonstranten en ook verschillende ministers en andere belangrijke personen uit het oude regime sloten zich aan bij de opstandelingen. Op 3 juni raakte Saleh gewond bij een aanslag op zijn presidentiële paleis en werd hij naar Saoedi-Arabië gevlogen.¹²

In Bahrein braken de opstanden uit op 14 februari 2011 door het uitroepen van een ‘Day of Rage’ door middel van sociale media. Aangezien het merendeel van de demonstranten sjiitisch was wees de heersende soennitische regering de opstand af en claimde dat deze geen onderdeel vormde van de Arabische Lente omdat zij aangesticht was door de Islamitische Republiek Iran. Door onderscheid te maken tussen sji’ieten en soennieten probeerde de regering te verbloemen dat de fundamentele oorzaak van de onrust de politieke corruptie in het land was.¹³ De dood van twee van de demonstranten zorgde er echter voor dat duizenden opstandelingen zich verzamelden op het Pearl Square. Ook trok de belangrijkste oppositiepartij zich uit protest terug uit het parlement. Om de onrust in de kiem te smoren liet Koning Hamad ibn Isa Al-Khalifa, wiens familie Bahrein bestuurde sinds 1942, een aantal politieke gevangenen vrij terwijl hij de

¹⁰ Dabashi, *The Arab Spring*, 20.

¹¹ Al-Jazeera, ‘The revolt that brought down Gaddafi’, (27.12.2011) via: <http://www.aljazeera.com/indepth/spotlight/aljazeeratop102011/2011/12/20111226114023696528.html>, (ge raadpleegd 26.04.2013).

¹² Al-Jazeera, ‘Yemen: bloody protest and broken agreements’ (27.12.2011), via: <http://www.aljazeera.com/indepth/spotlight/aljazeeratop102011/2011/12/2011122593511542382.html>, (ge raadpleegd 26.04.2013).

¹³ Al-Jazeera, ‘Bahrain: the stories that aren’t being covered’, (06.05.2012), via: <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2012/05/2012568151358932.html> (ge raadpleegd 26.04.2013).

politie en het leger ondertussen opdroeg hard op te treden tegen de opstandelingen. Op 14 maart stuurden Saoedi-Arabië en andere lidstaten van de ‘Gulf Cooperation Council’ (GCC) militairen richting Bahrein om de veiligheidstroepen te ondersteunen bij het onderdrukken van de opstand. Desondanks gingen de protesten door. Uit angst voor herhaling van de gebeurtenissen op het Egyptische Tahrir Plein werd het Pearl Square, de belangrijkste plek voor demonstraties, gesloopt. In april werden de twee belangrijkste sji’itische politieke partijen verboden.¹⁴

In juni 2011 dwongen grote oppositionele bijeenkomsten, die al aan de gang waren vanaf februari in Marokko, Koning Hassan om constitutionele hervormingen te beloven. Als reactie op de opstanden in Algerije verlaagde de regering de voedselprijzen. Ook in Oman eisten opstandelingen banen en politieke hervormingen. Sultan Qaboos reageerde onmiddellijk door meer banen en hogere inkomens te beloven. In februari kondigde koning Abduallah van Saoedi-Arabië verhoogde uitgaven op welzijn aan. Geïnspireerd door de golf van protesten in de Arabische wereld begonnen Saoedische vrouwen hervormingen te eisen, waaronder het opheffen van het officiële verbod op autorijden door vrouwen. In maart demonstreerden honderden jonge mensen in Koeweit voor politieke hervormingen en eisten grotere en belangrijker participatie in de zaken in hun land.¹⁵

In een korte periode van een half jaar is een groot aantal soms definitieve veranderingen waar te nemen op vooral politiek gebied in het Midden-Oosten cq. Noord-Afrika. De intensiteit en het resultaat van de opstanden variëren echter wel. Ook het aantal slachtoffers dat de opstanden gekost heeft verschilt sterk per land. In Tunesië vielen 100 slachtoffers, in Jemen een paar honderd, in Egypte nog meer en in Libië zijn een paar duizend slachtoffers gevallen. Er is echter een land waarvan nog geen definitieve cijfers van bekend zijn. Eén land waar de strijd nog in volle gang is en waar de president niet aan opstappen denkt. Dat is Syrië waar de Arabische Lente begon in maart 2011 en voortduurt tot op de dag van vandaag.¹⁶ Hieronder zal ik dieper ingaan op Syrië, de Arabische Lente in Syrië en de situatie waarin het land zich nu bevindt. Het is van belang hier een duidelijk beeld van te schetsen om zo inzicht te krijgen in de motieven van Nederlandse jihadreizigers om naar Syrië af te reizen en te strijden tegen het regime van president al-Assad.

2.2 Arabische Republiek Syrië

Syrië, officieel de Arabische Republiek Syrië, werd dertig jaar lang geregeerd door oud-

¹⁴ Dabashi, *The Arab Spring*, 21.

¹⁵ Dabashi, *The Arab Spring*, 21.

¹⁶ Timeline: Syria’s bloody conflict, (02.08.2012), via: <http://www.pbs.org/newshour/rundown/2012/08/syria-timeline.html> (geraadpleegd 06-05-2013).

president Hafiz al-Assad en wordt sinds diens dood in 2000 bestuurd door zijn zoon Bashar al-Assad. Met de komst van Bashar al-Assad groeide de hoop onder de bevolking dat hij veranderingen in Syrië zou doorvoeren en het land zich zo in een nieuwe richting zou kunnen gaan ontwikkelen. Op 17 juli 2000 hield de nieuwe president een redevoering waarin hij economische hervormingen en technologische vooruitgang beloofde. Dit zorgde voor een enthousiaste en positieve sfeer onder de Syrische bevolking.¹⁷ In de volgende paragraaf zal ik hier verder op ingaan.

2.2.1 Damascus Spring

Doordat al-Assad in Londen heeft gestudeerd en hij de voorman is van het belangrijkste Syrische computer bedrijf, de Syrian Computer Society (SCS), werd hij gezien als modern en vooruitstrevend. In de eerste periode na zijn aanstelling voldeed Bashar aan de verwachtingen van de bevolking doordat hij in tegenstelling tot zijn vader veel vrijer en opener was op politiek gebied. Deze verandering zorgde ervoor dat deze eerste periode na zijn aantreden ‘the Damascus Spring’ genoemd wordt. Deze periode die zeven à acht maanden duurde wordt gekenmerkt door het doorvoeren van een aantal belangrijke veranderingen. Zo werd er pardon verleend aan een groot aantal politieke gevangenen. Ook kregen private kranten permissie om te gaan publiceren en werden politieke fora en politieke bijeenkomsten toegestaan waar openlijk kritiek geuit mocht worden op de regering. Tot slot werd de persoonlijkheidscultus, die rondom oud-president Hafiz al-Assad was ontstaan, niet voortgezet rondom de nieuwe president Bashar.¹⁸

Deze veranderingen zorgden voor een zeer snelle groei van civiele, sociale organisaties. Ook ontstonden er groepen voorstanders van democratie en werd er op grote schaal kritiek geuit op de regering. Het regime had de mate waarin dit gebeurde niet voorzien en Bashar werd hiervoor vanuit verschillende hoeken gewaarschuwd. Als gevolg hiervan werden alle sociale en politieke hervormingen die waren ingevoerd in de Damascus Spring direct of indirect teruggedraaid. Ook bepaalde groepen die streeden voor democratie werden opnieuw strafbaar. Er volgden jaren van bezuinigen en enkele economische, monetaire en administratieve hervormingen maar op politiek gebied veranderde er zeer weinig. Hierdoor bleef Syrië een neo-patriarchale autoritaire staat.¹⁹

¹⁷ R. Terrebonne, Fulla, *The Veiled Barbie: An analysis of Cultural Imperialism and Agency*, *MAI Review* 2 2008, 2.

¹⁸ D.W. Lesch, *The New Lion of Damascus: Bashar al-Asad and Modern Syria*, New Haven, CT: Yale University Press, 2005, 92.

¹⁹ Haas & Lesch, *The Arabic Spring*, 80.

2.2.2 *Het begin van 2011*

Ondanks alle onrust en veranderingen in Tunesië en Egypte leek het in Syrië aan het begin van 2011 rustig en stabiel te zijn. De opstanden die in maart 2011 begonnen in Syrië kwamen voor President Bashar al-Assad dan ook zeer onverwacht. Volgens Haas & Lesh (2013) geloofde al-Assad werkelijk dat hij veilig, zeker en populair was in het land. Dit gevoel heeft er waarschijnlijk toe bijgedragen dat Bashar ervan overtuigd was dat de opstand in Syrië alleen kon ontstaan door een samenzweringscomplot, gearrangeerd door externe vijanden van het land. Bashar onderschatte hiermee de kracht van het internet en sociale media zoals Facebook en Twitter. Ook leek hij niet goed op de hoogte te zijn van de grote ontevredenheid die er onder de Syrische bevolking heerste. In 2011 was 60% van de Syrische bevolking onder de vijftientig jaar, waarvan ongeveer 53% werkeloos was. Op de indexlijst van wereldwijde corruptie die aangeeft in welke mate een land transparant, corrupt, verantwoordelijk is en in staat is om zaken te doen stond Syrië in 2010 op nummer 127 van de 178 landen op de lijst. Vergeleken met de landen in de regio stond Syrië op de veertiende plaats van de negentien landen die meededen.²⁰

In eerste instantie leek het erop alsof de situatie in Syrië anders was dan in Tunesië, Egypte en Libië. De opstanden die in januari en februari plaatsvonden kregen in Syrië in het begin namelijk maar weinig weerklank. Hierdoor leek het alsof er in Syrië minder steun en energie was voor de oppositie. Maar dit was niet het geval want Syrië had te maken met dezelfde sociaal-economisch problemen als de andere niet-olieproducerende landen in de regio. Deze problemen veroorzaakten, vooral onder de jongeren in de Arabische wereld, een gevoel van grote frustratie. Toch waren er wel degelijk verschillen tussen Syrië en andere landen zoals Tunesië en Libië. Zo stond de Syrische bevolking, als gevolg van de turbulente politieke ontwikkeling nadat het land onafhankelijk was geworden in 1946, over het algemeen minachtend tegenover deelname aan activiteiten die instabiliteit en chaos veroorzaken. Dit gevoel werd versterkt wanneer gekeken werd naar de twee buurlanden, Irak en Libanon. Deze landen zijn net als Syrië etnisch en religieus verdeeld en kijkend naar de recente geschiedenis van deze landen is goed te zien dat politieke onrust de samenleving in een land uiteen kan scheuren. Deze angst hiervoor werd gevoed door het Syrische regime en er werd constant gehamerd op het feit dat er koste wat kost gezorgd moest worden voor stabiliteit in het land en dat alleen het regime in staat was om deze stabiliteit te garanderen. Zo lang de Syriërs dit in gedachten hadden zouden zij niet deelnemen aan oppositiebewegingen die het land konden destabiliseren. Velen geloofden dat het Syrische regime juist hierdoor in staat was om zich tegen een Arabische Lente te verweren.²¹

²⁰ Transparency International, "Corruption Perceptions Index 2010," via: www.transparency.org. (geraadpleegd 04.05.2013).

²¹ Haas & Lesh, *The Arabic Spring*, 82.

In tegenstelling tot bijvoorbeeld Egypte bleven het Syrische leger en de veiligheidsdiensten aan de kant van het regime staan en probeerden zij de opstanden met geweld neer te slaan. Deze loyaliteit aan het regime heeft al-Assad gecreëerd doordat hij, gedurende zijn jaren als president, ervoor gezorgd heeft dat zijn meest trouwe bondgenoten zeer belangrijke posities binnen het leger en de veiligheidsdiensten bekleden. Ook heeft hij bondgenoten belangrijke posities gegeven binnen verschillende ministeries en in de Ba'ath-partij. Deze partij is in 1948 in Syrië opgericht en streeft naar eenheid in de Arabische wereld. De partij is van mening dat iedere inwoner van een Arabische staat, ongeacht geloofsovertuiging, Arabier is. En Arabisch zijn betekent volgens de partij niet automatisch moslim of religieus zijn. De Islam wordt door de partij gezien als de grootste creatie van de Arabische natie maar wordt niet beschouwd als de ziel daarvan.²² De overheersing door de Turken en de verdeeldheid van de Arabische wereld als gevolg van de Europese kolonisatie hebben volgens de partij geleid tot het verval van de Arabische wereld. Om terug te kunnen naar het sterke Arabische rijk zoals dat bestond in de Middeleeuwen, moeten de Arabische volkeren zich volgens de partij verenigen tot één Arabisch rijk. Naast het creëren van een krachtig Arabisch rijk streeft de partij ook naar Arabisch nationalisme en vrijheid van buitenlandse overheersing. Sinds de oprichting van de partij wordt de partij vertegenwoordigd door de regimes van Irak en Syrië.²³ Na de staatsgreep in 1963 wordt Syrië bestuurd door de Ba'ath-partij waarvan de alawitische moslim Hafiz al-Assad de eerste president was. De partij groeide na de staatsgreep enorm. Mensen sloten zich om verschillende redenen aan bij de partij, bijvoorbeeld omdat ze zich aangesproken voelden door het programma en de overtuigingen van de partij maar ook vanwege de voorkeursbehandeling die het lidmaatschap met zich meebracht. Leden van de Ba'ath-partij kregen meer mogelijkheden op de arbeidsmarkt en hadden een grotere kans om toegelaten te worden tot een universiteit. Er waren ook mensen die zich aansloten bij de partij om in een goed daglicht te komen te staan en problemen met het regime te voorkomen.²⁴

Als alawitische president is al-Assad lid van een minderheidsgroepering in Syrië. In 2012 telde de Syrische bevolking 22.530.746 leden, waarvan 90% moslims en 10% christenen. Het grootste gedeelte van de moslims (74%) is soennitisch. De overige 16% behoort tot islamitische minderheden zoals de alawieten (7%), de ismaëlieten (1,5%) en de druzen (2%). Het christendom in Syrië is verdeeld in twee grote tradities: het Oost-Syrische christendom en het West-Syrische christendom. Binnen deze twee tradities zijn weer veel verschillende stromingen te onderscheiden. Ook kent Syrië een hele kleine joodse gemeenschap bestaande uit circa 1500

²² J. Galvani, Syria and the Baath Party, *MERIP Reports*, No. 25, feb. 1974, 5.

²³ J.F. Devlin, The Baath Party: Rise and Metamorphosis, *The American Historical Review*, Vol. 96, No. Dec., 1991, 1396.

²⁴ Devlin, The Baath Party, 1397.

mensen.²⁵ In Syrië geldt in tegenstelling tot in de meeste andere Arabische landen de islam niet als staatsgodsdienst, maar vormt wel de publieke religie en de islamitische wetgeving, de sharia vormt wel de belangrijkste bron van het Syrische recht. Het feit dat president al-Assad als alawiet lid is van een minderheidsgroepering in Syrië speelt een rol bij de manier waarop hij het land bestuurt. In de volgende paragraaf ga ik nader in op het regime van al-Assad.

2.2.3. Regime van Bashar al-Assad

Het regime van al-Assad bestaat voornamelijk uit alawieten en heeft zich vanaf het begin af aan gepresenteerd als de beschermer van minderheidsgroeperingen in een land dat voor 74% procent bestaat uit soennitische moslims. Hiermee speelt het regime in op de angst onder de minderheidsgroeperingen om onderdrukt te worden door deze soennitische meerderheid. Veel minderheidsgroeperingen hebben hierdoor het idee gekregen dat hun lot afhankelijk is van het regime en hierdoor heeft het regime dus de gegarandeerde steun van minstens 20 à 30% van de bevolking. Naast goede banden met de minderheidsgroeperingen heeft het regime ook banden aangehaald met soennitische moslims uit het politieke- en zakenleven en heeft hen op allerlei mogelijke manieren ondersteund. Ook zij hebben er baat bij dat het regime aan de macht blijft omdat zij hun bevoorrechte positie graag willen behouden. Het regime van al-Assad heeft dus door voorzichtig opgebouwde tribale en familiale bondgenootschappen, door omkoping en dwang en door verdeel- en heerstactieken de macht over ongeveer de helft van de Syrische bevolking.²⁶

Bashar werd gedurende de langste periode dat hij aan de macht was over het algemeen gewaardeerd. Hij werd gezien als een goede vader en echtgenoot en dit werd ondersteund door zijn mooie, wereldwijze en intelligente vrouw. Bashar leefde geen uitbundig leven en bewoog zich zonder beveiliging door de hoofdstad waarmee hij liet zien dat hij en zijn familie tot het gewone volk behoorde.²⁷

Ondanks dit alles waren er ook in Syrië veel onderliggende sociaal-economische en politieke factoren aanwezig die in de andere landen mede de oorzaak zijn geweest van het uitbreken van de Arabische Lente. Deze factoren waren: werkeloosheid, lage lonen, armoede, corruptie op grote schaal en oneerlijke verdeling van welvaart. De opstanden in Syrië begonnen vooral op het platteland omdat de factoren daar het meest aanwezig waren maar sloegen al snel over op de

²⁵ CIA, The World Factbook Syria, (13.04. 2013) via: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sy.html>, (geraadpleegd 02.05.2013).

²⁶ Haas & Lesch, *The Arabic Spring*, 83.

²⁷ Haas & Lesch, *The Arabic Spring*, 84.

grote steden.²⁸ Hieronder zal ik weergeven hoe de situatie er in juni 2013, ruim twee jaar later, in Syrië voorstaat.

2.3 Huidige situatie in Syrië

Het is nu is het meer dan twee jaar geleden dat tientallen demonstranten in maart 2011 samen kwamen in Damascus nadat de beweging ‘Syrische Revolutie tegen Bashar al-Assad 2011’ een oproep deed op Facebook. Door de sociale media verspreidden de demonstraties zich razendsnel naar andere steden als Homs, Hama en later Aleppo. Ondanks de vreedzame protesten greep het regime van Assad keihard in en direct in de eerste week vielen er al tientallen doden onder de demonstranten. De opstandelingen gingen zich meer en meer verenigen en vormden zo een breed palet van politieke en militante oppositiegroepen, lokale netwerken en rebellenbewegingen. De oppositie raakte hierdoor steeds beter georganiseerd en een gedeelte werd steeds beter bewapend. Recent is er een oppositieregering gevormd die sinds 15 mei 2013 door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties erkend wordt.²⁹ In hoofdstuk drie zal ik de verschillende oppositiebewegingen in Syrië uitgebreid in kaart brengen.³⁰

Sinds het uitbreken van de burgeroorlog zijn er al heel veel dodelijke slachtoffers gevallen. Op 15 mei 2013 heeft de Verenigde Naties 80.000 doden gemeld. Het Syrische Observatorium, een belangrijke spreekbuis voor de oppositie, spreekt in mei 2013 van 120.000 slachtoffers, waarvan 94.000 burgers.³¹ Gedurende de eerste zes maanden van het conflict stierven er iedere maand 1000 mensen. Dit is begin 2013 opgelopen naar 5000 per maand. Volgens een rapport van de hulporganisatie ‘Save the Children’ dat gepubliceerd is op 13 maart 2013 zijn kinderen de grote slachtoffers in de strijd in Syrië. Ze worden doelbewust beschoten, gemarteld en verkracht. Jonge jongens worden gedwongen te ‘werken’ als koerier, levend schild of smokkelaar en meisjes op zeer jonge leeftijd uitgehuwelijkt. De twee miljoen kinderen in het land kunnen geen kant op en zitten gevangen in het bloederige conflict. De kans is groot dat ze ondervoed zullen raken en ziektes en traumatische ervaringen zullen opdoen. Een op de drie kinderen krijgt direct te maken met fysiek geweld. Door de strijd zijn veel scholen verwoest en docenten op de vlucht geslagen waardoor de meeste kinderen niet meer naar school kunnen.³² Op 17 mei 2013 maakte

²⁸ International Crisis Group, *Popular Protest in North Africa and the Middle East (VI): The Syrian People’s Slow-motion Revolution*, Crisis Group Middle East/North Africa Report N°108, 6 Juli 2011.

²⁹ Algemene vergadering VN steunt oppositie Syrië (15.05.2013), via: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2664/Nieuws/article/detail/3441871/2013/05/15/Algemene-Vergadering-VN-steunt-oppositie-Syrie.dhtml>, (geraadpleegd 17.05.2013).

³⁰ Ministerie van buitenlandse zaken, *Algemeen ambtsbericht Syrië*, januari 2013.

³¹ VN meldt 80.000 doden in Syrië (15.05.2013), via: <http://nos.nl/artikel/507219-vn-meldt-80000-doden-in-syrie.html>, (geraadpleegd 17.05.2013.)

³² Save the Children, *Childhood under fire, the impact of two year of conflict in Syria*, Londen: Save the Children Fund, 13 maart 2013.

UNHCR, het vluchtelingencommissariaat van de Verenigde Naties, bekend dat het aantal Syrische vluchtelingen is opgelopen tot 1,5 miljoen. Aangezien lang niet alle Syrische vluchtelingen zich melden bij het UNHCR gaat de organisatie ervan uit dat het werkelijke aantal nog veel hoger ligt.³³ Amnesty International laat via haar website in mei 2013 weten dat er sprake is van willekeurige gevangenne, langdurige incommunicado-detentie, marteling en mishandeling door het Syrische regime. De organisatie schat dat er tienduizenden Syrische burgers zijn gearresteerd. Doordat de internationale gemeenschap vooralsnog niet in staat is een einde te maken aan het geweld vreest Amnesty International dat deze cijfer verder op zullen lopen.³⁴

De internationale gemeenschap heeft tot op de dag van vandaag niet ingegrepen in Syrië. De pogingen van Kofi Anan, die speciaal aangesteld was als VN-gezant voor Syrië, om te komen tot een vreedzame oplossing voor het conflict, hebben nog weinig opgeleverd. Op 30 juni 2012 vond er in Genève een bijeenkomst over Syrië plaats maar dit leidde niet tot een doorbraak. De Verenigde Staten en de andere westerse landen konden het niet eens worden met Rusland over de positie en het mogelijke vertrek van al-Assad. Rusland is in tegenstelling tot de andere landen van mening dat al-Assad niet af hoeft af te treden en dat de Syriërs zelf het conflict op moeten lossen zonder inmenging van buitenaf. Wel werden de landen het eens over het idee dat er een overgangsregering van nationale eenheid zou moeten komen. Op 6 juli vond er een bijeenkomst plaats in Parijs waarbij de ‘Vrienden van Syrië’, bestaande uit een groep van vijftig landen waaronder de VS, West-Europese landen, Brazilië, Turkije, India, de Arabische Liga en veel Arabische landen, met elkaar afspraken veel meer hulp te gaan verlenen aan Syrische opstandelingen. Op deze manier probeerden ze het regime van al-Assad in een politiek en economisch isolement te brengen in de hoop dat al-Assad zo vrijwillig zou opstappen. China en Rusland spraken op 19 juli 2012 een veto uit tegen een VN-veiligheidsraadevolutie om strengere sancties op te leggen aan het Syrische regime. Met dit veto blokkeerden beide landen voor de derde keer een resolutie over Syrië. Deze veto's zorgen ervoor dat iedere vorm van militair ingrijpen door de Verenigde Natie onmogelijk is.³⁵ De relatie van Syrië met Libanon, de steun van Iran en de formele oorlog met Israël zorgen ervoor dat de rest van de landen in de wereld niet willen of durven ingrijpen omdat zij de lont niet in het kruitvat van het gehele Midden-Oosten willen steken.³⁶

³³ Number of Syrian refugees tops 1.5 million mark with many more expected (17.05.2013), via: <http://www.unhcr.org/519600a59.html>, (geraadpleegd 17.05.2013).

³⁴ Syrië, (mei 2013), via: <http://www.amnesty.nl/mensenrechten/landen/syrie#rel2-uit-het-jaarboek-2012-ove>, (geraadpleegd 17.05.2013).

³⁵ Ministerie van Buitenlandse zaken, *Algemeen ambtsbericht Syrië*, januari 2013.

³⁶ Twee jaar opstand in Syrië.

De relatie van Syrië met Libanon en de steun van Iran en de formele oorlog met Israël zorgen ervoor dat de rest van de landen in de wereld niet willen of durven ingrijpen omdat zij niet de lont in het kruitvat willen steken met het risico dat heel het Midden-Oosten ontploft.³⁷

³⁷ Twee jaar opstand in Syrië.

3. Syrische oppositie

Twee jaar na het uitbreken van de opstanden in Syrië is de Syrische oppositie nog steeds erg verdeeld. De grote verscheidenheid van politieke groepen, gevluchte dissidenten, burgeractivisten en gewapende militanten zijn het nog altijd oneens over de manier waarop ze het regime van president Bashar al-Assad omver moeten werpen. Toch hebben verschillende groepen geprobeerd om coalities te vormen om zo de oppositieaanhangers in Syrië te verenigen en internationale hulp en erkenning te verkrijgen. Hieronder zal ik de belangrijkste Syrische oppositiegroeperingen aanduiden. Dat is van belang omdat dit een completer beeld kan geven van de Nederlandse jihadreizigers en de situatie waarin zij terecht komen wanneer zij naar Syrië afreizen.

3.1 National Coalition for Syrian Revolutionary and Opposition Forces

Op 11 november 2012 hebben Syrische oppositiepartijen besloten om tijdens een vergadering in Doha, de hoofdstad van Qatar, een nieuwe en inclusieve raad op te zetten onder de naam de National Coalition for Syrian Revolutionary and Opposition Forces. De eerste president van deze coalitie werd Moaz al-Khatib, voormalig imam van de Umayyadenmoskee in Damascus. Voordat hij gekozen werd had hij enkele jaren vastgezetten vanwege zijn kritiek op al-Assad. Naast een president werden ook drie vice-presidenten aangesteld.³⁸ De Nationale Coalitie hoopte formeel erkend te worden als de enige legitieme vertegenwoordiger van de oppositie in Syrië en zo alle financiële en mogelijk militaire hulp uit het buitenland te ontvangen, de gebieden die onder het gezag van de rebellen lagen te besturen en een plan te maken voor een politieke overgang na de val van het regime.³⁹

Riad Seif, een van de vice-presidenten, publiceerde een document dat door de Nationale Coalitie gekozen werd als blauwdruk. In dit document werden revolutionaire en politieke partijen opgeroepen om zich te verenigen onder één leider om zo een einde te kunnen maken aan het lijden van Syrië en een overgang te kunnen vormen naar een democratische, burgerlijke, pluralistische, sterke en stabiele staat.⁴⁰

Op de Facebookpagina van de Nationale Coalitie claimen zij dat er hulp en steun geboden moet aan de revolutionaire krachten die ervoor strijden om het regime van al-Assad omver te werpen

³⁸ Guide to the Syrian opposition (23.04.2013), via: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-15798218>, (geraadpleegd 08.05.2013).

³⁹ De Syrische oppositie in kaart (10.04.2012), via <http://nos.nl/artikel/360691-de-syrische-oppositie-in-kaart.html>, (geraadpleegd 07.05.2013).

⁴⁰ Guide to the Syrian opposition.

en Syrië te helpen met de overgang naar een democratische en pluralistische staat.⁴¹ Volgens de website heeft de coalitie tijdens de vergadering zes belangrijke principes geformuleerd waar ze zich aan wil houden:

1. Absolute nationale soevereiniteit en onafhankelijkheid voor Syrië
2. Behoud van de eenheid van het Syrische volk
3. Behoud van de eenheid van het land en haar steden
4. Omverwerpen van het Syrische regime, het ontmantelen van de veiligheidsdiensten en het verantwoordelijk houden van partijen voor misdaden tegen de Syrische bevolking
5. Geen deelname aan enige vorm van dialoog of overleg met het regime
6. De belofte voor een democratisch Syrië in ere houden.⁴²

De vergadering in Doha was een reactie op de toenemende druk van de oppositie. Zij wilden een nieuw verbond dat de Syrian National Council (SNC) kon vervangen. Deze raad werd wijdverspreid namelijk gezien als ineffectief en kon op weinig respect rekenen. Vanuit de SNC werd er gemengd gereageerd op de oprichting van de Nationale coalitie. Een deel van de organisatie was bang dat hun invloed hierdoor erg zou afnemen, maar de leider van de SNC, George Sabra, zag de oprichting van de Nationale Coalitie als een serieuze stap tegen het regime en een in stap in de richting van vrijheid.

Bij de de Nationale Coalitie zijn vertegenwoordigers van verschillende andere oppositiegroepen in Syrië zoals mensen van lokale revolutionaire raden en leden van de rebellengroepen Supreme Military Council (SMC) en de Free Syrian Army (FSA). Toch zijn er ook oppositiepartijen die geen leden in de coalitie hebben zoals het National Coordination Committee en verschillende islamistische groeperingen die meevechten aan de kant van de rebellen zoals het al-Nusra front.

Internationaal gezien waren de reacties op de oprichting van de nieuwe Nationale Coalitie over het algemeen positief. Op 12 november 2012 werd de Nationale Coalitie officieel erkend als legitieme vertegenwoordiger van het Syrische volk door de zes lidstaten van de Samenwerkingsraad van de Arabische Golfstaten. Precies een maand later op 12 december verklaren ook de Verenigde Staten de Nationale Coalitie te erkennen als de officiële Syrische

⁴¹ National Coalition Of Syrian Revolution and Opposition Forces, via: <https://www.facebook.com/SyrianNationalCoalition.en>, (geraadpleegd 08.05.2013).

⁴² National Coalition of Syria, via: http://www.etalaf.org/en/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=35&Itemid=584, (geraadpleegd 08.05.2013).

coalitie.⁴³ Al snel volgen het Verenigd Koninkrijk en de Europese Unie. Inmiddels hebben nog honderd andere landen de coalitie erkend. Rusland, China en Iran erkennen de Nationale Coalitie niet. Zij staan achter president al-Assad en/of blokkeren acties van de VN Veiligheidsraad.⁴⁴

Ondanks de internationale steun ervaart de Nationale Coalitie veel problemen met de Syrian National Council, waarvan zij nog steeds operationeel afhankelijk is. Op 24 maart 2013 heeft al-Khatib verklaard dat hij vertrekt uit de coalitie omdat de buitenlandse machten volgens hem te veel voorwaarden stellen aan hulp en gebeurtenissen proberen te manipuleren voor eigen gewin.⁴⁵ Hij werd vervangen door de gekozen interim-premier Ghassan Hitto. Het is de Nationale Coalitie tot op heden niet gelukt om het gehele bevel te krijgen over de vele rebelligroepen in Syrië.⁴⁶ De volgende groepering die ik zal behandelen is de Syrian National Council.

3.2 Syrian National Council (SNC)

De SNC is een coalitie die in oktober 2011 gevormd is vanuit een aantal oppositiegroepen om een geloofwaardig alternatief te bieden voor de Syrische regering en te dienen als het contactpunt voor de internationale gemeenschap.⁴⁷ Momenteel wordt de SNC geleid door de christelijke dissident George Sabra. Zowel Sabra als zijn voorganger Burhan Ghaloin kregen kritiek te verduren omdat zij niet in staat waren de verschillende groepen binnen de oppositie te verenigen tot een front.⁴⁸ Volgens de website kent de SNC de volgende grondprincipes:

1. Het regime omverwerpen door gebruik van alle legale middelen
2. Het bevestigen van nationale eenheid onder alle componenten van de Syrische samenleving en het afwijzen van alle etnische strijd
3. Het behouden van het niet-gewelddadige karakter van de Syrische revolutie
4. Het beschermen van nationale onafhankelijkheid en soevereiniteit en het afwijzen van buitenlandse militaire interventie.

Volgens de SNC zal het nieuwe Syrië een ‘democratische, pluralistische en civiele staat zijn; een parlementaire republiek met de soevereiniteit van mensen gebaseerd op de principes van gelijk

⁴³ VS erkent Syrische coalitie (12.12.2012), via: <http://nos.nl/artikel/450600-vs-erkent-syrische-coalitie.html>, (geraadpleegd 18.05.2013).

⁴⁴ Guide to Syrian opposition.

⁴⁵ Premier oppositie Syrië gekozen (19.03.2013), via: <http://nos.nl/artikel/486066-premier-oppositie-syrie-gekozen.html>, (geraadpleegd 08.05.2013).

⁴⁶ Guide to Syrian opposition.

⁴⁷ De Syrische oppositie in kaart.

⁴⁸ Guide to Syrian opposition.

burgerschap met scheiding van machten en de bescherming en garantie van rechten voor minderheden'.⁴⁹

De SNC, die wordt gedomineerd door soennitische moslims, heeft nogal moeite gehad om christenen en alawieten, de groep waartoe ook President al-Assad behoort, voor zich te winnen. Ook hebben ze moeilijkheden gehad in de samenwerking met de Free Syrian Army. Toch hebben de twee groepen (SNC en FSA) toegestemd met een afstemming van hun operaties en de SNC heeft de internationale gemeenschap aangespoord om de rebellen te ondersteunen. De minister van Buitenlandse Zaken van de Verenigde Staten, Hillary Clinton, heeft in oktober 2012 gezegd dat de SNC niet langer gezien kon worden als de leider van de oppositie en dat er een nieuwe leider voor de oppositie moest komen die in staat was om met elk segment en met elk geografisch deel van Syrië te onderhandelen.⁵⁰ Hieronder ga ik in op een andere groepering, namelijk het National Coordination Committee.

3.3 National Co-ordination Committee (NCC)

Het Nationale Coördinatie Comité is een coalitie van de Syrische oppositie die geleid wordt door Hasan Abdel Azim. De NCC bestaat uit dertien politieke partijen en onafhankelijke politieke activisten waaronder drie Koerdische politieke partijen en jeugdactivisten die zowel in Syrië als daarbuiten opereren.⁵¹

Het NCC verschilt van de Syrian National Council op het gebied van perspectieven op dialoog met de regering en buitenlandse interventies. Dialoog met de regering mag worden aangegaan volgens de NCC op voorwaarde dat alle militairen zich uit de straten terugtrekken, de veiligheidsdiensten geen vreedzame betogers meer aanvallen en dat politieke gevangenen vrijgelaten worden. Het NCC is sterk tegen enige vorm van buitenlandse militaire interventie of maatregel zoals een no-fly zone en ziet liever economische sancties en diplomatieke maatregelen om zo de invloed op president al-Assad te verhogen. Het NCC denkt als enige oppositiegroep dat dialoog met de regering de manier is om vreedzaam een politieke overgang te kunnen bereiken. Ondanks deze visie heeft het NCC geweigerd deel te nemen aan het nationale initiatief van de regering tot dialoog omdat het regime volgens de organisatie hiermee slechts tijd probeert te rekken. De regering, volgens de NCC, intussen gewoon doorgaan met de liquidatie van opstandelingen. Ook wil de NCC zich niet aansluiten bij de SNC omdat sommige leden van

⁴⁹ Syrian National Council, <http://www.syriancouncil.org/en/about.html>, (geraadpleegd 07.05.2013).

⁵⁰ N. MacFarquhar & M. R. Gordon, As Fighting Rages, Clinton Seeks New Syrian Opposition Movement, *New York Times*, 1 november 2012, A6.

⁵¹ Meet Syrian Opposition (02.11.2011), via:

http://mideast.foreignpolicy.com/posts/2011/11/02/meet_syrias_opposition?wp_login_redirect=0, (geraadpleegd 08.05.2013).

de NCC op hun hoede zijn vanwege de invloed van de Moslimbroederschap op de SNC.⁵² De laatste oppositiegroepering die ik hier behandel is het Vrije Syrische Leger.

3.4 The Free Syrian Army (FSA)

Het Vrije Syrische Leger is in augustus 2011 opgericht in Turkije door voormalig luchtmacht-kolonel Riyad al-Asaad en bestaat voornamelijk uit gedeserteerde militairen. Bij de oprichting zegt de groep 'hand in hand te willen samenwerken met de mensen om vrijheid en waardigheid te bereiken, het regime ten val te willen brengen, de revolutie en de grondstoffen van het land te beschermen en op te staan tegen de onverantwoordelijke militaire machine die het regime beschermt.'⁵³

Het is onbekend hoeveel leden het FSA heeft. In oktober 2011 gaf de groep aan meer dan 15.000 leden te hebben en begin 2013 claimde kolonel al-Asaad dat hij meer dan 40.000 manschappen onder zijn commando had staan en dat er nog dagelijks soldaten overliepen van het leger van President al-Asad naar het Vrije Syrische Leger. Analisten geloven echter dat het FSA waarschijnlijk niet meer dan 10.000 leden telt. Het leger is nog steeds slecht bewapend en vele leden hebben niet meer dan een militaire basistraining gehad. Het FSA geeft zelf aan niet in staat te zijn een directe confrontatie met het Syrische leger met zijn 200.000 leden aan te kunnen. Maar door de vele soldaten die overlopen verzwakt het Syrische leger, wordt het FSA sterker en neemt het geweld toe.

Sinds de zomer van 2012 heeft het FSA een aantal belangrijke offensieven gelanceerd en hebben de rebellen de controle gekregen over het grootste gedeelte van de oostkant van het land. In maart 2013 hebben ze de provinciehoofdstad al-Raqqa in handen gekregen. Desondanks zijn de rebellen niet in staat te profiteren van deze successen en is er nu (mei 2013) sprake is van een patstelling in de huidige gevechtsfronten in belangrijke gebieden zoals Aleppo, Homs en Damascus.⁵⁴

Op 7 december 2012 hebben rebellenleiders uit heel Syrië een nieuwe raad, de Supreme Joint Military Command Council, aangekondigd. Deze raad telt dertig leden en is beter bekend als de Supreme Military Command (SMC). Deze aankondiging werd gedaan na een driedaagse conferentie, gehouden in Antalya, Turkije. De SMC verbetert eerder gedane pogingen tot het creëren van eenheid in de gewapende oppositie door verdergaande integratie van verschillende

⁵² Guide to Syrian opposition.

⁵³ Q&A The Free Syrian Army, (16.11.2011.) via: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-15563900>, (geraadpleegd 08.05.2013).

⁵⁴ E. O'Bagy, The Free Syrian Army, *Middle East Security Report* No.9, Institute for de Study of War, january 2013, 9.

rebellengroepen en verbeterde communicatie. Vanuit verschillende oppositiegroeperingen zitten belangrijke officieren in de SMC en haar autoriteit is gebaseerd op de macht en de invloed van deze rebellenleiders. De SMC probeert gewapende revolutionaire groepen onder de paraplu van een militaire commando-eenheid te krijgen door sterke verbindingen te leggen met gewapende oppositiegroepen in Syrië en door het creëren van een platform voor de ontwikkeling van een landelijke militaire strategie. Ondanks de significante vooruitgang die de SMC geboekt heeft, is er ook een aantal kritische obstakels zoals het beperken van de invloed van extremistische groepen zoals de Foreign Terrorist Organization Jabhat Nusra en het accuraat beheren van diverse financiële bronnen. Maar succes is uiteindelijk vooral afhankelijk van grotere internationale ondersteuning en toegang tot meer financiële middelen en goederen.⁵⁵

⁵⁵ O'Bagy, *The Free Syrian Army*, 9.

4. Jihad in Syrië

In het vorige hoofdstuk zijn de vier belangrijkste en grootste oppositiebewegingen in Syrië in kaart gebracht. Naast deze oppositiebewegingen is er in Syrië aan de kant van de oppositie nog een aantal bewegingen die aangeduid wordt als islamistische of radicale jihadbewegingen. Het Syrische regime heeft vanaf het begin van de opstand veel nadruk gelegd op de rol van deze bewegingen en op het feit dat zij gesteund worden door terroristen uit het buitenland. Zo ontkende al-Assad op 29 augustus 2012 het bestaan van burgeropstanden in Syrië en sprak over een buitenlands gesteunde samenzwering die zijn land bedreigde. Volgens hem waren veel mensen misleid door het idee dat de gebeurtenissen in Syrië onderdeel waren van de golf van de Arabische Lente. De opstanden in Syrië waren echter volgens al-Assad geen revolutie maar het werk van terroristen. Dit idee is een kritische component geweest van de propagandacampagne van het regime en diens eerste rechtvaardiging voor het geweld tegen de Syrische oppositie.⁵⁶

Het vasthouden van het regime aan het standpunt dat jihadistische radicalen en terroristen het Syrische conflict teweeg gebracht hebben en in stand houden is echter onverdedigbaar. Het conflict is begonnen als een uiting van ontevredenheid over de economische en sociale situatie in het land. Toch is er gedurende het conflict een radicale islamistische dynamiek ontstaan in de oppositie waarnaar kritisch gekeken moet worden. Het merendeel van de Syrische oppositie bestaat uit lokale revolutionarissen. Er is echter een kleine maar groeiende groep salafistische jihadisten aanwezig in Syrië. Deze groep wordt geholpen door buitenlandse strijders waarvan sommige duidelijke connecties hebben met al-Qaida en andere internationale jihadistische netwerken. De aanwezigheid van deze groep in de Syrische oppositie versterkt de steun aan al-Assad vanuit het buitenland en compliceert de betrokkenheid van de Verenigde Staten bij het conflict.⁵⁷

Wat in Syrië begon als vreedzame demonstraties tegen het regime ontaarde door het gewelddadige en harde optreden van het regime van al-Assad al snel in een bloedige strijd tegen de opstandelingen. Hierdoor vervaagde het onderscheid tussen protesten voor hervormingen van vreedzame demonstranten en de gewapende strijd van politieke islamisten en jihadisten met een globale islamistische agenda. De gewapende strijd wordt nu door velen gezien als noodzakelijk in de huidige omstandigheden en vanuit beide kanten zijn er veel voorstanders voor *jihad bil sayf*, de gewapende jihad. In dit hoofdstuk zal ik de verschillende betekenissen van het begrip jihad uitleggen voor zover deze van belang zijn voor een goed begrip van het Syrische conflict. Ook

⁵⁶ E. O'Bagy, Jihad in Syria, *Middle East Security Report No.6*, Institute for de Study of War, september 2012, 9.

⁵⁷ O'Bagy, Jihad in syria, 9.

zal ik de ‘stromingen’ islamisme en salafisme behandelen en het verschil tussen beide duidelijk maken. Daarna zal ik inzicht geven in de belangrijkste Syrische rebellengroep Jabhat al-Nusra, waarvan gedacht wordt dat veel Nederlandse jihadreizigers zich hierbij hebben aangesloten en tot slot zal ik laten zien op welke manier er vanuit Syrië opgeroepen wordt tot jihad, wat ook een rol kan spelen bij het vertrek van de Nederlandse jihadreizigers.

4.1 Het begrip jihad

Het Arabische woord jihad betekent letterlijk ‘strijden’ in de betekenis van ‘strijden voor de zaak van God’. Naast het woord jihad bestaat er in het Arabisch een aantal woorden die in gebruik en betekenis aan het woord jihad gerelateerd zijn. Zoals het woord *ribat* dat vaak gerelateerd wordt aan het woord ‘oorlogvoering’ en in vele contexten een defensieve tegenhanger is van een meer activistische, offensieve jihad. De woorden ‘*ghazw*’, ‘*ghazwa*’ en ‘*ghaza*’ hebben te maken met ‘aanvallen’. *Qital* betekent ‘vechten’ en is op sommige momenten gelijk aan het woord jihad en *ribat* en op sommige momenten niet. De letterlijke betekenis van *harb* is ‘oorlog’ of ‘vechten’ en wordt meestal gebruikt om een type oorlog aan te duiden waarbij er geen sprake is van ideologische motieven. Ondanks het feit dat al deze woorden elkaar regelmatig overlappen verandert hun betekenis met de tijd.⁵⁸

In eerste instantie verwijst jihad naar een set van wettelijke doctrines. In de verzameling van klassieke islamitische rechtsboeken is meestal een ‘Book of Jihad’ te vinden. Hetzelfde geldt voor de hadithverzameling. Ook binnen deze verzameling vindt men een ‘Book of Jihad’ of een boek met een vergelijkbare inhoud. Daarnaast zijn er door sommige islamitische juristen monografische werken geschreven over jihad en de wetten inzake oorlogvoering. Deze juristen verschillen op sommige punten van mening en een aantal van deze meningsverschillen vertonen overeenkomsten met het onderscheid tussen de vier klassieke soennitische rechtsscholen, *madhabs*. Zoals bij de islamitische wet in het algemeen geldt, is de doctrine van jihad niet het product of de uitdrukking van de islamitische staat. Het heeft zich los van de staat ontwikkeld. Een ‘Book of Jihad’ bevat regels voor oorlogvoering zoals de behandeling van vijanden en de manier waarop de veroverde buit verdeeld moet worden onder de overwinnaars. Daarnaast staat in het boek op welke manier jihad beschreven is in de koran en de *sunna*, ‘de overleveringen van de profeet’. Vooral in de hadithverzameling zijn retorische passages te vinden waarin gelovigen aangespoord worden om deel te nemen aan oorlogen tegen de vijanden van God. Vaak wordt het martelaarschap, dat een onderdeel vormt van jihad, belicht.⁵⁹

⁵⁸ M. Bonner, *Jihad is Islamic History, Doctrines and Practices*, Princetown: Princeton University Press, 2.

⁵⁹ Bonner, *Jihad is Islamic History*, 3.

Jihad is echter meer dan slechts een set van wettelijke doctrines. Verschillende historici hebben geprobeerd de betekenis van jihad te onderzoeken, vooral wanneer zij zich bezig hielden met zaken als motivatie, mobilisatie en politieke autoriteit. Jihad gaat voor historici niet alleen over de botsing tussen religieuze samenlevingen en staten maar ook over de botsing tussen verschillende groepen in islamitische samenlevingen. Daarnaast verandert jihad tot op de dag van vandaag.⁶⁰

In de islamitische wereld maakten vroegere filosofische schrijvers onderscheid tussen jihad als onderdeel van de heilige wet van islam aan de ene kant en als het fenomeen van oorlogvoering aan de andere kant. Daarnaast heeft het begrip jihad zowel een intern als een extern aspect. De externe jihad is een activiteit in de wereld waarbij er sprake is van fysieke strijd tegen werkelijke vijanden in het werkelijke leven. De interne jihad, soms de ‘grote jihad’ genoemd, is een persoonlijke interne strijd tegen het zelf. Een strijd tegen onze eigen basisverlangens om op die manier de hogere waarheid te bereiken. In het Westen wordt de externe jihad meestal gezien als de eerste en belangrijkste vorm. Hedendaagse moslimdenkers zijn echter van mening dat het precies andersom is. In de vroegste islamitische bronnen zijn zowel elementen van de interne als de externe jihad te vinden en wordt er even vaak naar de jihad als strijd tegen de externe als de interne vijand verwezen.⁶¹ In deze paragraaf heb ik uitgelegd wat het begrip jihad betekent en welke verschillende vormen van jihad er bestaan. In de volgende paragraaf ga ik kijken op welke manier het moderne begrip jihad is ontstaan en welke rol het nu speelt.

4.2 Opkomst van de moderne jihad

Er zijn vijf perioden in de geschiedenis van de islam aan te wijzen die van grote betekenis zijn voor een goed begrip van de hedendaagse radicale islam. De eerste is de periode na de dood van profeet Muhammad en het bestuur van de vier kaliefen⁶². Onder de heerschappij van kalief Ali ontstond er openlijke verdeeldheid onder de moslims. De khawarij was een groep radicale moslims die verzet pleegden tegen Ali en die de oorlog verklaarde aan andere moslims, die zij beschuldigden van ongelooft. Kalief Ali werd door een van de leden van deze groep in 661 vermoord. De handelswijze van de khawarij werd gekenmerkt door fanatisme, heroïsme, economische gelijkheid, inflexibiliteit en van geweld tegen hen die in hun ogen slechte moslims waren. Ze overleefde als groep gedurende de eerste eeuwen van de islam maar stierven uiteindelijk uit. Hun erfenis vormt nog steeds een vorm van radicalisme in de naam van Allah.⁶³

⁶⁰ Bonner, *Jihad in Islamic History*, 4

⁶¹ Bonner, *Jihad in Islamic History*, 13.

⁶² Abu Bakr, Umar, Uthman en Ali van 602 tot 660.

⁶³ F. Khosrokhavar, *Inside Jihadism, Understanding Jihadi Movements Worldwide*, Boulder: Paradigm Publishers, 2009, 19.

De tweede periode die een bron vormt voor radicale islam is het ontstaan van het wahabisme in Arabië in de 18^e eeuw, onder leiding van Muhammad ibn Abd il Wahab. Ondanks dat jihadisten leiders van het wahabisme afwijzen, zijn ze het met hen eens over de manier waarop de islam geïnterpreteerd moet worden.⁶⁴

In de 19^e eeuw ontstond een hervormingsbeweging met als intentie het moderniseren van islam onder het leiderschap van Al Afghani, Muhammad Abduh en vele andere islamitische intellectuelen. Deze periode vormt de derde bron van het moderne radicalisme.⁶⁵

De vierde periode die een bron vormt voor islamitisch radicalisme is de opkomst van nieuwe moslim intellectuelen in eerste helft van de 20ste eeuw. Geleerden, zoals Hassan al-Banna, Sayyid Qutb, Abul Ala Mawudi, Ali Shariati en Ayatollah Khomeini, zetten een nieuwe toon in het islamitische radicalisme door het te moderniseren en het direct te verbinden aan politiek.⁶⁶

De vijfde en laatste periode is de opkomst van nieuwe jihadisten, waaronder Abu Basir al Tartusi, Abu Mus'ab al Suri en Abu Qatada al Filistini. Een belangrijk kenmerk van deze nieuwe jihadisten is hun verbinding met de westerse wereld. Ze wonen in het westen en hebben ook in het westen hun volgelingen. Ze dragen bij aan het moderne begrip jihad door het aan te passen aan de moderne wereld en door moslims ervan te overtuigen tegen het Westen en tegen moslimregeringen te strijden die een pro-westerse leider hebben. Moderne jihadistische geleerden delen een aantal kenmerken met hun voorgangers zoals de prominente plaats van politiek, de absolute vijandigheid tegenover het Westen en hun anti-modernistische houding. De belangrijke religieuze doctrine is de eerste pijler van de islam, de eenheid van Allah. Het sterke geloof hierin maakt het de strijd tegen ongelovigen voor hen tot een verplichting. Traditioneel gezien wordt jihad niet genoemd als een van de vijf pijlers van de islam. Hier wordt door jihadisten op twee manieren mee omgegaan. Ze claimen ofwel dat jihad de zesde pijler is doordat er in de koran en in de hadith sterk gewezen wordt op de strijd tegen ongelovigen, of ze ontlenen de verplichting tot jihad direct aan de eerste pijler, de eenheid van Allah. Deze eenheid betekent dan niet alleen dat Allah erkent wordt als unieke en enige god maar vormt ook een oorlogsverklaring aan andere goden. Dit komt doordat deze eerste pijler 'Er is geen god dan Allah' verdeeld is in twee delen: het eerste deel begint met een negatieve statement, namelijk 'Er is geen god' en wordt gevolgd door het tweede deel dat een positieve verwijzing is naar de echte

⁶⁴ Khosrokhavar, *Inside Jihadism*, 19.

⁶⁵ Khosrokhavar, *Inside jihadism*, 20.

⁶⁶ Khosrokhavar, *Inside Jihadism*, 20.

en enige god, Allah. Jihadisten geloven sterk dat het duale aspect van deze eerste pijler van de islam alle andere heilige principes, anders dan Allah, afwijst. Andere goden en religies worden gezien als niets anders dan idolen en het aanhangen van de islam betekent voor jihadisten dan ook automatisch een oorlog tegen deze andere goden of religies. Dit idee heeft verstreckende gevolgen. Het resulteert namelijk in een permanent gevecht tegen andere religies in de naam van Allah.⁶⁷

Hierboven heb ik laten zien welke vijf perioden er van invloed zijn geweest op de ontwikkeling van de hedendaagse radicale islam. Hieronder zal ik verder inzoomen op één van deze perioden en op een belangrijk persoon uit deze periode, Sayyid Qutb.

4.2.1 Sayyid Qutb

Sayyid Qutb (1906-1966), een van de moderne voorvaders van het jihadisme, was in de 20ste eeuw een van de eersten die wees op de menselijke plicht die islam met zich meebrengt. Volgens hem was islam niet alleen een geloof maar ook een bevrijding van de aanbidding van mensen. De islam wilde, volgens Qutb, systemen en politieke machten uitroeien waarbij er sprake was van menselijk dominantie over de medemens en de menselijke aanbidding van de medemens. De islam kan rechtstreeks tot de ziel en de rede spreken omdat het de mensen bevrijdt van politieke druk. De oorlog tegen afgoderij vormde volgens hem het belangrijkste onderdeel van islam. Qutb zag de gehele moderniteit als de aanbidding van idolen en afgoden en hij verklaarde daarom dat de islam in permanente jihad was. “Islam is in constante oorlog met ongelovigen, en vreedzaam samenleven met niet-moslams kan alleen bereikt worden door hen te domineren. Islam accepteert geen alternatieve omgang met niet-moslams.”⁶⁸

Sayyid Qutb was lid van de Moslim Broederschap die in 1928 in Egypte opgericht werd door Hassan al-Banna (1906-1949). In eerste instantie hield de organisatie zich bezig met het inrichten van islamitisch onderwijs, liefdadigheidswerk en de bouw en het onderhoud van moskeeën. Door de jaren heen ging de organisatie zich echter steeds meer richten op het uitbouwen van een ‘islamitische zuil’: een totaalbeweging die zich bezig hield met zowel ziekenzorg, welzijn, sport en media als met politiek, waarbij ze ook een politieke partij vormde. De Broederschap was gericht tegen de buitenlandse invloed en dominantie die in hun ogen het morele en sociale weefsel van de moslimgemeenschap vernietigde. Het politieke programma van de Broederschap omvatte een staatsgeleide economie, een islamitisch kredietstelsel en sociale hervormingen. Het programma sloot, ondanks het islamitische taalgebruik, de oproep tot

⁶⁷ Khosrokhavar, *Inside Jihadism*, 22.

⁶⁸ Khosrokhavar, *Inside Jihadism*, 22.

herbronning en de afwijzing van de imitatie van het Westen, perfect aan bij de werkelijke maatschappelijke problemen van die tijd.⁶⁹ De Britse bezetting zorgde voor een gevoel van frustratie bij de jonge en radicale moslimbroeders en zij zetten druk op de oprichter, al-Banna, om een militante vleugel op te richten. Onder deze druk besloot al-Banna, de *an-nizam al-khass*, ‘de Speciale Afdeling’, op te richten. Pas na de Tweede Wereldoorlog werd deze echt actief. Gedurende de oorlog was de regering vervangen en er kwam een verbod op de Moslim Broederschap. Al-Banna sloot een akkoord met de regering en trok zich terug uit de parlamentsverkiezingen in ruil voor meer bewegingsvrijheid voor de organisatie. Binnen de Broederschap waren steeds meer leden van mening dat de organisatie de politiek van gematigdheid en geweldloosheid de rug toe moest keren en zij begonnen op eigen houtje aanslagen te plegen op de Britse bezetters. De escalatie van geweld leidde ertoe dat al-Banna in 1949 door agenten van het regime werd vermoord.⁷⁰ Er kwam een nieuw verbod op de organisatie en een groot aantal leden kwam in de gevangenis terecht. Ook Sayyid Qutb belande in 1954 in de gevangenis. Gedurende de tien jaar in de gevangenis werd zijn gedachtengoed steeds radicaler en schreef hij het boek *Ma'alim fi'l Tariq*, ‘Milestones’, waarin hij het materialisme van het Westen bekritiseerde en het naderende einde van de westerse wereld voorspelde. Hij beschreef daarbij de islam als enige systeem dat kon zorgen voor een eerlijke samenleving en wereldvrede.

In de repressieve jaren die volgden na 1954 viel de Moslim Broederschap in drie delen uiteen. Eén van de groepen bestond uit de in kampen en gevangnissen opgesloten militanten. Sayyid Qutb werd de belangrijkste leider en ideoloog van deze groep. Hij zag het zowel het westerse kapitalisme als het communisme van de Sovjet-Unie als obstakels op de weg naar sociale rechtvaardigheid, vrede en authenticiteit. De wereld leefde volgens Qutb in een staat van *jahiliyya*, ‘religieuze onwetendheid tegenover de taken die zij vanwege God moest volbrengen’. Traditioneel gezien werd deze term gebruikt om de periode voor de komst van de islam aan te duiden. Qutb was echter van mening dat de huidige moslimregimes in een staat van jahiliyya verkeerden en dat ze daarom omvergeworpen moesten worden. Zijn grootste wens was om opnieuw een staat te creëren zoals die bestond in de tijd van Muhammad en van zijn directe opvolgers, de vier rechtgeleide kaliefen, in de 7^e eeuw in Mekka. Qutb reikte een extreem geïdealiseerd beeld aan van die eerste islamitische staat, die gecreëerd was door God en als voorbeeldmodel diende. Op deze manier kreeg jihad, als strijd voor de zaak van God, een revolutionair-politieke en zelfs (para)militaire invulling van verzet tegen wereldse, ongelovige

⁶⁹ Problemen uit die tijd: politieke en economische afhankelijkheid, immobilisme van de agrarische heersende klasse en sociale vraagstukken.

⁷⁰ B. de Smet, *De Moslimbroedermetamorfosen: historische gedaanteverwisselingen van het Egyptische islamisme*, *Vlaams Marxistische Tijdschrift*, jaargang 44, 2010, 27.

onderdrukkers. Qutb riep, in tegenstelling tot het ‘klassieke’ islamisme van al-Banna dat zich richtten op het langzame islamiseren van de samenleving, op tot het veroveren van de staatsmacht door een groep van bewuste islamisten. In 1965 werd Qutb samen met een aantal andere leiders door de staat opgehangen. Als gevolg hiervan werd hij door veel van zijn volgelingen gezien als martelaar. De radicale ideologie van Qutb vormt de basis voor de islamitische terreurgroepen die Egypte vanaf de jaren '70 hebben geteisterd.⁷¹

Met de ideeën van al-Banna en Qutb als vertrekpunt wordt islamisme gezien als een totalitaire en intolerante ideologie die het antwoord op alle vragen rond en de oplossing op alle problemen omtrent menselijkheid claimt te hebben. Het marginaliseert alternatieve interpretaties van islam en moslims die het niet met deze ideologie eens zijn worden als onwetend, of zelf als verraders beschouwd. Dit leidde ertoe dat gehele moslimsamenlevingen als afvallig werden gezien en daarmee een target werden van islamistisch geweld.⁷²

4.2.2 Moderne jihad in de praktijk

De praktijk van de moderne jihad kreeg vorm in Afghanistan nadat de Sovjet-Unie Afghanistan binnenviel in 1979. Binnen tien jaar tijd veranderde het land in een slagveld. Uit de hele islamitische wereld kwamen moslims om als jihadstrijders hun ‘broeders’ te helpen strijden tegen de ‘atheïsten’ uit de Sovjet-Unie. Het feit dat de Sovjet-Unie een nederlaag heeft geleden in Afghanistan heeft sterk bijgedragen aan een beeld van jihad als succesformule. Ook aan het ontstaan en de praktijk van wat tegenwoordig de internationale jihad genoemd wordt. Zo heeft het gezorgd voor meer zelfvertrouwen bij de strijders: samen waren zij in staat een supermacht te verdrijven. Ook moesten veel veteranen weer wennen aan het gewone maatschappelijk leven en tot slot was er door de strijd een wereldwijd netwerk ontstaan van islamitische strijders die de *al-Salafiyya al-jihadiyya* ‘de jihadistische vleugel van de salafistische beweging’ genoemd werd.⁷³

4.3 Islamisme en salafisme

In veel westerse literatuur zijn de termen islamist, salafist en jihadist inwisselbaar en worden ze door elkaar gebruikt. Om de verschillende rollen van islamisten en salafisten binnen het Syrische conflict beter te begrijpen zal ik de verschillende termen uitleggen zodat de specifieke kenmerken van de verschillende militante groepsidentiteiten en hun ideologie duidelijk wordt. Het is van belang dit te begrijpen omdat er verschillen bestaan in de manier waarop deze

⁷¹ De Smet, De Moslimbroedermetamorfose, 28.

⁷² Islamism and Modernity: The Political Thought of Sayyid Qutb, 196.

⁷³ A. Moghadam, Mayhem, Myths, and Martyrdom, *Terrorisme and Political Violence*, No.19 1, 2007, 128.

groepen strijden tegen het regime van president al-Assad. Ook is het onderscheid van belang omdat de ideologie en de identiteit van deze verschillende groepen teruggevonden kan worden in de motivatie van Nederlandse jihadreizigers om zich aan te sluiten bij dergelijke groeperingen in Syrië.

4.3.1 Islamisme

De term ‘islamisme’ verwijst naar een breed spectrum van politieke geloofsovertuigingen en is daarom moeilijk te definiëren. Algemeen genomen betekent islamisme de politieke manifestatie van de islam. Het verwijst dus naar de politieke ideologie van de islam. Deze vormt niet alleen de richtlijn voor iemands individuele persoonlijke leven maar vormt ook een politieke drijfveer en dient als de basis van de maatschappij. Het belangrijkste kenmerk van islamisme is het geloof dat politieke macht gebaseerd zou moeten zijn om islamitische principes. Islamisten geloven over het algemeen dat moderne democratische instituties verenigbaar zijn met de islam en zij ondersteunen dan ook die democratische processen, waaronder een politiek systeem bestaande uit meerdere partijen en verkiezingen.⁷⁴

Een klassiek voorbeeld van islamisten binnen de Syrische oppositie is de Syrische tak van de Moslim Broederschap. De politieke agenda van de Moslim Broederschap ondersteunt met verschillende geloofsovertuigingen en laat hiermee zien dat de leden zich verenigen op basis van hun islamistische politieke overtuiging.⁷⁵

4.3.2 Salafisme

De nadruk ligt binnen het islamitisch traditionalisme op de autoriteit van de koran, de soenna en op de eerste generaties van moslims. Zij staan bekend als *al-Salaf*, dat voorouders, voorganger en vroegere generatie betekent. Het salafisme is een veelzijdig en breed begrip en kan niet alleen gebruikt worden voor de strikt orthodoxe groepering die deze benaming ten onrechte voor zichzelf opeist.⁷⁶

Aan het einde van de 19^e eeuw ontstond het moderne salafisme als hervormingsbeweging die opriep tot terugkeer naar de zuivere islam en het herstel van de band met de oorspronkelijke, islamitische *umma*, ‘gemeenschap’.

⁷⁴ B. Tibi, *Islamism and Democracy: On the Compatibility of Institutional Islamism and the Political Culture of Democracy*, *Totalitarian movements and political religions*, Volume: 10, Issue: 2, 2009, 136.

⁷⁵ O’Bagy, *Jihad in Syria*, 17.

⁷⁶ U. Ryad, *Van progressief naar conservatief: De wortels van het salafisme*, *Roodkoper*, jaargang 13, 2009, 21.

De islamitische denker Djamal al-Din al-Afghani (1883-1897) begon het salafisme in eerste instantie als antikoloniale, politieke beweging. Hervormers van de 19^e eeuw vroegen zich af waarom de islam, religie van succes in hun ogen, de ene na de andere nederlaag leed en waarom de godsdienst op alle gebieden inferieur leek aan het Westen. Deze hervormers waren van mening dat alle niet-islamitische elementen, die in de loop der tijd in de ‘zuivere’ islam geslopen waren, verwijderd moesten worden. Ook pleitten zij voor de terugkeer naar het voorbeeld van de eerste generaties. Zij waren overtuigd van de noodzaak van ingrijpende en blijvende hervormingen van traditionele interpretaties van de islam, die zij als verantwoordelijk zagen voor de slechte maatschappelijke toestand en de verschillende vormen van politieke onderdrukking. De hervormers zochten naar een manier om de islam, zoals in de beginperiode, te verenigen met moderniteit en om het westerse rationalisme in te voeren in islamitische samenlevingen. In principe namen zij dus geen vijandige houding aan tegenover het Westen. Wel raakten zij teleurgesteld in het christelijke zendingswerk en de politieke onderdrukking van moslims in hun landen. Sommige hervormers spraken hun waardering uit voor westerse idealen van vrijheid, gelijkheid en broederschap.⁷⁷

In de loop van de 20ste eeuw radicaliseerde het salafisme en omarmde Egypte vooral de eerder genoemde Moslim Broederschap. Het radicale deel van de Broederschap, onder leiding van Qutb, zag jihad als de prominente manier om islamitische doelen te bereiken. Deze Egyptische stroming van het salafisme sloeg in de jaren '60 over op Saoedi-Arabië door de verspreiding van de documenten geschreven door al-Banna en Qutb.

De recente ontwikkelingen rondom de Arabische Lente en andere gebeurtenissen in de Arabische wereld hebben ervoor gezorgd dat er sommige salafisten zich zijn gaan afvragen of het consequent afwijzen van deelname aan moderne politieke processen wel zo effectief is. Dit blijkt uit het feit dat sommige salafistische groeperingen zich ook op het gebied van politiek zijn gaan inzetten. Vooral de vrije verkiezingen in Tunesië en Egypte hebben hieraan bijgedragen. Dit heeft ervoor gezorgd dat veel salafisten ondanks hun principes inzake het afwijzen van stemmen en democratie toch besloten hebben om deel te nemen aan de verkiezingen door het vormen van politieke partijen, het aanstellen van kandidaten en het aansporen van mensen om te gaan stemmen.

Deze ontwikkelingen geven aan dat het belangrijk is om verschil te zien tussen salafisme als een ultraorthodoxe geloofsleer en als een moderne sociaal-politieke beweging met specifieke leiders, politieke posities en invloedssferen in de Arabische wereld. Dit onderscheid heeft gezorgd voor

⁷⁷ Ryad, Van progressief naar conservatief: De wortels van het salafisme, 22.

twee groepen binnen het salafisme: *Salafi-islahi* ‘hervormd salafisme’ en *Salafi-jihadi* ‘jihadistisch salafisme’. De eerste groep gelooft dat zij binnen de bestaande politieke systemen moeten werken om zo hun doel, het creëren van een islamitische staat en de implementatie van de sharia, te bereiken. Zij willen dit doen door middel van het ‘verspreiden van de islam’, *dawa*. Het merendeel van de salafisten kan tot deze groep gerekend worden.⁷⁸

De salafi-jihadisten ontkennen de legitimiteit van de moderne staat en blijven geloven in de militante jihad. Alleen door geweld geloven zij in staat te zijn een islamitisch kalifaat te kunnen creëren. Al-Qaida en haar ideologische gedachtegoed is een bekend voorbeeld van een salafistische-jihadistische groepering. Ook in Syrië is een salafistische-jihadistische beweging actief, genaamd Jabhat al-Nusra. Ik zal in de volgende paragraaf dieper ingaan op deze Syrische salafistische-jihadistische beweging.

Zoals al eerder beschreven is moet er echter stil gestaan worden bij het feit dat in de context van een burgeroorlog de lijnen tussen de verschillende groepen vervagen. De gewelddadige onderdrukking van het regime van al-Assad heeft ervoor gezorgd dat de opstand een gewapende strijd is geworden waarbij bijvoorbeeld islamisten die normaal gesproken de voorkeur geven aan vreedzame hervormingen ook naar geweld grijpen. De groep salafi-jihadisten in Syrië is hierdoor sinds de opstanden sterk gegroeid.⁷⁹ Hieronder zal ik ingaan op de verschillende islamistische en salafistische-jihadistische groeperingen die in Syrië actief zijn.

4.3.3 Islamistische en salafistische-jihadistische groeperingen

Naast de vier oppositiegroeperingen die ik in het vorige hoofdstuk heb beschreven zijn er in Syrië nog een aantal islamistische en salafistische-jihadistische groeperingen die tegen het regime strijden. Deze verschillende groeperingen maken gebruik van dezelfde traditionele symbolen zoals de zwarte vlag, die voorheen stond voor groeperingen verbonden aan Al-Qaida, maar tijdens de Arabische Lente een populair symbool is geworden voor verzet. Ook het dragen van een lange baard, symbool voor de salafistische traditie, werd steeds meer gezien als symbool van verzet, zonder daarbij de salafistische ideologie over te nemen. Door het breder gebruik van deze symbolen is het moeilijk om onderscheid te maken tussen Al-Qaida aanhangers, salafi-jihadisten, buitenlandse strijders, militante revolutionairen en andere strijders. Het is lastig om het motief van de verschillende strijdgroepen vast te stellen. Strijden zij voor de val van het regime van al-Assad, voor het oprichten van een vrije democratie of voor het oprichten van een islamitisch kalifaat? Om dit motief te achterhalen moet er dus niet gekeken worden naar

⁷⁸ O’Bagy, Jihad in Syria, 17.

⁷⁹ O’Bagy, Jihad in Syria, 18.

uiterlijkheden of symbolen maar naar acties en statements.⁸⁰ Hieronder behandel ik een van de jihadistische groeperingen in Syrië.

4.3.4 *Jabhat al-Nusra*

Jabhat al-Nusra (JN) is een van de jihadistische groepen in Syrië die strijdt tegen het regime van President Bashar al-Assad. Het belangrijkste doel van deze organisatie is het oprichten van een Syrische islamitische staat. Hierdoor onderscheidt zij zich van andere oppositiegroepen die zich meestal slechts concentreren op politieke verandering in de regering. JN strijdt daarentegen op ideologische jihadistische gronden.

Op 24 januari 2012 werd er door 24 jonge mannen een video uitgebracht op verschillende prominente jihadistische fora waarin een nieuwe jihadistische groep in Syrië werd aangekondigd met de naam *Jabhat al-Nusra li-Ahl al-Sham Min Mujahideen al-Sham fi Sahat al-Jihad*, of in het Engels ‘the Support Front for the People of Syria from the Mujahideen of Syria in the Places of Jihad’. In deze video verklaarde de groep dat ze zich verenigd heeft als antwoord op de groeiende oproep van jihadisten om het Syrische volk te verdedigden tegen het regime.⁸¹

Tussen oktober 2011 en januari 2012 heeft JN haar vijf hoofddoelen opgesteld:

- 1) het oprichten van een groep die samen een coherente eenheid vormt
- 2) het versterken van het bewustzijn van de islamitische aard van het conflict.
- 3) het opbouwen van militaire capaciteit voor de groep en het aangrijpen van mogelijkheden om wapens te verzamelen en rekruten te trainen.
- 4) het creëren van een islamitische staat in Syrië.
- 5) het opricht van een kalifaat in Bilad al-Sham (de Levant).

In tegenstelling tot de Free Syrian Army was de strategie van de JN al duidelijk voordat ze besloten deel te nemen aan het conflict. Vooral de leiders van de groep hebben reeds ervaring opgedaan als jihadist in andere landen en gebruiken deze ervaring om plannen te maken, doelen vast te stellen en een effectieve strategie op te zetten. Hierdoor wordt de JN gezien als een van de meest effectieve strijdgroepen ondanks het feit dat ze niet de grootste groep zijn. De strategie van de groep wordt gevormd door vier verschillende invloeden: interpretatie van religieus profeetschap, lessen geleerd in Irak, ideeën van de Arabische Lente en de complexe relatie met de internationale gemeenschap.⁸² Vanuit militair oogpunt concentreert de strategie van de groep

⁸⁰ O’Bagy, Jihad in Syria, 35.

⁸¹ O’Bagy, Jihad in Syria, 35.

⁸² Quilliam Foundations, *Jabhat al-Nusra li-ahl al-Sham min Mujahedi al-Sham fi Sahat al-Jihad. A Strategic Briefing*, januari 2013, 3.

zich dus op het onderuit halen van het regime en op de introductie van islamitisch heerschappij. Dit sluit niet aan bij de politieke kant van de revolutie en ondanks dat de JN begrijpt hoe belangrijke populariteit is, heeft ze geen specifiek plan om politieke mobilisatie aan te moedigen. Ze geloven dat dit automatisch gebeurt wanneer ze op militair gebied overwinnen.⁸³ Naast het verdedigen van het Syrische volk tegen het regime houdt Jabhat al-Nusra zich ook bezig met het geven van religieus onderwijs, met prediken (al-dawa) en met humanitaire zaken vanuit hun sociale vleugel *Qism al-Ighata* ‘De Religieuze Afdeling’.⁸⁴

In januari 2013 wordt het aantal officiële leden van de JN geschat op 5000 en daarnaast nog een enkele duizenden toekomstige leden en onafhankelijke jihadististen die met JN meevechten.⁸⁵ De groep is erg selectief wat betreft de toelating van nieuwe leden. Om toegelaten te worden moet JN er zeker van zijn dat een rekrut de benodigde vaardigheden, de religieuze overtuiging en de juiste instelling bezit. Na een interne militaire training moet een rekrut in eerste instantie in de frontlinie vechten. Dit is om de moed, toewijding en loyaliteit aan de ideologie van JN te testen. De handhaving van deze strenge selectieprocedure is een van de redenen van het succes van de groep. Nieuwe leden moeten tevens een eed afleggen waarbij aan God gezworen wordt dat ze de leiders van de groep zullen gehoorzamen. Op deze manier wordt het leden moeilijk gemaakt de groep te verlaten, mochten ze dit willen. Vanuit verschillende Arabische landen hebben strijders zich bij Jabhat al-Nusra aangesloten. In eerste instantie vanuit Noord-Afrikaanse landen en later ook vanuit de Arabische Golfstaten.⁸⁶

Om tegen al-Assad te strijden werkt JN regelmatig samen met andere jihadistische en islamistische groepen in Syrië zoals Sukour al-Sham en het Free Syrian Army. De groep onderscheidt zich ook doordat ze geen reddingsoperaties uitvoeren om jihadistrijders te bevrijden die gevangengenomen zijn. De groep heeft haar eigen medianetwerk *al-Manara al-Bayda* ‘De Witte Minaret’, die ze gebruikt om propagandavideo’s te maken, vaak in de vorm van een documentaire. Ook interviewt ze regelmatig potentiële leden voor zelfmoordaanslagen waarvan de video’s te bekijken zijn. JN maakt gebruik van dit netwerk om haar boodschap wereldwijd te verspreiden door middel van *Shumukh al-Islam*, een populair jihadistisch forum. De religieuze boodschap en de doelen van de JN worden door middel van cd’s verspreid binnen de groep. Zo wordt religieuze begeleiding gegeven aan alle leden en ervoor gezorgd dat de boodschap levend blijft.⁸⁷

⁸³ Quilliam Foundations, 4.

⁸⁴ Quilliam Foundations, 5.

⁸⁵ Profile: Syria’s al-Nusra Front.

⁸⁶ Quilliam Foundation, 7.

⁸⁷ Quilliam Foundations, 10.

De ideologie van Jabhat al-Nusra wijst iedere vorm van buitenlandse inmenging en iedere vorm van vredesoverleg buiten Syrië af omdat haar leden het idee hebben dat internationale betrokkenheid hun lange-termijnplan in de war zal schoppen. Ook zien zij het accepteren van internationale betrokkenheid als aanmoediging voor westers imperialisme. De vorming van de Nationale Coalitie heeft de positie van de JN in het nationale en internationale bewustzijn veranderd. Niet meer de jihadisten maar de Nationale Coalitie werd gezien als de beschermer van de Syrische bevolking. Jihadisten geloven dat de nieuwe coalitie aangestuurd en gecontroleerd wordt door het Westen dat daarbij vooral het eigenbelang voor ogen heeft. De internationale afkeuring van de JN ondersteunt dit idee. Het feit dat de Verenigde Staten de JN op 10 december 2012 op de lijst van terroristische organisaties heeft geplaatst⁸⁸, heeft hun populariteit in Syrië alleen maar doen toenemen. Rebellen zien de inmenging van de Verenigde Staten als onderdeel van een internationale samenzwering om ervoor te zorgen dat islamisten niet aan de macht komen. Dit heeft de positie van de JN als het enige alternatief in de strijd tegen president al-Assad versterkt.

In dit en het vorige hoofdstuk zijn de verschillende oppositiebewegingen en jihadistische groeperingen in Syrië in kaart gebracht. Bij deze bewegingen en groeperingen sluiten zich niet alleen moslims uit Syrië aan. Jabhat al-Nusra trekt bijvoorbeeld veel buitenlandse strijders. In de volgende paragraaf ga ik in op de vraag hoeveel buitenlandse strijders zich tot nu toe hebben aangesloten bij de strijd in Syrië.

4.4 Buitenlandse strijders

Het conflict in Syrië heeft niet alleen een grote aantrekkingskracht op moslims in Syrië maar ook op moslims uit de rest van de wereld. Er hebben zich vanuit de andere delen van de Arabische wereld en vanuit Europa moslims aangesloten bij de rebellenbewegingen om zo te strijden tegen het regime van al-Assad. De belangrijkste redenen hiervoor zijn de vreselijke beelden van het conflict, de verhalen van de gruweldaden uitgevoerd door het regime en het gebrek aan steun voor de oppositie vanuit het Westen en de Arabische landen.⁸⁹ Deze beelden en verhalen zijn vooral te vinden op het internet. Honderden sites staan vol met filmpjes van verschrikkelijke

⁸⁸ U.S. places militant Syrian rebel group on list of terrorist organizations (10.12.2012), via: <http://www.nytimes.com/2012/12/11/world/middleeast/us-designates-syrian-al-nusra-front-as-terrorist-group.html>, (17.04.2013).

⁸⁹ ICSR insight: European Foreign Fighters in Syria (02.04.2013)

dingen die de Syrische moslims worden aangedaan.⁹⁰ Ook worden moslims wereldwijd vanuit verschillende kanten opgeroepen om mee te komen vechten in Syrië. Zo heeft Emir Ayman Zawahiri van Al-Qaida in februari 2012 alle moslims wereldwijd opgeroepen om hun broeders in Syrië te komen helpen.⁹¹

In het jaarverslag van 2012 schrijft de Algemene Inlichtingen en Voorlichtingen Dienst (AIVD) “dat het Jihadistisch internet anno 2012 een belangrijke rol speelt in het levend houden van ideeën en percepties over de vijandigheid van westerse landen tegenover de islam.”

Verschillende grote en invloedrijke jihadistische webfora fungeren als aanjager, marktplaats en kraamkamer van de jihad. Dit fenomeen heeft onder meer de aantrekkingskracht van de jihad in Syrië versterkt. Jihadisten, zowel groepen en netwerken als individuen, maken op steeds grotere schaal gebruik van sociale media zoals YouTube, Facebook en Twitter.⁹² Ook Jahbat al-Nusra plaatst door middel van haar eigen media-groep met grote regelmaat video's en statements op jihadistische sociale media en websites waarop video's gedeeld worden, waaronder filmpjes waarop te zien is hoe rebellen op gruwelijke wijze soldaten van het regime ombrengen. De groep heeft ook een eigen Facebookpagina.⁹³

The International Centre for the Study of Radicalisation (ICSR) heeft op 2 april 2013 een rapport gepubliceerd over Europese strijders in Syrië. Dit rapport is het eerste empirische onderzoek naar het aantal Europeanen dat zich aangesloten heeft bij de rebellen in Syrië. Volgens het rapport hebben zich sinds het begin van het conflict in Syrië in 2011 tussen de 2000 en 5000 buitenlandse strijders aangesloten bij de gewapende oppositiegroeperingen. Hiervan zijn er tussen de 135 en 590 afkomstig uit Europa. Dit vormt 7 tot 11 procent van de het totaal aantal buitenlandse strijders in Syrië. Hieronder is het aantal strijders per Europees land weergegeven (gegevens van maart 2013) inclusief de strijders die zijn teruggekeerd en zijn omgekomen:

Albanië: 1

België: 14-85

Bulgarije: 1

Denemarken: 3-78

⁹⁰ Youtube-jihad (20.04.2013), via:

http://digitaleeditie.nrc.nl/digitaleeditie/NH/2013/3/20130420___/1_14/article1_text.html#, (geraadpleegd 26.05.2013)

⁹¹ Al-Qaida leader Zawahiri urges Muslim support for Syrian uprising, (12.02.2012), via:

<http://www.guardian.co.uk/world/2012/feb/12/alqaida-zawahiri-support-syrian-uprising>, (geraadpleegd 18.05.2013).

⁹² AIVD Jaarverslag 2012, Ministerie van Binnenlandse zaken Koninkrijkrelaties.

⁹³ Nieuw dieptepunt in propaganda-oorlog Syrië: rebel snijdt hart uit soldaat (14.05.2013), via:

<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2664/Nieuws/article/detail/3440956/2013/05/14/Nieuw-dieptepunt-in-propaganda-oorlog-Syrie-rebel-snijdt-hart-uit-soldaat.dhtml>, (geraadpleegd 18.05.2013).

Finland: 13
Frankrijk: 30-92
Groot-Brittannië: 28-134
Ierland: 26
Kosovo: 1
Nederland: 5-107
Spanje: 6
Zweden: 5

Het ICSR schat dat er in maart 2013 tussen de 70 en 441 Europese strijders in Syrië aanwezig waren. Hieronder is te zien hoeveel strijders dat waren per Europees land:

België: 14-75
Denemarken: 3-48
Finland: 12
Frankrijk: 9-59
Groot-Brittannië: 17-77
Ierland: 15-25
Nederland 4-104
Spanje: 1
Zweden: 3

Zoals af te lezen is uit de tabellen schat het ICSR dat er tussen de 5 en 107 Nederlandse moslims zijn afgereisd naar Syrië en dat er in maart 2013 tussen de 4 en 104 Nederlandse moslims in Syrië meevochten aan de kant van de gewapende oppositie. In het volgende hoofdstuk zal ik in kaart brengen wie de Nederlandse strijders zijn en op welke manier ze betrokken raken bij het conflict in Syrië.

5. Nederlandse moslims in Syrië

Zoals hierboven beschreven sluiten niet alleen moslims uit Syrië en de rest van de Arabische wereld, maar ook Europese moslims zich aan de bij oppositiepartijen en jihadistische groeperingen in Syrië. Een deel van deze Europese moslims is afkomstig uit Nederland. Het feit dat deze Nederlandse moslims naar Syrië afreizen om daar te strijden tegen al-Assad heeft ervoor gezorgd dat er binnen de Nederlandse media aandacht wordt besteed aan dit onderwerp. Om in deze scriptie in kaart te kunnen brengen op welke manier er in Nederlandse media aandacht besteed wordt aan dit onderwerp en op welke manier dit onderwerp in de Nederlandse media geframed wordt zal ik in dit hoofdstuk weergeven wat er bekend is over deze Nederlandse jihadreizigers. In eerste instantie zal ik beschrijven wat Nederlandse moslims ertoe beweegt zich aan te sluiten bij de strijd tegen het regime van al-Assad en vervolgens zal ik een overzicht geven van de berichtgeving in de media omtrent dit onderwerp.

Vanuit de Nederlandse Algemene Inlichtingen en Voorlichtings Dienst (AIVD) is er nog geen officieel rapport gepubliceerd over het aantal Nederlandse moslims dat naar Syrië is vertrokken. Wel heeft Nationaal Coördinator Terrorismedebestrijding en Veiligheid, Dick Schoof, in maart 2013 laten weten dat het om een kleine honderd moslims gaat.⁹⁴ Volgens de AIVD gaat het voornamelijk om mannen, maar soms ook vrouwen, met diverse etnische achtergronden, die de Arabische taal spreken. De jihadreizigers lijken vooral de Marokkaanse nationaliteit te hebben maar er zijn ook Somaliërs, Turken en Nederlandse bekeerlingen bij. De geheime dienst geeft aan dat het merendeel tussen de 20 en 25 jaar is en werkloos. Ook heeft het merendeel een laag opleidingsniveau.⁹⁵

5.1 De oproep tot jihad in Nederland

Er wordt in de Nederlandse media veel geschreven over de manier waarop deze Nederlanders tot hun beslissing komen om naar Syrië af te reizen. In een deel van de berichten wordt gesproken over de actieve rol van ronselaars maar dit wordt in andere berichten weer ontkend. Volgens terrorismeonderzoeker Edwin Bakker van de Universiteit Leiden zijn er in Nederland wel degelijk ronselaars actief. Het gebeurt volgens hem niet alleen via radicale organisaties, maar ook via internet en op straat. Bakker: “Je hebt overal losse scenes, met name in de Haagse regio. De jongens lopen op straat, hangen wat rond en tonen elkaar filmpjes van de strijd in Syrië. Ze vallen vaak op wat betreft uiterlijk en kleding en weten dat er naar hen wordt gekeken. Ze

⁹⁴ Wie zijn die Nederlandse jihadjongeren precies (13.03.2013), via: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/3408617/2013/03/13/Wie-zijn-die-Nederlandse-jihadjongeren-precies.dhtml>, (geraadpleegd 26.05.2013).

⁹⁵ Wie zijn die Nederlandse jihadjongeren precies.

spreken mensen aan over het geloof en over politiek.”⁹⁶ Net als het International Centre for the Study of Radicalisation (ICSR) noemt ook Bakker het internet een krachtig rekruteringsmiddel. Via het Youtube-kanaal Islam4NL wordt al sinds februari 2012 opgeroepen deel te nemen aan de jihad. “Kom hier naartoe, o broeders”, zegt Abu Dujana al Khorasani in een van de filmpjes. Het gemak en de anonimiteit maakt het internet een belangrijke ontmoetingsplaats voor jihadisten. Door middel van Youtube en Facebook zijn alle predikers in de salafistische scenes binnen handbereik. Ook op de zeer populaire Nederlandse website Marokko.nl vind je verschillende preken waarin geleerden aangehaald worden die oproepen tot jihad. Een ander voorbeeld is de website van de Stichting al-Mahabba. Hierop zijn video’s te zien van aanslagen gepleegd door rebellenstrijders in Syrië. Op de website salafimedia.nl, opgericht door de 21-jarige Al-Afghani, zijn islamitische geleerden te zien die oproepen tot de gewapende strijd.⁹⁷

Volgens het artikel ‘Youtube-jihad’ worden moslims niet zomaar jihadist maar gaat daar een proces van radicalisering aan vooraf. Uit het artikel ‘Jonge jihadist rustiger en onzichtbaar’ blijkt dat uit gesprekken met familieleden en vrienden van de Nederlandse jihadreiziger en met sleutelfiguren uit de Marokkaanse en Turkse gemeenschap in Delft, Den Haag, Utrecht en Amsterdam, naar voren komt dat jihadreizigers zich zonder uitzondering voor hun vertrek meer waren gaan verdiepen in de islam.⁹⁸ Toch gedragen de jongeren zich anders dan tijdens de eerste ‘radicaliseringsgolf’, na de moord op Theo van Gogh. Ze zijn rustiger en ingetogen islamitisch. Ook de uitwisseling van informatie gaat veel voorzichtiger door middel van gecodeerde sms’jes of app-berichten en het gebruik van afgeschermd internetfora. Volgens het artikel spelen de sociale media een belangrijke rol in de verspreiding van het ‘Syrië-sentiment’. Veel jongeren zoeken elkaar op Facebook op en trekken naar dezelfde radicale moskeeën. Ook komen de jongeren volgens bronnen in Amsterdam en Den Haag uit het zicht van ouders en geestelijk leiders samen, in huiskamers. Zo raken zij steeds meer geïsoleerd en trekken zich terug uit de maatschappij terwijl ze voortdurend bezig zijn met de regels van de islam. Sommige jongeren vertrekken naar Syrië omdat ze het leed niet langer aan kunnen zien en de Syrische bevolking willen helpen. “Hierdoor kunnen ze in handen vallen van fanatieke religieuze ideologische scherpslijpers”.

⁹⁶ Youtube-jihad (23.05.2013), via: http://digitaalredactie.nrc.nl/digitaalredactie/NH/2013/3/20130420___/1_14/article1_text.html, (geraadpleegd 23.05.2013).

⁹⁷ Youtube-jihad.

⁹⁸ Jonge jihadist rustiger en onzichtbaar (30.03.2013), via: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2844/Archief/archief/article/detail/3417770/2013/03/30/Jonge-jihadist-is-rustiger-en-onzichtbaar.dhtml>, (geraadpleegd 03.06.2013).

Bij dit proces spelen verschillende groepen zoals StraatDawah, Behind Bars en Sharia4Holland een rol. De groep StraatDawa bestaat uit een groep jongeren die gezamenlijk naar verschillende Nederlandse steden reist om daar op straat mensen te bekeren tot islam. Eén van de leden van StraatDawah, Aboe Musa, is tevens oprichter van de groep Behind Bars. Deze groep protesteert voor opgepakte moslimextremisten. Ook de groep Sharia4Holland speelt een rol in het aanzetten van Nederlandse moslims tot het afreizen naar Syrië. Volgens de AIVD ontmoeten gelijkgestemden elkaar rondom deze groepen en zorgt de groepsdynamiek ervoor dat mensen snel radicaliseren. De opvattingen van deze groepen scheppen, volgens de AIVD, een klimaat waarin geweld acceptabeler wordt. Ook speelt het feit dat verschillende belangrijke leden van Sharia4Holland zelf naar Syrië zijn afgereisd een rol in het aanzien van de groep en de invloed die de groep kan uitoefenen op andere Nederlandse moslims.⁹⁹ De strijd in Syrië en de vele (burger)slachtoffers die de strijd kost leeft erg onder Nederlandse moslims. Volgens Yassin Elforkani van het Contactorgaan Moslims en Overheid (CMO) leeft Syrië veel meer in de hoofden van Nederlandse moslimjongeren dan andere conflicten zoals Irak en Afghanistan. Dit komt vooral door de vele vreselijke beelden van de slachtoffers die naar buiten komen en het onrecht dat de burgers wordt aangedaan.¹⁰⁰

Volgens Martijn Dekker, politiek antropoloog en universitair docent aan de Universiteit van Amsterdam, zorgen de globalisering en de geavanceerde technologie heden ten dage ervoor dat iedereen de mogelijkheid heeft om de gruwelijke gevolgen van de oorlog te zien en te volgen. Door middel van de media kun je met regelmaat de confronterende, dagelijkse tussenstand van het aantal Syrische slachtoffers meekrijgen. De mogelijkheden om iets voor deze slachtoffers te doen zijn echter beperkt. De Nederlandse moslims die naar Syrië reizen willen niet alleen hun eigen grenzen verleggen maar willen vooral ook de slachtoffers, hun broeders en zusters, helpen. Volgens Dekker willen ze door middel van jihad hun steentje bijdragen aan het handhaven en bevorderen van vrede en veiligheid.¹⁰¹

5.2 Nederlandse media

Op 30 november 2012 verscheen er in het NRC Handelsblad (maar ook in Trouw en in het AD, zie hieronder) een artikel waarin geschreven stond dat er in Rotterdam drie mannen aangehouden

⁹⁹ Jaarverslag AIVD (2012), *Jaarverslag 2012*, Via: <https://www.aivd.nl/actueel/aivd-publicaties/jaarverslag2012>.

¹⁰⁰ Nederlandse moslimjongeren willen tegen Assad vechten (06.03.2013), via: <http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/3404767/2013/03/06/Nederlandse-moslimjongeren-willen-tegen-Assad-vechten.dhtml>, (geraadpleegd 03.06.2013).

¹⁰¹ Jihadstrijders houd je niet tegen door ze weg te zetten als domme naïevelingen (30.03.2013), via: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2668/Buitenland/article/detail/3417593/2013/03/30/Jihadstrijders-houd-je-niet-tegen-door-ze-weg-te-zetten-als-domme-naïevelingen.dhtml>, (geraadpleegd 03.06.2013).

waren omdat ze ervan verdacht werden naar Syrië af te willen reizen om daar deel te nemen aan de jihad.¹⁰² Volgens het Openbaar Ministerie ging het om drie vermoedelijk geradicaliseerde moslims van tussen de 20 en 35 jaar. Bij doorzoeking van de woningen van de mannen werden verschillende wapens, gepakte rugzakken, afscheidsbrieven en een grote hoeveelheid jihadistisch materiaal aangetroffen. Na dit bericht op 30 november 2012 verschenen er steeds vaker artikelen in kranten en tijdschriften over Nederlandse moslims die naar Syrië waren vertrokken of die plannen hadden om naar Syrië te vertrekken en daar deel te nemen aan de gewelddadige jihad tegen het regime van president Bashar al-Assad. Ook verschillende televisieprogramma's begonnen aandacht te besteden aan dit onderwerp.

Hieronder zal ik door middel van een deel van deze artikelen en televisie-uitzendingen proberen de berichtgeving omtrent dit onderwerp in beeld te brengen en op grond van deze informatie een voorzichtige poging doen om te laten zien op welke manier dit onderwerp door de Nederlandse media geframed wordt. Hiervoor zal ik gebruik maken van de volgende media: Volkskrant, NRC Handelsblad, AD, NU.nl, NOS.nl (artikelen), Nieuwsuur, Pauw & Witteman en De Vijfde Dag. Door middel van deze media en programma's zal ik weergeven in welke mate en in welke periode deze media aandacht hebben besteed aan dit onderwerp. Ik zal dit weergeven aan de hand van een chronologische beschrijving die start vanaf de eerste publicatie over dit onderwerp tot aan het einde van mei 2013.

5.2.1 Hoofdpijnen media-overzicht

Zowel de NRC¹⁰³, Trouw¹⁰⁴ als het AD¹⁰⁵ berichtten op 30 november 2012 voor het eerst over drie Nederlanders die naar Syrië wilden afreizen met als doel daar deel te nemen aan de jihad tegen het regime van al-Assad. Alle drie de kranten berichten over de hierboven beschreven mannen die in Rotterdam waren aangehouden. Het volgende bericht over het onderwerp verscheen op 17 december 2012, er werd bericht dat Minister van Veiligheid en Justitie, Ivo Opstelten, een brief stuurde aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal met daarin de samenvatting van het rapport van het 31^e Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland

¹⁰² Drie geradicaliseerde moslims opgepakt in Rotterdam, (30.11.2012) via: <http://www.nrc.nl/nieuws/2012/11/30/drie-geradicaliseerde-moslims-opgepakt-in-rotterdam/>, (geraadpleegd 21.05.2013).

¹⁰³ Drie 'geradicaliseerde moslims' opgepakt in Rotterdam (30.11.2012) via: <http://www.nrc.nl/nieuws/2012/11/30/drie-geradicaliseerde-moslims-opgepakt-in-rotterdam/>, (geraadpleegd 23.05.2013).

¹⁰⁴ Politie pakt jihadisten met bestemming Syrië op (30.11.2012) via: <http://www.trouw.nl/tr/nl/4492/Nederland/article/detail/3356242/2012/11/30/Politie-pakt-jihadisten-met-bestemming-Syrie-op.dhtml>, (geraadpleegd 21.05.2013).

¹⁰⁵ Politie pakt jihadisten met bestemming Syrië op (30.11.2012) via: <http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/3356242/2012/11/30/Politie-pakt-jihadisten-met-bestemming-Syrie-op.dhtml>, (geraadpleegd 23.05.2013).

(DTN31). Dit rapport bestreek officieel de periode van 1 juli tot 30 september 2012 maar de ontwikkelingen tot en met eind november 2012 waren ook in het rapport meegenomen. Het rapport gaf aan dat het dreigingsniveau voor Nederland vooralsnog beperkt bleef, wat betekende dat de kans op een terroristische aanslag gering maar niet uit te sluiten was. In het rapport werd beschreven dat de situatie op de belangrijkste jihadistische strijdtonelen zorgwekkend was. Dit komt doordat er meer jihadgebieden zijn en dat de belangstelling voor deze gebieden vanuit Nederland groter was dan ooit tevoren. Het conflict in Syrië werd toender tijd beschreven als een nieuw jihadgebied dat een aanzuigende werking heeft op jihadgangers uit zowel de Arabische wereld als uit Europa. Over de jihadreizen die op dat moment werden uitgevoerd vermeldde het rapport dat er geen concrete dreiging uitging van gekende teruggekeerde jihadgangers.¹⁰⁶ De NOS plaatste op 17 december 2012 het artikel ‘Verlokking jihad neemt toe’ op haar website, waarin beschreven werd dat de belangstelling voor jihadreizen toenam onder Nederlanders. Volgens onderzoekers is vooral Syrië populair als nieuwe jihadbestemming maar ook Egypte en Mali worden genoemd.¹⁰⁷

In de eerste maand van het jaar 2013 is het erg rustig over dit onderwerp en verschijnt er in geen van de onderzochte media een bericht over Nederlandse jihadgangers. Op de eerste dag van februari melden Trouw¹⁰⁸, AD¹⁰⁹ en nu.nl¹¹⁰ dat een eerder opgepakte terreurverdachte uit Syrië op borgtocht vrij is. Vervolgens kwam AIVD-topman Rob Bertholee op 7 februari in de uitzending van het programma Nieuwsuur. Volgens Bertholee waren er in de afgelopen maanden tientallen Nederlandse jongeren naar Syrië gereisd. Daar aangekomen sluiten zij zich aan bij radicale moslimgroeperingen die vechten tegen het regime. Eind 2012 zijn er volgens de geheime dienst meer jihadreizigers naar Syrië vertrokken dan in heel het jaar 2011. Deze ontwikkeling baart de AIVD grote zorgen. Een van de organisaties waarbij de Nederlandse strijders zich aansluiten is Jabhat al-Nusra, in december 2012 op de zwarte lijst van terroristische organisaties geplaatst door de Verenigde Staten. De gevechtservaringen die de jongeren opdoen en de ideologie die ze meekrijgen noemt Bertholee zorgwekkend met het oog op hun mogelijke

¹⁰⁶ Justitie: Terrorismedreiging blijft beperkt (17.11.2012), via: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2664/Nieuws/article/detail/3364737/2012/12/17/Justitie-Terrorismedreiging-blijft-beperkt.dhtml>, (geraadpleegd 23.05.2013)

¹⁰⁷ Verlokking jihad neemt toe, (17.12.2012) via: <http://nos.nl/artikel/452579-verlokking-jihad-neemt-toe.html>, (geraadpleegd 21.05.2013).

¹⁰⁸ Terreurverdachte Syrië op borgtocht vrij (01.02.2013), via: <http://www.trouw.nl/tr/nl/4496/Buitenland/article/detail/3386917/2013/02/01/Terreurverdachte-Syrie-op-borgtocht-vrij.dhtml>, (geraadpleegd 23.05.2013).

¹⁰⁹ Terreurverdachte Syrië op borgtocht vrij (01.02.2013), via: <http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/3386917/2013/02/01/Terreurverdachte-Syrie-op-borgtocht-vrij.dhtml>, (geraadpleegd 23.05.2013).

¹¹⁰ Terreurverdachte Syrië op borgtocht vrij (01.02.2013), via: <http://www.nu.nl/buitenland/3063373/terreurverdachte-syrie-borgtocht-vrij.html>, (geraadpleegd 23.05.2013).

terugkomst naar Nederland. Daarnaast wijst hij op de mogelijkheid dat de jongeren gedurende hun tijd in Syrië getraumatiseerd raken.¹¹¹ Het laatste bericht in de maand februari over dit onderwerp verscheen op 13 februari in zowel het AD¹¹², Trouw¹¹³ als op nu.nl.¹¹⁴ Deze media vermeldden dat de tweede jihadganger naar Syrië ook weer op vrije voeten is.

In de maand maart was er een enorme stijging waar te nemen in het aantal nieuwsberichten over het onderwerp. Waar je in eerdere maanden nog vooral dezelfde berichten tegenkwam in de verschillende kranten en op verschillende websites, zie je in maart dat verschillende media verschillende aspecten van het onderwerp belichten. De berichten die in de eerdere maanden verschenen gingen overal over twee specifieke jihadgangers en over de stijging van het aantal jihadgangers en de bezorgdheid die dit met zich meebracht. De berichtgeving in maart komt op 12 maart op gang en op 13 maart verschijnt er in De Volkskrant een artikel waarin Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) Dick Schoof laat weten dat er op dat moment een kleine honderd Nederlandse moslims naar Syrië is afgereisd.¹¹⁵ Vanaf dat moment delen de media steeds meer achtergrondverhalen over de jihadreizigers. Zo plaatst De Volkskrant op 14 maart het bericht ‘Met roestige kalasjnikov op naar het paradijs’. In dit artikel wordt ingegaan op de grote belangstelling die sommige moslimjongeren hebben voor Syrië en op de manier waarop deze belangstelling gevoed wordt.¹¹⁶ Ook het AD plaatst op 14 maart een artikel waarin ingezoomd wordt op de levens van de eerste Nederlandse moslims die ervan verdacht werden naar Syrië te willen afreizen.¹¹⁷ Op 16 maart verschijnt er op nos.nl het bericht dat er een video is opgedoken met daarin Nederlandse jihadreizigers.¹¹⁸ Dit bericht verspreidt zich in de dagen daarna snel in de andere media. Pauw & Witteman besteden in hun

¹¹¹ Oranje, J. (Regie), (03.06.2013). Gesprek Rob Bertohlee. *Nieuwsuur*. (TV-uitzending). Hilversum: NPO.

¹¹² Tweede jihadganger Syrië op vrije voeten (13.02.2013), via: <http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/3393375/2013/02/13/Tweede-jihadganger-Syrie-op-vrije-voeten.dhtml>, (geraadpleegd 25.05.2013).

¹¹³ Tweede jihadganger Syrië op vrije voeten (13.03.2013), via: <http://www.trouw.nl/tr/nl/4492/Nederland/article/detail/3393375/2013/02/13/Tweede-jihadganger-Syrie-op-vrije-voeten.dhtml>, (geraadpleegd 25.05.2013).

¹¹⁴ Tweede jihadganger syrie weer op vrije voeten (13.02.2013), via: <http://www.nu.nl/binnenland/3199057/tweede-jihadganger-syrie-vrije-voeten.html>, (geraadpleegd 25.05.2013).

¹¹⁵ Wie zijn die Nederlandse jihadjongeren precies (13.03.2013), via: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/3408617/2013/03/13/Wie-zijn-die-Nederlandse-jihadjongeren-precies.dhtml>, (geraadpleegd 24.05.2013).

¹¹⁶ Met roestige kalasjnikov op naar het paradijs (14.03.2013), via: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2844/Archief/archief/article/detail/3408908/2013/03/14/Met-roestige-kalasjnikov-op-naar-het-paradijs.dhtml>, (geraadpleegd 24.05.2013).

¹¹⁷ Voor de jihad naar Syrië: ‘Samen gaan we sterven’ (13.03.2013), via: <http://www.ad.nl/ad/nl/1038/Rotterdam/article/detail/3409202/2013/03/14/Voor-de-jihad-naar-Syrie-Samen-gaan-we-sterven.dhtml>, (geraadpleegd 23.05.2013).

¹¹⁸ Video NL jihadisten duikt op (16.03.2013), via: <http://nos.nl/artikel/485383-video-nl-jihadisten-duikt-op.html>, (geraadpleegd 23.05.2013).

uitzendingen van 13 en 20 maart ook aandacht aan het onderwerp en spreken met Ahmed Marcouch (tweede kamerlid PVDA) en Beatrice de Graaf (terrorisme-expert) over de verhoging van het dreigingsniveau voor terrorisme van beperkt naar substantieel. Deze verhoging is besloten door Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid Dick Schoof.¹¹⁹ Op 20 maart is de Belgische Bruna Roderiquez in de uitzending die daar vertelt over haar negentienjarige broertje dat zich bekeerd heeft tot de islam en vertrokken is naar Syrië om daar te vechten tegen het regime van al-Assad.¹²⁰ In verschillende media verschijnt dezelfde dag het nieuws dat de Delftse Murad, een van de Nederlandse moslims in Syrië, omgekomen is tijdens de strijd.¹²¹ 22 maart vormt het hoogtepunt tot nu toe wat betreft berichtgeving in de media. Op deze dag verschijnen er in de onderzochte media acht berichten over Nederlandse moslims die afreizen naar Syrië om daar deel te nemen aan de internationale jihad tegen het regime van al-Assad. Het merendeel van de berichten gaat over de mogelijkheid om paspoorten af te pakken van jongeren die ervan verdacht worden naar Syrië af te willen reizen. De volgende dag vermelden *Volkscrant*¹²², *Trouw*¹²³ en *nu.nl*¹²⁴ dat de politie Den Haag extra trainingen zal krijgen om toekomstige jihadisten te kunnen herkennen. Ook tegen het einde van maart verschijnen er weer enkele stukken in de media die ingaan op de achtergrond van de jihadisten. Op 23 maart hebben Pauw & Witteman Abdelkader Honing in de uitzending die daar vertelt over een vriend van hem die kort daarvoor naar Syrië vertrokken is.¹²⁵ Op dezelfde dag zendt het programma *De Vijfde Dag* een interview uit met Abdelkader Honing en zijn vriend Rogier voor diens vertrek.¹²⁶

April was ook een maand waarin veel te doen was in de media over Nederlandse moslims in Syrië of Nederlandse moslims die naar Syrië willen of gaan afreizen. In de eerste week van april

¹¹⁹ Ruyg, E. (Regie), (13.03.2013). Verhoogd dreigingsniveau terrorisme. In H. Meijer (Eindred.) *Pauw & Witteman*. (TV-uitzending). Amsterdam: VARA.

¹²⁰ Ruyg, E. (Regie), (20.03.2013). Gesprek met Bruna Roderiquez. In H. Meijer (Eindred.) *Pauw & Witteman*. (TV-uitzending). Amsterdam: VARA.

¹²¹ Jihadist uit Delft gedood in Syrië (20.03.2013), via: <http://nos.nl/artikel/486516-jihadist-uit-delft-gedood-in-syrie.html>, (geraadpleegd 23.05.2013).

¹²² Agenten in Den Haag krijgen jihadles (23.03.2013), via: <http://www.volkscrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/3414267/2013/03/23/Agenten-in-Den-Haag-krijgen-jihad-les.dhtml>, (geraadpleegd 23.05.2013).

¹²³ Agenten in Den Haag krijgen jhad-les' (23.03.2012), via: <http://www.trouw.nl/tr/nl/4492/Nederland/article/detail/3414267/2013/03/23/Agenten-in-Den-Haag-krijgen-jihad-les.dhtml>, geraadpleegd (23.05.2013).

¹²⁴ Politie wil radicalisering eerder herkennen (23.03.2013), via: <http://www.nu.nl/algemeen/3378321/politie-wil-radicalisering-eerder-herkennen--.html>, (geraadpleegd 23.05.2013).

¹²⁵ Ruyg, E. (Regie), (23.03.2013). Gesprek met Abdelkader Honing. In H. Meijer (Eindred.) *Pauw & Witteman*. (TV-uitzending). Amsterdam: VARA.

¹²⁶ Stokvis, R. (Producent), (20.03.2013). Interview Abdelkader Honing. *De Vijfde Dag*. (TV-uitzending). Hilversum: EO.

is er geen algemeen bericht waar te nemen dat door meerdere media verspreid wordt. Dit zie je wel vanaf de tweede week van april. Op 16 april verschijnt er in verschillende media het bericht dat de AIVD geen aanwijzingen heeft dat er ronselaars actief zijn om Nederlandse moslimjongeren over te halen om naar Syrië te vertrekken. Twee dagen later verschijnt er op zeven verschillende plekken in de media het bericht dat er tóch ronselaars actief zijn. Ook 20 april is een dag waarop dit onderwerp goed vertegenwoordigd is in de media. Het NRC plaatst het artikel ‘De Youtube-jihad’ waarmee het inzicht probeert te geven in de beweegredenen, de betrokkenen en het netwerk van Nederlandse jihadstrijders.¹²⁷ De Volkskrant¹²⁸ en nu.nl¹²⁹ schrijven over het ‘Holland house’, de plek waar de Nederlandse jongeren in Syrië verblijven. Vier dagen later wordt de rol van Sharia4Holland op drie verschillende plekken in de media beschreven en de berichten aan het einde van april concentreren zich op het feit dat er opnieuw een Nederlandse jongen is aangehouden omdat hij plannen zou hebben zich aan te sluiten bij de jihad in Syrië.¹³⁰

Op de eerste dag van de maand mei waarschuwt Ibrahim Wijbenga, raadslid voor het CDA in Eindhoven, in het NRC dat jihadisten serieus genomen moeten worden omdat hun aantal blijft groeien.¹³¹ De andere media richten zich op het feit dat een op 29 april aangehouden jongen weer is vrijgelaten. Pauw & Witteman ontvangen op 13 mei een Belgische vader in de uitzending die zijn zoon tevergeefs in Syrië is gaan zoeken.¹³² Op 17 april schrijven het AD¹³³ en Trouw¹³⁴ dat

¹²⁷ De Youtube-jihad (23.05.2013), via:

http://digitaleeditie.nrc.nl/digitaleeditie/NH/2013/3/20130420___/1_14/article1_text.html, (geraadpleegd 23.05.2013).

¹²⁸ Nederlandse jihadstrijders verblijven in luxe buitenwijk Aleppo (20.04.2013), via:

<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/3428677/2013/04/20/Nederlandse-jihadstrijders-verblijven-in-luxe-buitenwijk-Aleppo.dhtml>, (geraadpleegd 23.05.2013).

¹²⁹ Syriëgangers ondergebracht in een soort Holland House (20.04.2013), via:

<http://www.nu.nl/algemeen/3402422/syriegangers-ondergebracht-in-een-soort-holland-house.html>, (geraadpleegd 23.05.2013).

¹³⁰ Nederlandse Jihadganger opnieuw aangehouden (29.04.2013), via:

<http://www.ad.nl/ad/nl/1013/Buitenland/article/detail/3433721/2013/04/29/Nederlandse-Jihadganger-opnieuw-aangehouden.dhtml>, (geraadpleegd 25.05.2013).

¹³¹ Neem jihadisten serieus, hun aantal blijft groeien.

<http://archieff.nrc.nl/index.php/2013/Mei/1/Overig/nhnl01018/Neem+jihadisten+serieus,+hun+aantal+blijft+groeien/check=Y/identify=Y>, (geraadpleegd 25.05.2013).

¹³² Ruyg, E. (Regie), (13.05.2013). Zoektocht naar mijn zoon. In H. Meijer (eindred.) *Pauw & Witteman*. (TV-uitzending) Amsterdam: VARA.

¹³³ Jonge jihadgangers naar Syrië vertrokken (17.03.2013), via:

<http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/3443081/2013/05/17/Jonge-jihadgangers-naar-Syrie-vertrokken.dhtml>, (geraadpleegd 23.05.2013).

¹³⁴ Jonge jihadgangers naar Syrië vertrokken (17.03.2013), via:

<http://www.trouw.nl/tr/nl/4492/Nederland/article/detail/3443081/2013/05/17/Jonge-jihadgangers-naar-Syrie-vertrokken.dhtml>, (geraadpleegd 23.05.2013).

er jonge jihadisten naar Syrië zijn vertrokken. Een dag later verschijnen er in De Volkskrant¹³⁵, Trouw¹³⁶ en het AD¹³⁷ berichten over ronselaars die actief zijn in Nederland en op 20 april berichten verschillende media opnieuw dat de Nederlandse moslimjongeren in Syrië verblijven in een luxe villa, ook wel een soort ‘Holland House’ genoemd. Op 24 april wordt de rol van de islamitische organisatie Sharia4Holland bij jihad-reizen in de media belicht en op diezelfde dag verschijnt er in het NRC een uitgebreid artikel met de naam ‘Rot op uit Afghanistan. Rot op uit Syrië!’¹³⁸ In Trouw¹³⁹, het AD¹⁴⁰ en De Volkskrant¹⁴¹ en op nu.nl¹⁴² verschijnt op 29 april een bericht dat er opnieuw een Nederlandse jihadganger door de politie is aangehouden.

De berichtgeving in de maand mei komt op gang met het bericht dat een jihadganger die eind april werd opgepakt weer vrijgelaten is. Op 13 mei ontvangen Pauw & Witteman de Belgische vader in de uitzending die in Syrië tevergeefs op zoek is geweest naar zijn zoon.¹⁴³ Enkele dagen later verschijnt er in het AD¹⁴⁴, Trouw¹⁴⁵ en op nu.nl het bericht dat er ook minderjarige jihadisten naar Syrië zijn vertrokken. De politie in Den Haag heeft aangegeven zeker te weten dat er enkele 16- en 17-jarigen naar Syrië zijn afgereisd. Eind mei verschijnt er een artikel in de Volkskrant waarin geschreven wordt dat driekwart van de Nederlandse moslims begrip heeft

¹³⁵ Ouders woedend op AIVD: wel ronselaars voor Syrië (18.04.2013), via: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/3427770/2013/04/18/Ouders-woedend-op-AIVD-wel-ronselaars-voor-Syrie.dhtml>, (geraadpleegd 23.05.2013).

¹³⁶ Wel ronselaars in Nederland voor jihad in Syrië (18.04.2013), via: <http://www.trouw.nl/tr/nl/4504/Economie/article/detail/3427781/2013/04/18/Wel-ronselaars-in-Nederland-voor-jihad-in-Syrie.dhtml>, (geraadpleegd 03.06.2013).

¹³⁷ Wel ronselaars in Nederland voor jihad in Syrië (18.04.2013), via: <http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/3427781/2013/04/18/Wel-ronselaars-in-Nederland-voor-jihad-in-Syrie.dhtml>, (geraadpleegd 03.06.2013).

¹³⁸ Rot op uit Afghanistan. Rot op uit Syrië! Dan rotten wij hier op. (24.04.2013), via: <http://archieff.nrc.nl/index.php/2013/April/24/Overig/nhnl01004/Rot+op+uit+Afgghanistan.+Rot+op+uit+Syrië!+Dan+rotten+wij+hier+op>, (geraadpleegd 03.06.2013).

¹³⁹ Nederlandse jihadganger opnieuw aangehouden (29.04.2013), via: <http://www.trouw.nl/tr/nl/4492/Nederland/article/detail/3433721/2013/04/29/Nederlandse-Jihadganger-opnieuw-aangehouden.dhtml>, (geraadpleegd 03.06.2013).

¹⁴⁰ Nederlandse jihadganger opnieuw aangehouden (29.04.2013), via: <http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/3433721/2013/04/29/Nederlandse-Jihadganger-opnieuw-aangehouden.dhtml>, (geraadpleegd 03.06.2013).

¹⁴¹ Nederlandse jihadganger opnieuw aangehouden (29.04.2013), via: <http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/3433721/2013/04/29/Nederlandse-Jihadganger-opnieuw-aangehouden.dhtml>, (geraadpleegd 03.06.2013).

¹⁴² Jihadganger opnieuw aangehouden (29.04.2013), via: <http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/3433721/2013/04/29/Nederlandse-Jihadganger-opnieuw-aangehouden.dhtml>, (geraadpleegd 03.06.2013).

¹⁴³ Ruys, (Regie), 13.05.2013). Zoektocht naar mijn zoon. In H. Meijer (eindred.) *Pauw & Witteman*. (TV-uitzending. Amsterdam: VARA.

¹⁴⁴ Jonge jihadisten naar Syrië vertrokken (17.05.2013), via: <http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/3443081/2013/05/17/Jonge-jihadgangers-naar-Syrie-vertrokken.dhtml>, (geraadpleegd 03.06.2013)

¹⁴⁵ Jonge jihadgangers naar Syrië vertrokken 17.05.2013), via: <http://www.trouw.nl/tr/nl/4492/Nederland/article/detail/3443081/2013/05/17/Jonge-jihadgangers-naar-Syrie-vertrokken.dhtml>, (geraadpleegd 03.06.2013).

voor de Syrië-gangers en ze als helden ziet. Dit blijkt uit een onderzoek dat Motivaction in opdracht van het NCRV-programma 'Altijd Wat' heeft uitgevoerd. De meerderheid van de moslims in het onderzoek ziet de Nederlandse moslims die naar Syrië reizen als strijders voor gerechtigheid en niet zozeer als jihadisten.¹⁴⁶ Op 29 mei is in het EO-programma *De Vijfde Dag* een zoektocht in Syrië te zien naar de Nederlandse jihadist Zakariya al-Hollandi (Victor Droste). Ook wordt een van de uit Syrië teruggekeerde Nederlandse jihadreizigers in het programma geïnterviewd.¹⁴⁷

De berichtgeving omtrent dit onderwerp is in de onderzocht maanden, eind november 2012 tot en met eind mei 2013, veranderd. Zoals hierboven beschreven is de berichtgeving eind november 2012 op gang gekomen en verschijnen er in december 2012 enkele mediaberichten over dit onderwerp. Deze berichten richten zich op de toename van het aantal jihadisten en de verlokking van de jihad. In januari 2013 verschijnen geen mediaberichten en in februari gaan de berichten vooral over het feit dat de eerder aangehouden jihadverdachten weer vrijgelaten zijn. De meeste mediaberichten verschijnen in maart en april en in maart wordt er vooral ingezoomd op de achtergrond en identiteit van de jihadreizigers. Ook wordt er een link gelegd met de toename van het aantal jihadreizigers en de kans op terroristische aanslagen in Nederland. In april richt de media zich vooral op groeperingen en individuele personen die (mogelijk) betrokken zijn en een rol spelen bij het vertrek van de Nederlandse moslims naar Syrië. In mei gaat de berichtgeving over het feit dat er ook jonge jihadreizigers naar Syrië afreizen en komt voor het eerst ook de mening van autochtone en allochtone Nederlanders over dit onderwerp aan bod.

¹⁴⁶ Driekwart Nederlandse moslims vindt Syriëgangers helden (28.05.2013), via: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/3448325/2013/05/28/Driekwart-Nederlandse-moslims-vindt-Syrie-gangers-helden.dhtml>, (geraadpleegd 03.06.2013).

¹⁴⁷ Stokvis, R. (Producent), (29.05.2013). Zoektocht naar Nederlandse jihadist. *De Vijfde Dag*. (TV-uitzending). Hilversum: EO.

6. Framing

In dit hoofdstuk besteed ik aandacht aan de theoretisch begrip 'framing'. In eerste instantie zal ik het begrip toelichten. Vervolgens komen er verschillende soorten frames aan bod en zal ik de effecten van framing belichten. In hoofdstuk 8. Methodologie zal ik uitleggen aan de hand van welke frames ik de mediaberichten over Nederlandse moslims die naar Syrië reizen zal analyseren en op welke manier ik dit zal doen.

6.1 Het concept framing

In de laatste jaren is onderzoek naar framing en effecten van framing uitgegroeid tot een belangrijk onderwerp van sociaalwetenschappelijk onderzoek. Framing geeft inzicht in de manier waarop mediakanalen bepaalde onderwerpen en problematieken presenteren en laat zien welke effecten deze mediaboodschappen hebben.¹⁴⁸ Framing van bepaalde onderwerpen bepaalt de manier waarop het publiek en beleidsmakers de oorzaken, gevolgen en het belang van die onderwerpen percipiëren.¹⁴⁹ Bij onderwerpen die verder afstaan van het grote publiek zijn de framingeffecten vaak groter aangezien de media voor de gewone burgers en soms zelfs voor de beleidsmakers de enige bron van informatie vormen. George Lakoff beschrijft frames als 'mentale structuren die de manier vormen van hoe wij de wereld zien'. Frames kunnen volgens hem niet gezien of gehoord worden maar zijn onderdeel van het 'cognitieve onderbewustzijn'. Ze zijn dus ontoegankelijk voor de bewuste geest maar spelen toch een rol in onze beslissingen, onze acties en in de manier waarop we data verwerken.¹⁵⁰ Framing wordt door van Gorp gedefinieerd als 'het proces waarbij een frame enerzijds bij de productie van een nieuwsbericht aangeeft welke elementen uit de waargenomen realiteit te selecteren, uit te sluiten, te benadrukken of aan te vullen, en anderzijds de ontvangers van context en een betekenisuggestie voorziet'.¹⁵¹ Door middel van frames krijgen bepaalde gebeurtenissen en objecten een betekenisvolle interpretatie. Dit gebeurt doordat ze bepaalde elementen benadrukken terwijl andere elementen achterwege worden gelaten. Als gevolg hiervan worden de gebeurtenissen of objecten in de mediaboodschap door de ontvanger geïnterpreteerd aan de hand van die welbepaalde invalshoek.¹⁵² Framing heeft dan invloed op de manier waarop mensen denken over

¹⁴⁸ S. Lecheler & C.H. de Vreese, Getting Real: The Duration of Framing Effects. *Journal of Communication*, vol. 61, (2012), 959.

¹⁴⁹ M. Evans, Framing International Conflict : Media Coverage of Fighting in the Middle East. *International Journal of Media and Cultural Politics*, vol. 6, (2010), 209.

¹⁵⁰ G. Lakoff, *Don't think like an elephant*, Chelsea Green Publishing, 2004, summary Capitolreader.com, 1.

¹⁵¹ B. van Gorp, 2004, *Frames in de nieuwsmedia. Een onderzoek naar het theoretisch en methodologisch potentieel van het concept framing met studies van de asielberichtgeving en haar effecten* [Doctoraatsthesis]. Antwerpen: Universiteit Antwerpen, 16.

¹⁵² D.A. Snow, R. Vliegthart & C. Corrigan-Brown, Framing the French Riots: A Comparative Study of Frame Variation. *Social Forces*, vol. 86, (2007), 387.

een gegeven onderwerp. Er bestaan verschillende soort frames zoals ik in de volgende paragraaf laat zien.

6.2 Soorten frames

Er kunnen verschillende soorten frames worden onderscheiden. De Vreese maakt in eerste instantie onderscheid tussen publieksframes en mediaframes. Dit onderscheid maakt hij door in zijn geïntegreerde model voor framing de processen van frame-building en van frame-setting van elkaar te onderscheiden. Frame-building verwijst naar zowel interne en externe factoren, zoals het editoriaal beleid van de krant, die van invloed zijn op de kwaliteit van nieuwsframes. Het proces van frame-building vindt plaats in voortdurende interactie tussen journalisten en sociale bewegingen. De frames die op deze manier tot stand komen worden mediaframes genoemd en zijn terug te vinden in mediaboodschappen. Het proces van frame-setting en publieksframes staat aan de andere kant van dit communicatiemodel. Frame-setting verwijst naar de interactie tussen mediaframes en de voorafgaande kennis en veronderstellingen van het publiek. Deze nieuwsframes, vervat in mediaboodschappen, worden ontvangen door het publiek waardoor ze invloed kunnen uitoefenen op de manier waarop gebeurtenissen en problematieken door de ontvangers waargenomen worden. Mediaframes zijn dus de frames die bij journalisten ontstaan door de interactie die zij hebben met de buitenwereld en die terug te vinden zijn in de door hun geschreven nieuwsberichten, terwijl nieuwsframes ontstaan bij het grote publiek uit een combinatie van de mediaberichten en de eigen kennis en veronderstellingen over het onderwerp.

Naast het hierboven beschreven onderscheid kan er ook onderscheid gemaakt worden tussen issuespecifieke en generische frames. Issuespecifieke frames hebben slechts betrekking op een bepaalde problematiek of onderwerp, terwijl generische frames daarentegen niet gebonden zijn aan slechts één thematiek. Zij kunnen teruggevonden worden in mediaberichten over verschillende onderwerpen.¹⁵³ Semetko en Valkenburg onderscheiden vijf soorten generische frames: het conflictframe, het economische gevolgenframe, het verantwoordelijkheidsframe, het human interestframe en het moraliteitsframe.¹⁵⁴ Het conflictframe ‘benadrukt conflict tussen individuen, groepen of instituten als een manier om de aandacht van het publiek te verkrijgen’.¹⁵⁵ Bij een economisch gevolgenframe wordt het probleem of de gebeurtenis uitgedrukt aan de hand van de gevolgen die ze economisch gezien zullen hebben op een individu, groep, regio, instituut of land.¹⁵⁶ In het verantwoordelijkheidsframe wordt een probleem of kwestie zo voorgesteld dat

¹⁵³ de Vreese, News Framing, 54.

¹⁵⁴ H.A. Semetko & P.M. Valkenburg. Framing European Politics: A Content Analysis of Press and Television News. *Journal of Communication*, vol.50, (2000), 95-96.

¹⁵⁵ Semetko & Valkenburg, 95.

¹⁵⁶ Semetko & Valkenburg, 96.

er verantwoordelijkheid wordt toegekend voor de oorzaak of de oplossing aan ofwel een individu of groep of aan de overheid. De definitie van het human interestframe is dat ‘een menselijk gelaat of emotionele invalshoek gehanteerd wordt om zo een bepaalde gebeurtenis, issue of problematiek te presenteren’. Tot slot plaatst het moraliteitsframe “een gebeurtenis, probleem of issue in de context van religieuze dogma’s of morele voorschriften”.

Een ander onderscheid dat gemaakt kan worden is dat tussen diagnostische en prognostische frames. Doordat de maker bepaalde frames hanteert kan hij ervoor zorgen dat het publiek een probleem gaat verbinden aan bepaalde oorzaken en/of oplossingen voor het probleem.¹⁵⁷ Wanneer het gaat om de aanduiding van een bepaalde gebeurtenis of bepaalde aspecten van het dagelijks leven als problematisch, of die moeten veranderen, spreek je van diagnostische frames. Een bepaalde partij of groep wordt hierbij aangewezen als de schuldige. Denk hierbij aan het gebruik door de media van het begrip ‘Marokkanenprobleem’. Bepaalde problematieken in de maatschappij worden door het diagnostische frame gekoppeld aan het Marokkaanse deel van de bevolking. Zij worden gezien als de oorzaak van een bepaald probleem. Een prognostisch frame wordt als volgt gedefinieerd: ‘Het verwoorden van een oplossing tot het gestelde probleem, inclusief een aanvalsplan en tactieken om dat plan uit te voeren’.¹⁵⁸ Uit onderzoek, uitgevoerd door Snow e.a. in 2007 over de berichtgeving rond de rellen in enkele voorsteden van Parijs in 2001, kwam naar voren dat het gebruik van deze twee frames afhangt van de actor die aan het woord wordt gelaten, van de ideologie van het gebruikte mediakanaal en van de periode waarin het mediabericht wordt verzonden.¹⁵⁹

6.3 Effect van framing

In het onderzoek naar de effecten van framing vormen frameanalyses een belangrijke eerste stap. In frameanalyses wordt op een inhoudsanalytische manier onderzocht welke frames regelmatig voorkomen in nieuwsberichten over een bepaald onderwerp. Pas wanneer je weet welke frames frequent worden gebruikt in de berichtgeving kun je nagaan welke effecten deze frames hebben. Een goede inhoudelijke frameanalyse zorgt ervoor dat een effectstudie later goed uitgevoerd kan worden. Het zou immers zonde zijn om framingeffecten te onderzoeken van frames die maar zelden voorkomen, niet voldoende beschreven zijn of niet consistent aanwezig zijn in het nieuws.¹⁶⁰ De nadruk ligt in dit onderzoek op het uitvoeren van een inhoudsanalytische framestudie wat een goede basis kan vormen voor een later effectenonderzoek.

¹⁵⁷ Snow, Vliegendorhart & Corrigan-Brown, 385.

¹⁵⁸ Snow, Vliegendorhart & Corrigan-Brown, 387.

¹⁵⁹ Snow, Vliegendorhart & Corrigan-Brown, 388.

¹⁶⁰ De Vreese, Peter & Setmetko, 108.

Entman geeft aan dat onderzoek aantoonde dat framingeffecten vaak voorkomen en dat het gebruik van bepaalde frames invloed heeft op de wijze waarop ontvangers van mediaboodschappen de issues in deze boodschappen interpreteren en er gevolgen aan geven.¹⁶¹ Valkenburg, Semetko & de Vreese hebben in 1999 een experimenteel onderzoek uitgevoerd naar framingeffecten. De deelnemers werden in dit onderzoek ingedeeld in vier groepen waarbij ze in elke groep twee nieuwsberichten te lezen kregen, een over het onderwerp criminaliteit en een over de invoering van de euro. Het frame van de berichten werd gemanipuleerd om zo te komen tot vier berichten met ieder een ander frame: een bericht in het conflictframe, een met het human interestframe, een met het verantwoordelijkheidsframe en de laatste met het economische gevolgenframe. De resultaten van het onderzoek laten zien dat zowel herinneringen als gedachten over de thema's in de artikelen beïnvloed werden door het gebruikte frame. Wanneer de deelnemers gevraagd werden hun gedachten over de thema's te formuleren werden deze vooral geformuleerd in overeenstemming met het frame van de artikelen die ze net gelezen hadden. Deelnemers die het artikel met het verantwoordelijkheidsframe hadden gelezen spraken vooral over de gevolgen van het thema waarover ze gelezen hadden. Ook bleek uit het onderzoek dat bepaalde frames de deelnemers belemmerden zich veel te herinneren van de thema's. Vooral de deelnemers uit de groep met het human interestframe werden door dit frame belemmerd zich dingen te herinneren omtrent het criminaliteitsverhaal.

Onderzoek naar de effecten van framing krijgt wel eens kritiek omdat de conclusies in een dergelijk onderwerp getrokken worden op basis van korte termijneffecten, die onmiddellijk gemeten worden nadat de respondenten blootgesteld zijn aan de stimulus. In 2011 verrichtten Lecheler en de Vreese daarom onderzoek naar de effecten van framing op de langere termijn. Ze onderzochten of effecten die werden veroorzaakt door het gebruik van een bepaalde frame in politieke berichtgeving na een dag, een week en twee weken bleven bestaan. Uit dit onderzoek bleek dat de effecten relatief vasthoudend waren. Daarnaast bleek het niveau van de politieke kennis van de respondenten belangrijk te zijn omdat de effecten van frames hiervan afhankelijk bleken. Des te minder kennis mensen hadden van politiek, des te langer waren zij onder invloed van de framingeffecten.¹⁶²

¹⁶¹ R.M. Entman, Framing Bias: Media in the Distribution of Power. *Journal of Communication*, vol. 57, (2007), 165.

¹⁶² Lecheler & de Vreese, 980.

7. Probleemstelling en onderzoeksvragen

In dit onderzoek wordt een inhoudelijke frameanalyse gemaakt van Nederlandse krantenberichten over Nederlandse moslims die naar Syrië afreizen om zich daar aan te sluiten bij de strijd tegen het regime van president al-Assad. Dit onderwerp is erg actueel en er bestaat daarom nog geen grootschalig onderzoek naar. In een onderzoek naar framing kunnen twee verschillende benaderingen gehanteerd worden, een deductieve en een inductieve wijze. Bij een inductieve wijze wordt uitgegaan van de content zelf en probeert men aan de hand daarvan frames op te stellen. Bij deductie gaat men uit van vooraf opgestelde frames en wordt nagegaan in welke mate die frames terug te vinden zijn in de mediaboodschappen.¹⁶³

In dit onderzoek wordt een deductieve wijze gehanteerd en wordt onderzocht of generische, diagnostische en prognostische frames in de artikelen aanwezig zijn. Semetko en Valkenburg onderscheiden vijf generische frames waarvan ik er in dit onderzoek vier zal gebruiken. Door middel van de categorieën van Snow, Vliegthart en Corrigan-Brown wordt bezien of er diagnostische en/of prognostische frames in de artikelen aanwezig zijn. Door de mediaberichten over Nederlandse jihadreizigers te analyseren en te kijken welke frames het meest in deze berichten gebruikt worden zal ik antwoord geven op de hoofdvraag van dit onderzoek:

Op welke manier worden Nederlandse moslims die naar Syrië afreizen om daar deel te nemen aan de strijd tegen het regime van president al-Assad geframed door verschillende Nederlandse media?

Naast het beantwoorden van de hoofdvraag zal ik in dit onderzoek ook antwoord geven op twee deelvragen. In dertig artikelen die ik voor dit onderzoek gebruik heb ik geanalyseerd welke terminologie er gehanteerd wordt. Dit heb ik gedaan door te tellen hoe vaak er een bepaalde term wordt gebruikt. Daarnaast heb ik onderzocht welke verschillen er waar te nemen zijn tussen de Volkskrant, het NRC Handelsblad en het Algemeen Dagblad.

Welke terminologie wordt er door verschillende Nederlandse media gebruikt met betrekking tot Nederlandse moslims die naar Syrië afreizen om daar deel te nemen aan de strijd tegen het regime van president al-Assad?

Welke verschillen zijn er waar te nemen tussen de Volkskrant, het NRC Handelsblad en het

¹⁶³ Van Gorp, 2004.

Algemeen Dagblad in de berichtgeving over de Nederlandse moslims die naar Syrië afreizen om daar te nemen aan de strijd tegen president al-Assad?.

7.1 Tijdgebonden afbakening van het onderzoek

Het eerste artikel in de Nederlandse media over dit onderwerp verscheen op 30 november 2013. Aangezien een volledige analyse van alle verschenen mediaberichten over dit onderwerp binnen het bestek van deze scriptie niet mogelijk is, heb ik ervoor gekozen om me te beperken tot de mediaberichten die afkomstig zijn van de websites van drie grote Nederlandse dagbladen. Ik heb een overzicht gemaakt van alle berichten die in de periode van 30 november 2012 tot 31 mei 2013 door deze drie dagbladen zijn gepubliceerd. Dit overzicht is in bijlage I te vinden.

7.2 Afbakening van het onderzoeksobject

Om antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag heb ik ervoor gekozen om de mediaberichten van drie grote Nederlandse dagbladen te analyseren. Dit zijn de Volkskrant, het Algemeen Dagblad (AD) en het NRC Handelsblad (NRC). Ik heb ervoor gekozen de artikelen van de websites van deze kranten te gebruiken en niet de papieren uitgaven omdat deze artikelen gemakkelijker te bereiken zijn en omdat er op de websites soms artikelen geplaatst worden die niet in de papieren edities verschijnen. Door het gebruik van de websites kan er dus een zo volledig mogelijk beeld van de berichtgeving over dit onderwerp door de drie bovengenoemde kranten gegeven worden. Aangezien het aantal berichten dat per krant op de website geplaatst is niet gelijk is heb ik ervoor gekozen om van de website van iedere krant tien artikelen te selecteren en de gebruikte mediaframes in deze artikelen te analyseren om zo antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag. Deze tien artikelen zal ik selecteren door middel van een enkelvoudige aselecte steekproef waarbij ieder gepubliceerd artikel evenveel kans heeft om in de steekproef terecht te komen.

Ik pretendeer dus niet het gebruik van mediaframes in de gehele berichtgeving over de Nederlandse moslims die naar Syrië afreizen te analyseren maar wil door middel van dit onderzoek een beeld schetsen van de manier waarop dit onderwerp door drie grote Nederlandse dagbladen geframed wordt. Hieronder zal ik kort ingaan op de drie kranten die ik voor dit onderzoek zal gebruiken.

7.2.1 De Volkskrant

De eerste editie van de krant verscheen op 2 oktober 1919 in eerste instantie als weekblad van de katholieke arbeidersbeweging 'Federatie der Diocesane R.K. Volks- en Werkliedenbonden in Nederland'. Het weekblad verscheen iedere donderdag en wordt in Den Bosch gemaakt. Na het

eerste jaar breidt de krant zich uit en verschijnt vanaf dat moment drie keer in de week. In 1921 wordt het een dagblad onder hoofdredacteur J.B. Vesters. In 1935 verhuist de Volkskrant van Den Bosch naar Utrecht, waar ook de hoofdzetel van de katholieke arbeidersbeweging is. Na de verhuizing groeit de krant langzaam en krijgt steeds meer een landelijk karakter. In 1939 heeft de krant 27.238 abonnees.¹⁶⁴ Vanaf de jaren zestig is de krant zich gaan richten op hoger opgeleide lezers en wordt naast het NRC en Trouw gezien als een Nederlandse kwaliteitskrant.¹⁶⁵ De gemiddelde oplage van de krant was in 2011 263.747 stuk per dag en de krant komt daarmee op de derde plek, achter de Telegraaf en het Algemeen Dagblad, qua grootste abonneebestand. De krant is onderdeel van 'De Persgroep Nederland'. Het merendeel van de lezers van de krant is hoogopgeleid met over het algemeen een enigszins links-politieke voorkeur.¹⁶⁶

7.2.2 Algemeen Dagblad

Het Algemeen Dagblad is een landelijk dagblad dat voor het eerst verscheen op 1 januari 1893. De krant werd opgericht door W. Pluygers en J. Versnel als zusje van de Nieuwe Rotterdamsche Courant. In 1964 werd de krant overgenomen door de Nederlandse Dagblad Unie bv, ontstaan uit het samengaan van het NRC met het Algemeen Handelsblad. In 1979 fuseerde de Nederlandse Dagblad Unie met uitgeverij Elsevier, dat in 1995 de afdeling dagbladen afstootte naar PCM uitgevers waar ook het Parool, Trouw en de Volkskrant werden uitgegeven. Op 1 september 2005 is de krant gefuseerd met zeven regionale kranten wat ervoor gezorgd heeft dat het met een gemiddelde oplage van 570.000 exemplaren de op een na grootste betaalde krant van Nederland is geworden. Sinds zijn oprichting beschrijft het Algemeen Dagblad zichzelf als een neutrale krant zonder politieke of religieuze binding. Volgens de redactie dient de krant 'een populair, betrouwbaar, onafhankelijk landelijk ochtendblad te zijn.'¹⁶⁷ Een van de verschillen tussen het Algemeen Dagblad, de Volkskrant en het NRC is dat de lezers van het Algemeen Dagblad lijken op een dwarsdoorsnede van de Nederlandse bevolking terwijl de lezers van de andere twee kranten vooral afkomstig zijn uit de hogere opleidings- en inkomenscategorieën.¹⁶⁸

¹⁶⁴ M. Sommers, De emancipatie van de Volkskrant: Zelfbewust op zoek (21.08.2006), via: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/759237/2006/08/21/De-emancipatie-van-de-Volkskrant-Zelfbewust-op-zoek.dhtml>, (geraadpleegd 04.06.2013).

¹⁶⁵ P. Bakker & O. Scholten, *Communicatiekaart van Nederland: overzicht van media en communicatie*, Amsterdam: Kluwer, 2001, 19.

¹⁶⁶ Welke krant past bij: keuze uit Nederlandse dagbladen (datum onbekend) via: <http://educatie-en-school.infonu.nl/diversen/28618-welke-krant-past-bij-mij-nederlandse-dagbladen.html>, (geraadpleegd 04.06.2013).

¹⁶⁷ Algemeen Dagblad (datum onbekend), via: <http://www.kranten.com/krant.html/ad>, (geraadpleegd 04.06.2013).

¹⁶⁸ Bakker & Scholten, 19.

7.2.3 *Het NRC Handelsblad*

Het NRC Handelsblad verscheen voor het eerst op 1 oktober 1970 na een fusie tussen de Nieuwe Amsterdamse Courant, het Algemeen Handelsblad uit 1828 en de Nieuwe Rotterdamse Courant uit 1844.¹⁶⁹ De formule voor de nieuwe krant is gebaseerd op verschillende buitenlandse kranten zoals The Times, The Guardian en Süddeutsche Zeitung. Het doel van de nieuwe krant was om een kwaliteitskrant te worden die zich richt op hoger opgeleiden. Het NRC Handelsblad verschijnt doordeweeks aan het einde van de middag en op zaterdag in de loop van de ochtend. De krant richt zich vooral op individuen die omvattend en objectief nieuws willen en wil zo bijdragen aan de persoonlijk meningsvorming van de lezers. In 2009 had de krant een oplage van rond de 270.000 exemplaren. Volgens Rümke volgt het NRC het journalistieke ideaal voor een strikte scheiding van nieuws, analyses en opinies.¹⁷⁰ Volgens de eigen omschrijving van de krant streeft ze ernaar haar lezers zelf na te laten denken en ze niet naar de mond te praten. Om dit te bereiken proberen wij zo helder en objectief mogelijk te zijn. Eigen emoties en (voor-)oordelen horen daarbij niet door te klinken in de berichtgeving.¹⁷¹ In 1995 kreeg het NRC als eerste landelijke krant een webeditie. Op deze website kan het publiek 24 uur per dag op de hoogte blijven van het nieuws.

¹⁶⁹ H. Wijfjes, *Journalistiek in Nederland 1850-2000: Beroep, cultuur en organisatie*. Amsterdam: Uitgeverij Boom, 2005.

¹⁷⁰ I. Rümke, *Korte geschiedenis van NRC Handelsblad* (08.02.2002), via: http://www.nrc.nl/krant/article1889982.ece/Korte_geschiedenis_van_%3Cbr%3ENRC_Handelsblad (geraadpleegd 04.06.2013).

¹⁷¹ E. Sanders & K. Metselaar. *Stijlboek NRC Handelsblad*. Utrecht: Van Dale Lexicografie bv, 2000, 13.

Hoofdstuk 8 Methodologie

Om antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag van dit onderzoek zal ik gebruik maken van een aantal van de verschillende frames, zoals beschreven in hoofdstuk 6. Ik zal de dertig mediaberichten uit de drie grote Nederlandse dagbladen analyseren aan de hand van deze frames. De frames die ik gebruik om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden zijn de volgende: het generische frame, dat onderverdeeld wordt in vijf verschillende soorten, het prognostische en diagnostische frame. Ik heb ervoor gekozen om het verantwoordelijkheidsframe niet mee te nemen in de analyse omdat dit frame veel overlapping heeft met het diagnostische frame.

8.1 Generische frame

In het onderzoek dat Semetko en Valkenburg in 2000 uitvoerden naar de berichtgeving van Europese politieke aangelegenheden in Nederlandse kranten en televisiejournaals gebruikten zij een vragenlijst bestaande uit twintig ja/nee-vragen om zo te meten of de vijf generische frames in de berichten te vinden waren. Door het analyseren van de resultaten ontdekten zij dat het aantal vragen sterk terug gebracht kon worden en dat aan de hand van de antwoorden op deze vragen bekeken kon worden of de vijf generische frames in de berichten aanwezig waren. Ik zal in dit onderzoek gebruik maken van deze vragen om zo te onderzoeken of de vijf verschillende frames in de dertig berichten van de drie grote Nederlandse dagbladen aanwezig zijn. Wanneer een van de gestelde vragen per frame met 'ja' beantwoord kan worden betekent dit dat het frame in het artikel aanwezig is. Hieronder zal ik per frame de gestelde vragen weergeven. Ik heb enkele vragen aangepast om het zo beter aan te laten sluiten bij het specifieke onderwerp van dit onderzoek. Daarnaast heb ik bij het human interestframe vijfde en laatste vraag weggelaten. Dit was de vraag of het artikel visuele informatie bevat dat gevoelens van woede, empathie, sympathie of medelijden opwekt. Hieronder zal ik uitleggen waarom ik deze keuze gemaakt heb.

8.1.1 Het human-interestframe

De aanwezigheid van het human-interestframe wordt gemeten aan de hand van vier vragen. Ik heb ervoor gekozen om de vijfde en laatste vraag zoals opgesteld door Semetko en Valkenburg niet mee te nemen in dit onderzoek omdat deze vraag ingaat op de visuele informatie en er bij het merendeel van de geselecteerde artikelen geen afbeeldingen bevat. Het human-interestframe zal daarom worden gemeten aan de hand de volgende vier vragen:

- 1) Gebruikt het artikel adjectieven of persoonlijk karakterschetsen die gevoelens van verontwaardiging, empathie, sympathie of medeleven opwekken?
- 2) Zorgt het artikel voor een menselijk voorbeeld bij of een menselijk gezicht van het issue?
- 3) Benadrukt het artikel hoe individuen of groepen getroffen worden door het probleem/het

issue?

4) Gaat het artikel dieper in op het persoonlijke leven van de actoren?

8.1.2 Het conflictframe

Om de aanwezigheid van het conflictframe te meten zal ik gebruik maken van drie vragen. De tweede vraag, zoals opgesteld door Semetko en Valkenburg, heb ik aangepast om het zo beter te laten aansluiten bij het onderwerp van dit onderzoek. Dit heb ik gedaan door te kijken of er in de artikelen gevechten, oproepen of confrontaties plaats vinden tussen twee partijen in plaats van te kijken of er vanuit een groep, individu of land verwijten gemaakt worden naar een andere groep, individu of land. Deze laatste vraag, die onderdeel is van het conflictframe zoals opgesteld door Semetko en Valkenburg is namelijk niet van toepassing op het onderwerp van dit onderzoek. De vragen die ik gebruikt het om het conflictframe te meten zijn:

- 1) Geeft het artikel onenigheid tussen partijen, individuen, groepen of landen weer?
- 2) Beschrijft het artikel gevechten/oproepen/confrontaties tussen beide partijen?
- 3) Geeft het artikel twee of meer dan twee zijden van het probleem of issue weer?

8.1.3 Het economische gevolgenframe

Met behulp van twee vragen wordt gekeken naar de aanwezigheid van het economische gevolgenframe in de berichtgeving omtrent Nederlandse jihadreizigers. Dit zijn de volgende twee vragen:

- 1) Is er een vermelding van het kostenplaatje?
- 2) Is er een vermelding van winsten of verliezen nu of in de toekomst?

8.1.4 Het moraliteitsframe

Dit frame wordt gemeten aan de hand van de volgende drie vragen:

- 1) Bevat het artikel een morele boodschap?
- 2) Maakt het artikel verwijzingen naar moraliteit, God of andere religieuze dogma's?
- 3) Biedt het artikel specifieke sociale voorschriften over hoe zich te gedragen?

8.2 Diagnostische en prognostische frames

Het gebruik van diagnostische en prognostische frames kan, zoals beschreven in hoofdstuk 6., ervoor zorgen dat het publiek een probleem gaat verbinden aan bepaalde oorzaken en/of oplossingen voor het probleem. Je spreekt van diagnostische frames wanneer een bepaalde gebeurtenis of een bepaald aspect van het dagelijks leven aangeduid wordt als problematisch of als iets dat moet veranderen. Er wordt bijvoorbeeld een bepaalde groep of partij als schuldige aangewezen.

8.2.1 Diagnostische frames

Door de aanwezigheid van diagnostische frames in de berichtgeving van drie grote dagbladen te meten wordt bekeken of er in de tekst een vermelding is van de oorzaken en aanleidingen van het vertrek van Nederlandse moslims naar Syrië om de mee te strijden tegen het regime van al-Assad. In het onderzoek ‘Framing the French Riots: A Comparative Study of Frame Variation’ van Snow, Vliegthart en Corrigan-Brown worden vijf categorieën binnen het diagnostische frame onderscheiden. Ook ik zal in dit onderzoek gebruik maken van deze vijf categorieën om zo de aanwezigheid van diagnostische frames in de mediaberichten te analyseren. In de artikelen wordt gekeken of er sprake is van de vijf categorieën ofwel in de berichtgeving omtrent de jihadreizigers in Nederland zelf ofwel over de Syrische bevolking. Sommige van de categorieën zijn een beetje aangepast om zo goed aan te sluiten bij het specifieke onderwerp van dit onderzoek.

- 1) *Politieke oorzaken*: hierbij wordt nagegaan of in het artikel a.) politieke koers, b.) gebrek aan politieke vrijheid of c.) oneerlijke verkiezingen worden aangehaald als mogelijke oorzaken van het vertrek van de jihadreizigers.
- 2) *Sociaal-economische oorzaken*: hierbij wordt nagegaan of in het artikel a.) prijsstijgingen b.) stijgende werkloosheid, c.) algemeen gebrek aan welvaart of armoede of d.) de generatiekloof tussen jong en oud worden aangehaald als mogelijke oorzaken van het vertrek.
- 3) *Gebrek aan mensenrechten*: hierbij wordt nagegaan of in het artikel a.) gebrek aan persvrijheid, b.) gebrek aan vrijheid van meningsuiting of c.) onderdrukking en gebrek aan gelijke kansen worden aangehaald als mogelijke oorzaken van de opstanden.
- 4) *Overige*: hierbij wordt nagegaan of in het artikel a.) de vele slachtoffers, of b.) de opkomst van de sociale media worden aangehaald als aanleiding/katalysator van het vertrek.
- 5) *Andere*: restcategorie waarbij overige oorzaken worden vermeld.

8.2.2 Prognostische frames

De definitie van het prognostische frame zoals deze door Snow, Vliegthart & Corrigan-Brown wordt weergegeven is “een verwoording van een oplossing tot een probleem, een aanvalsplan en tactieken om dat plan uit te voeren.”¹⁷² Er wordt dus met dit frame gekeken of er mogelijke oplossingen voor het probleem in de mediaberichten vermeld worden. Deze oplossingen kunnen zowel reeds in gebruik als hypothetisch zijn. Snow, Vliegthart en Corrigan-Brown onderscheiden verschillende categorieën. Om te bepalen of het prognostische frame in de

¹⁷² Snow, Vliegthart & Corrigan-Brown, 387

artikelen aanwezig is moeten de categorieën expliciet als mogelijke oplossing voor het vertrek van de Nederlandse jihadreizigers vermeld worden (of voor de problemen die het vertrek met zich meebrengt of kan brengen). De categorieën zijn zo aangepast dat ze aansluiten bij het onderwerp van dit onderzoek. Ik heb dit gedaan door categorieën op te stellen met oplossingen ik reeds in de media ben tegengekomen. Daarnaast heb ik de mogelijkheid opgelaten voor overige oplossingen.

- 1) *Diplomatie, open dialoog*: hierbij wordt nagegaan of in het artikel diplomatie wordt aangehaald als een mogelijke oplossing voor het vertrek van Nederlandse jihadreizigers naar Syrië.
- 2) *Politie interventie*: hierbij wordt nagegaan of in het artikel interventie door de politie wordt aangehaald als mogelijke oplossing voor de vertrekkende jihadreizigers.
- 3) *Politieke interventie*: hierbij wordt nagegaan of politieke interventie wordt genoemd als mogelijke oplossing voor de vertrekkende jihadstrijders.
- 4) *Samenwerking*: hierbij wordt nagegaan of er samenwerking tussen verschillende partijen moet worden aangegaan als mogelijke oplossing voor de vertrekkende jihadstrijders.
- 5) *Andere*: restcategorie waarbij overige oplossingen worden vermeld.

8.3 Dataverzameling

De dertig berichten van de drie grote Nederlandse kranten die ik in dit onderzoek zal analyseren zijn afkomstig van de drie websites van deze kranten: www.volkskrant.nl, www.ad.nl en www.nrc.nl. Ik heb gebruikt gemaakt van de onlinearchieven die voor iedereen toegankelijk zijn en dus niet die alleen voor abonnees van de krant. Om de artikelen te vinden heb ik gebruik gemaakt van de volgende termen: jihad, jihadist, jihadisten, jihadstrijder, jihadganger en Syrië. Ik heb gezocht in de periode van 30 november 2012 tot en met 31 mei 2013. Deze zoektocht heeft ervoor gezorgd dat ik op de website van de Volkskrant 29 berichten heb gevonden die gaan over Nederlandse moslims die naar Syrië afreizen. Op de website van het Algemeen Dagblad heb ik 27 artikelen gevonden en op nrc.nl trof ik 15 berichten aan. Een volledig overzicht van deze berichten is te vinden in bijlage I. van dit onderzoek. In totaal zijn er dus op de drie websites 71 berichten over dit onderwerp te vinden. In het onderzoek zal ik van de 71 berichten er 30 analyseren (42%) om te kijken welke mediaframes er in de artikelen te vinden zijn. De artikelen worden gekozen door middel van een eenvoudige aselecte steekproef. Van de dertig mediaberichten zijn er achttien nieuwsberichten, zes achtergrondartikelen, vijf opiniestukken en een interview. Een overzicht hiervan is te vinden in bijlage IV.

8.4 Terminologie

Naast de analyse van de artikelen voor wat betreft de gehanteerde mediaframes zal ik ook kijken naar de terminologie die in de artikelen gebruikt wordt om de Nederlandse moslims die naar Syrië afreizen aan te duiden. Ik heb geteld hoe vaak bepaalde termen in de artikelen voorkomen en of er is een verschil waar te nemen is in het gebruik van bepaalde termen door de drie Nederlandse kranten.

9. Onderzoeksresultaten

Aan de hand van de dertig artikelen die ik door middel van een eenvoudige aselechte steekproef geselecteerd heb uit de Volkskrant, het NRC en het Algemeen Dagblad, heb ik een inhoudelijke frameanalyse gemaakt. De resultaten daarvan heb ik verwerkt in een Literatuurmatrix, te vinden in bijlage III. Aan de hand hiervan zal ik antwoord geven op de hoofd- en deelvragen van dit onderzoek. Door middel van frameanalyse heb ik onderzocht of en zo ja, hoeveel generische, diagnostische en prognostische frames er in de onderzochte artikelen aanwezig zijn (in sommige artikelen werd meer dan een frame aangetroffen). Gedurende de onderzoeksperiode, 30 november 2012 tot en met 31 mei 2013, zijn er in de drie kranten 71 artikelen over Nederlandse jihadreizigers verschenen. De dertig artikelen die ik geanalyseerd heb vormen 42% van het totaal aantal gepubliceerde artikelen in de Volkskrant, het NRC en het Algemeen Dagblad in deze periode. Daarnaast heb ik gekeken welke terminologie er in de artikelen gebruikt wordt. Tot slot heb ik verschillen in het gebruik van mediaframes tussen de drie kranten in kaart gebracht. Bij een aantal van de resultaten heb ik een grafiek toegevoegd zodat de uitkomsten van het onderzoek in een oogopslag helder zijn.

9.1 Resultaten frameanalyse generische frames.

In eerste instantie heb ik gekeken naar in hoeveel van de dertig artikelen er een generisch frame aanwezig was en vervolgens hoeveel generische frames en welke van de vier (human interestframe, conflictframe, economische gevolgenframe, moraliteitsframe) er aanwezig waren in de artikelen. In totaal was in vijftien van de dertig artikelen een generisch frame te vinden. In sommige artikelen waren meer dan een generisch frame aanwezig waardoor ik in totaal negentien generische frames in de artikelen gevonden heb.

Elf van deze negentien frames waren human interestframes. De artikelen gingen regelmatig dieper in op het persoonlijke leven van de actoren. Zoals in het artikel ‘Tweede jihadganger op vrije voeten’ dat op 13 januari 2013 in de Volkskrant verscheen. In dit artikel werd beschreven hoe de derde verdachte, een 23-jarige jongen van Iraakse afkomst in november getrouwd was met een moslima, die hij kort daarvoor had leren kennen via het internet, maar voor de bruiloft nooit ontmoet had.¹⁷³ Ook het volgende stuk uit het NRC-artikel zoomt in op het persoonlijk leven van een van de actoren: “Abdelkarim Honing heette vroeger Dennis Honing. Hij bekeerde zich tot de islam toen hij 17 was. Nu is hij 22. Hij heeft een rossige baard, draagt een zwarte jas

¹⁷³ Tweede jihadganger op vrije voeten (13.02.2013), via: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/3393375/2013/02/13/Tweede-jihadganger-Syrie-op-vrije-voeten.dhtml>, (geraadpleegd 06.06.2013).

tot op zijn knieën, een zwarte trainingsbroek en versleten sneakers. Je zou hem een beroepsmoslim kunnen noemen. Zijn hele leven staat in het teken van de islam. Hij is getrouwd met een Nederlands-Somalische vrouw en heeft drie jonge kinderen. Met z'n vijven wonen ze bij zijn vader in huis. Het gezin leeft van de studiefinanciering van zijn vrouw. Hij brengt zijn dagen door met koranstudie. En met gelijkgezinden.”¹⁷⁴ Nog een artikel waarin dieper ingegaan wordt op het persoonlijk leven van de actoren is het artikel ‘Gissen naar Delftse gedode jongen in Syrië’ dat verscheen in het Algemeen Dagblad op 21 maart 2013. In dit artikel vertelt de voorzitter van voetbalclub Delfia over een van de leden van zijn club die naar grote waarschijnlijk naar Syrië is vertrokken. De voorzitter omschrijft de jongen als “een keurige, prettige jongen, een voorbeeld voor de club en zijn team.”¹⁷⁵

In de dertig artikelen werden vijf moraliteitsframes gevonden. In deze moraliteitsframes werden verwijzingen aangetroffen naar de islam en naar specifieke sociale voorschriften die Nederlandse jihadreizigers uit de koran halen om hun vertrek naar Syrië te motiveren. Een voorbeeld hiervan vind je in het artikel ‘Rot op uit Afghanistan. Rot op uit Syrië! Dan rotten wij hier op’ op 24 april 2013 geplaatst door het NRC. “De meeste streng-orthodoxen zijn salafisten. Zij richten zich sterk op de geloofsplichten en streven ernaar zoveel mogelijk te leven als de profeet Mohammed en zijn eerste volgelingen. Zij zijn niet geïnteresseerd in politiek, eigenlijk ook niet in de Nederlandse maatschappij en denken er niet over om geweld te gebruiken. Niet in Nederland en niet in Syrië of een ander Arabisch land. Slechts een klein aantal salafisten is wel bereid geweld te gebruiken om het ideaal van een islamitische staat te verwezenlijken.”¹⁷⁶ Ook in het NRC-artikel ‘Youtube-jihad’ wordt verwezen naar de plicht van iedere moslim om jihad te voeren.¹⁷⁷ Geen van de dertig artikelen bevatten zelf een expliciete morele boodschap. In de vijf artikelen waarin een moraliteitframes werd aangetroffen werd verwezen naar God, andere religieuze dogma's of sociale gedragingen die alle betrekking hadden op de beschreven groep.

In de dertig artikelen was driemaal sprake van een conflictframe. In het artikel ‘Driekwart Nederlandse moslims vind Syriëgangers helden’, geplaatst op 25 mei 2013 in de Volkskrant is de onenigheid beschreven tussen de beoordeling van het conflict en de Nederlandse bijdrage aan de strijd in Syrië. “Bijna driekwart van Nederlandse moslims vindt het goed dat circa 100 jihadisten in Syrië strijden tegen het regime van president Assad. Onder autochtone

¹⁷⁴ Youtube-jihad.

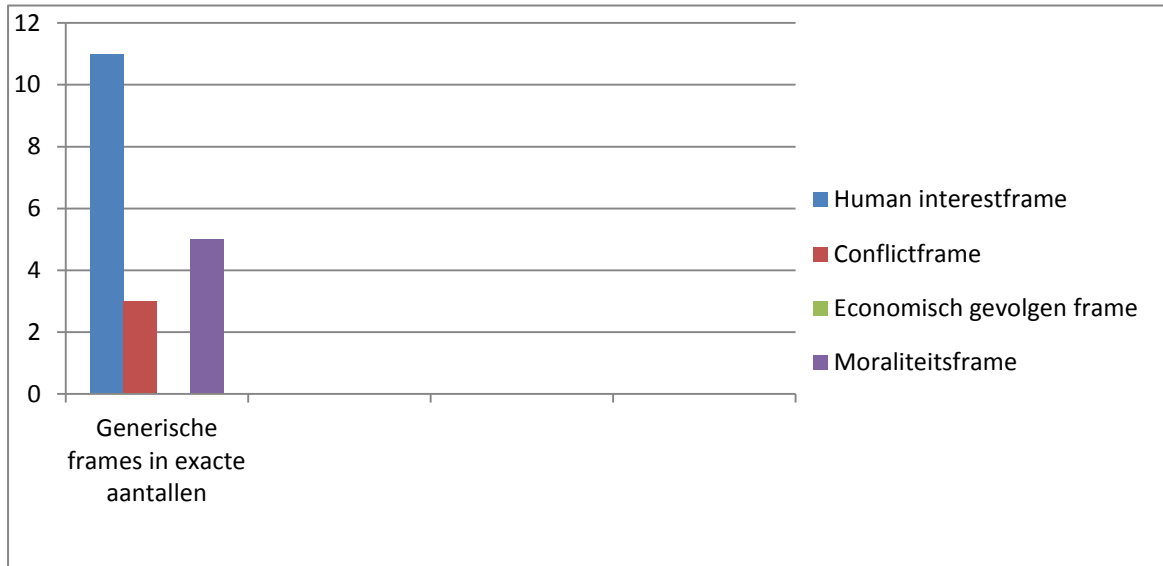
¹⁷⁵ Gissen naar gedode Delftse jongen in Syrië (21.03.2013), via: <http://www.ad.nl/ad/nl/1013/Buitenland/article/detail/3413315/2013/03/21/Gissen-naar-gedode-Delftse-jongen-in-Syrie.dhtml>, (geraadpleegd 06.06.2013).

¹⁷⁶ Rot op uit Afghanistan. Rot op uit Syrië! Dan rotten wij hier op.

¹⁷⁷ Youtube-jihad.

Nederlanders keurt 63 procent dit juist af.”¹⁷⁸

Het economische gevolgen frame heb ik in geen van de geanalyseerde artikelen aangetroffen. In de grafiek hieronder is een overzicht te zien van het totaal aantal aangetroffen generische mediaframes in de geanalyseerde artikelen.

9.2 Resultaten diagnostische frames

Ik heb in de eerste plaats gekeken in hoeveel artikelen er sprake was van een diagnostisch frame. Dit was het geval in zestien van de dertig artikelen, dus in 53,5% van de artikelen. In sommige artikelen werden meerdere oorzaken of aanleidingen genoemd voor het vertrek van de Nederlandse jihadreizigers, waardoor er in totaal 23 diagnostische frames in de dertig artikelen aanwezig waren. Deze 23 diagnostische frames heb ik onderscheiden in vijf categorieën: politieke oorzaken, sociaal-economische oorzaken, gebrek aan mensenrechten als oorzaak, overige oorzaken waarbij het grote aantal Syrische slachtoffers en de opkomst van sociale media als oorzaak golden en andere oorzaken. Van de drieëntwintig frames werden er elf aangetroffen in de categorie ‘Anders’. In sommige artikelen werden er in de categorie ‘Anders’ meerdere aanleidingen of oorzaken genoemd, in totaal waren dit er 15. Er zijn dus in de elf artikelen uit de diagnostische framecategorie ‘Anders’ vijftien aanleidingen of oorzaken gevonden voor het vertrek van Nederlandse jihadreizigers naar Syrië. Als belangrijkste aanleiding of oorzaak in deze categorie werden extremistische netwerken, radicale groepen en charismatische personen genoemd, namelijk vijf keer. Dit zie je bijvoorbeeld in het volgende artikel ‘Youtube-jihad’: “Maar ook in Nederland stimuleren mannen de salafistische jongeren naar Syrië te vertrekken. Daarnaast zijn er charismatische figuren binnen de groep die invloed hebben op de rest. In

¹⁷⁸ Driekwart Nederlandse moslims vind Syriëgangers helden.

moskeeën in Delft en Zoetermeer kwamen vriendengroepen bij elkaar om te praten, te bidden en zich door elkaar te laten inspireren. Ook uit deze groepen zijn mensen naar Syrië vertrokken.”¹⁷⁹ Het feit dat Syrië gemakkelijk te bereizen is wordt tweemaal genoemd als oorzaak. Verder worden de volgende oorzaken één keer genoemd in de dertig geanalyseerde artikelen: religieuze ontsporing, martelaarschap, doel in het leven, moskeeën, avontuur, religie, status en de duur van het conflict in Syrië. In het artikel ‘Wees alert op signalen van radicalisering’ geeft Sadik Harchaoui, voorzitter van het instituut voor multiculturele vraagstukken Forum, aan dat hij denkt dat de meeste Nederlandse strijders hun status proberen op te poetsen en hun gevoel van eigenwaarde willen opvijzelen. “Ze vertrekken heel stoer naar Syrië om tegen het leger te vechten.”¹⁸⁰ Hoogleraar Terrorisme en Contraterrorisme aan de Universiteit van Leiden Edwin Bakker verklaart in het artikel ‘Dode Nederlandse jihadisten wellicht bekenden van elkaar’ dat een deel van de Nederlandse jihadreizigers avontuurzoekers zijn.¹⁸¹ In het artikel ‘Neem jihadisten serieus, hun aantal blijft groeien’ wordt beschreven dat de Nederlandse jihadreizigers bereid zijn hun leven te geven voor de strijd in Syrië.¹⁸² Uit een brief van een naar Syrië vertrokken Nederlandse moslim komt naar voren dat Nederlandse jihadisten die in Syrië het martelaarschap hebben bereikt als helden worden beschouwd en dat sterven zoals deze strijders, zijn ultieme wens is.¹⁸³

Na de categorie ‘Anders’ is de categorie ‘Overig’ het vaakst gevonden als aanleiding of oorzaak voor het vertrek van jihadreizigers naar Syrië. De categorie ‘Overig’ was opgesplitst in twee aanleidingen of oorzaken: het aantal slachtoffers in Syrië en de opkomst van de sociale media. De categorie is zeven keer genoemd en dat betekent dus dat het aantal slachtoffers in Syrië of de opkomst van de sociale media als aanleiding of oorzaak, zeven keer wordt genoemd voor het vertrek naar Syrië. In sommige artikelen werd zowel het aantal slachtoffers als de opkomst van sociale media genoemd. In totaal werd er zes keer het aantal slachtoffers genoemd en drie keer de opkomst van sociale media. In het Volkskrantartikel ‘Jihadstrijders houd je niet tegen door ze weg te zetten als domme naïevelingen’ staat het volgende: “Het interessante aan het fenomeen van de jihadisten is dat ze, (...), niet alleen hun eigen grenzen proberen te verleggen, maar

¹⁷⁹ Youtube-jihad.

¹⁸⁰ Wees alert op signalen van radicalisering (21.03.2013), via: [http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/3413296/2013/03/21/Wees-alert-op-signalen-van-radicalisering.dhtml, geraadpleegd \(06.06.2013\).](http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/3413296/2013/03/21/Wees-alert-op-signalen-van-radicalisering.dhtml, geraadpleegd (06.06.2013).)

¹⁸¹ Dode Nederlandse jihadisten wellicht bekende van elkaar (22.03.2013), via: [http://www.ad.nl/ad/nl/1013/Buitenland/article/detail/3413763/2013/03/22/Dode-Nederlandse-jihadisten-wellicht-bekenden-van-elkaar.dhtml, \(06.06.2013\).](http://www.ad.nl/ad/nl/1013/Buitenland/article/detail/3413763/2013/03/22/Dode-Nederlandse-jihadisten-wellicht-bekenden-van-elkaar.dhtml, (06.06.2013).)

¹⁸² Neem jihadisten serieus, hun aantal blijft groeien.

¹⁸³ Neem jihadisten serieus, hun aantal blijft groeien.

vooral ook andere mensen willen helpen.”¹⁸⁴ Ook in het artikel ‘Rot op uit Afghanistan. Rot op uit Syrië! Dan rotten wij hier op’ staat beschreven dat de jongeren boos zijn over de situatie in het Midden-Oosten omdat er in hun ogen geloofsbroeders afgeslacht worden terwijl het Westen toekijkt.¹⁸⁵ Dat het internet gezien wordt als aanleiding of oorzaak zie je in de artikelen ‘De Youtube-jihad’ en ‘Met roestige kalasjnikovs op naar het paradijs’. In het eerste artikel staat het volgende: “Internet is een krachtig rekruteringsmiddel. De internetpropaganda is intens en overweldigend. Honderden sites staan vol met filmpjes van de verschrikkelijke dingen die moslims worden aangedaan. Huilende en gewonde kinderen in kapotgeschoten dorpen. Maar ook predikers die de kijker recht in de ogen kijken en toespreken. Dwepend, dwingend en emotioneel.”¹⁸⁶ In het tweede artikel beschrijft een van de moeders van de jihadreizigers dat het op internet en de sociale media ‘explodeert’ van belangstelling voor Syrië. Volgens haar wordt er onderling gediscussieerd op afgeschermd internetfora en worden YouTube filmpjes bekeken.¹⁸⁷

In de dertig geanalyseerde artikelen wordt er drie keer een diagnostische frame categorie ‘Gebrek aan mensenrechten’ gevonden. In het artikel ‘Jihadstrijders’ geeft minister Opstelten twee verklaringen voor de toegenomen radicalisering onder jongeren: “1. de situatie in Syrië en 2. de toegenomen radicalisering. Goed, bij het eerste kan ik me iets voorstellen. Ik ben ook sterk geradicaliseerd sinds Assad is begonnen zijn volk af te slachten, alleen ben ik geen twintig en veel te laf om naar Syrië te gaan.”¹⁸⁸ Radicalisering ontstaat dus volgens minister Opstellen in dit artikel door de situatie in Syrië, wat dus terugkomt in het diagnostische frame ‘Mensenrechten’ als onderdrukking van het Syrische volk.

De andere categorie ‘Politiek’ is tweemaal gevonden in de artikelen als aanleiding of oorzaak voor het vertrek van de jihadreizigers zoals in het artikel ‘Dat jihad-gedoe was toch alweer over’ waarin PvdA-kamerlid Ahmed Marcouch aangeeft dat gemeenten hun rol om radicalisering te signaleren beter moeten oppakken. “Het is de lokale overheid die actief moet zijn, die signalen van radicalisering als eerste moet zien. Mijn idee is dat sommige gemeenten die taak hebben

¹⁸⁴ Jihadstrijders houd je niet tegen door ze weg te zetten als domme naïevelingen (30.03.2013), via: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/3184/opinie/article/detail/3417593/2013/03/30/Jihadstrijders-houd-je-niet-tegen-door-ze-weg-te-zetten-als-domme-naïevelingen.dhtml>, (geraadpleegd 06.06.2013).

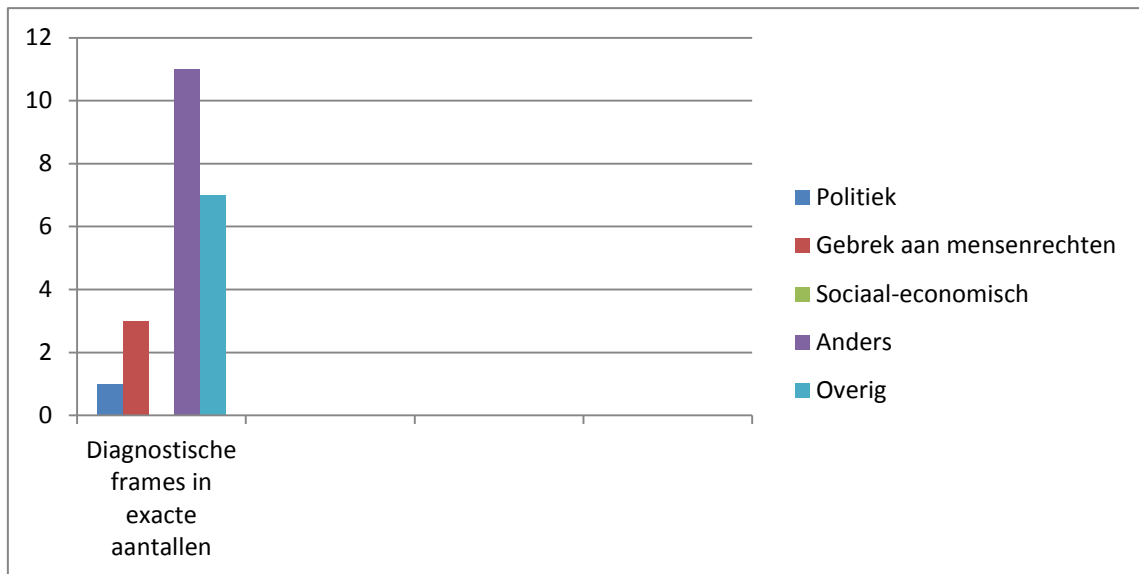
¹⁸⁵ Rot op uit Afghanistan. Rot op uit Syrië! Dan rotten wij hier op.

¹⁸⁶ Youtube-jihad.

¹⁸⁷ ‘Met roestige kalasjnikovs op naar het paradijs’

¹⁸⁸ Jihadstrijders (23.03.2013), via: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2844/Archief/archief/article/detail/3414076/2013/03/23/Jihadstrijders.dhtml>, (geraadpleegd 05.06.2013).

verwaarloosd.”¹⁸⁹ Mediaframes in de categorie ‘Sociaal-economisch’ werden niet aangetroffen in de artikelen.

9.3 Resultaten prognostische frames

Van de dertig artikelen heb ik in acht artikelen een prognostisch frame aangetroffen. Dit betekent dat er dus in 26,6% van de artikelen (mogelijke) oplossingen voor het vertrek van Nederlandse moslims naar Syrië vermeld wordt. In een aantal artikelen werd meer dan één mogelijke oplossing beschreven. In totaal heb ik in de dertig artikelen veertien mogelijke oplossingen aangetroffen. Van de vijf verschillende categorieën (diplomatie, politie interventie, politieke interventie, samenwerking en andere oplossingen) werd de categorie ‘Samenwerking’ het vaakst genoemd als (mogelijke) oplossing, namelijk vijf keer. In het artikel ‘Neem jihadisten serieus hun aantal blijft groeien’ geplaatst in het NRC Handelsblad op 1 mei 2013 staat bijvoorbeeld het volgende: “Opinieleiders, imams en moskeebestuurders binnen de moslimgemeenschap zouden hierbij het voortouw moeten nemen en een plan de campagne moeten uitwerken om geradicaliseerde moslimjongeren in een vroeg stadium aan te pakken. En dat in nauwe samenwerking met gemeenten.”¹⁹⁰ Ook in het artikel ‘Dat jihad-gedoe was toch alweer over’ zegt het moskeebestuur van de Al-Qibla-moskee in Zoetermeer hulp nodig te hebben en samen te moeten werken met het jongerenwerk, de gemeente en werkgevers om de jongeren een doel in hun leven te geven en zo de kans dat ze zich laten verleiden tot dit soort avonturen kleiner te maken.¹⁹¹ Samenwerking als oplossing wordt ook genoemd in het artikel ‘Delft voelt zich ‘overvallen’ door vertrek jongeren’ zoals te zien is in het volgende citaat: “Om de problematiek

¹⁸⁹ Dat jihad-gedoe was toch alweer over (26.04.2013), via: <http://archieef.nrc.nl/index.php/2013/April/26/Binnenland/nhn101006/Dat+jihadgedoe+was+toch+al+weer+over%3Fcheck=Y/identify=Y> (geraadpleegd, 06.06.2013).

¹⁹⁰ Neem jihadisten serieus, hun aantal blijft groeien.

¹⁹¹ Dat jihad-gedoe was toch alweer over.

van radicalisering en polarisatie het hoofd te bieden in de wijken heeft Delft contactcirkels georganiseerd. Daarin wisselen maatschappelijke organisaties op lokaal niveau, zoals verenigingen, het jongerenwerk en moskeebesturen, informatie uit.”¹⁹²

De categorie ‘Andere’ oplossingen wordt vier maal aangetroffen in de artikelen. In een van de vier artikelen worden twee (mogelijke) oplossingen genoemd. De in totaal vijf (mogelijk) oplossingen zijn de volgende: het beter leren herkennen van radicalisering, het verbeteren van de situatie in Syrië, het oprichten van een meldpunt voor jihadisten, het uitbreiden van het aantal jongerenwerkers en welzijnswerkers en een verbeterde relatie met de imam. Het beter leren kennen van radicalisering als (mogelijke) oplossing wordt door PvdA-Kamerleden Ahmed Marcouch en Jeroen Recourt genoemd in het Volkskrantartikel ‘Burgermeesters stop jihadisering in uw wijken’ van 15 april 2013, “Onze methode tegen radicalisering begint ermee ouders, docenten, jongerenwerkers en wijkagenten te leren de uitingsvormen van beginnende radicalisering te herkennen.”¹⁹³ In het artikel ‘Dat jihad-gedoe was toch alweer over’ wordt beschreven dat er in de afgelopen twee, drie jaar fors bezuinigd is op jongerenwerk en welzijnswerk en dat het daarom volgens radicaliseringsexpert Halim el Madkouri, niet gek is dat het zicht op jongeren verloren gegaan is.¹⁹⁴ Martijn Dekker, politiek antropoloog en docent aan de Universiteit van Amsterdam, pleit in het zelfde artikel voor het opzetten of ondersteunen van particuliere hulpprojecten met de jongeren waardoor zowel de situatie hier als in Syrië verbetert.¹⁹⁵

Er werd in de artikelen drie keer de categorie ‘Politieke interventie’ als (mogelijke) oplossingen voor het vertrek van Nederlandse jihadreizigers gevonden. Zo zouden burgermeesters de regie moeten nemen bij het signaleren van radicalisering en paspoorten moeten kunnen innemen.¹⁹⁶ In het artikel ‘Jihadstrijders’ wordt beschreven dat ook PvdA, VVD en CDA voorgesteld hebben de paspoorten van jongens met jihadplannen in te nemen.¹⁹⁷

Politie interventie en diplomatie als (mogelijke) oplossing worden beide eenmaal aangetroffen in de geanalyseerde artikelen. Zoals de kop van het artikel ‘Agenten Den Haag krijgen jihad-les’ al

¹⁹² Delft voelt zich overvallen door vertrek jongeren (11.04.2013), via: <http://archieff.nrc.nl/index.php/2013/April/11/Binnenland/nhn101006/Delft+voelt+zich+overvallen+door+vertrek+van+jongeren>, (geraadpleegd 07.06.2013).

¹⁹³ Burgermeesters stop jihadisering in uw wijken (15.03.2013), via: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/3184/opinie/article/detail/3425992/2013/04/15/Burgemeesters-stop-de-jihadisering-in-uw-wijken.dhtml>, (geraadpleegd 07.06.2013)

¹⁹⁴ Jihadstrijders houd je niet tegen door ze weg te zetten als domme naïevelingen.

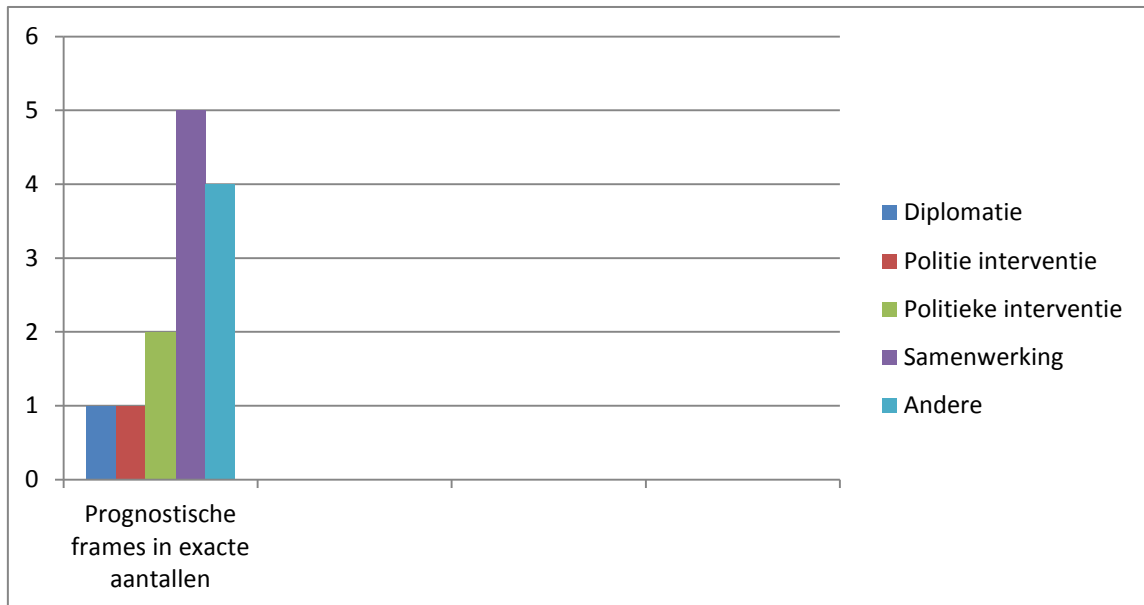
¹⁹⁵ Jihadstrijders houd je niet tegen door ze weg te zetten als domme naïevelingen.

¹⁹⁶ Burgermeesters stop jihadisering van uw woonwijken.

¹⁹⁷ Jihadstrijders.

aangeeft krijgt de politie in Den-Haag een ‘masterclass jihadisme’ van hoogleraar Terrorisme en Contraterrorisme Edwin Bakker om radicalisering onder jongeren tegen te gaan.¹⁹⁸

In de grafiek hieronder is het totaal aantal aanwezige prognostische mediaframes in de dertig geanalyseerde artikelen weergegeven in exacte aantallen.

9.4 Terminologie

In de dertig artikelen wordt veelvuldig gebruik gemaakt van termen die verwijzen naar de Nederlandse moslims die afreizen naar Syrië om daar te strijden tegen het regime van president al-Assad. Ik heb gekeken in hoeveel artikelen een bepaalde term gebruikt wordt maar ik heb niet geteld hoe vaak een term in de artikelen voorkomt. Sommige termen worden namelijk meerdere malen per artikel gebruikt maar dit heb ik niet in het onderzoek meegenomen.

In de dertig artikelen die ik voor dit onderzoek heb geanalyseerd heb ik vijftien verschillende termen aangetroffen die verwijzen naar de Nederlandse moslims die naar Syrië afreizen. In sommige artikelen werden verschillende termen gebruikt waardoor ik in totaal 44 termen in de dertig geanalyseerde artikelen heb aangetroffen.

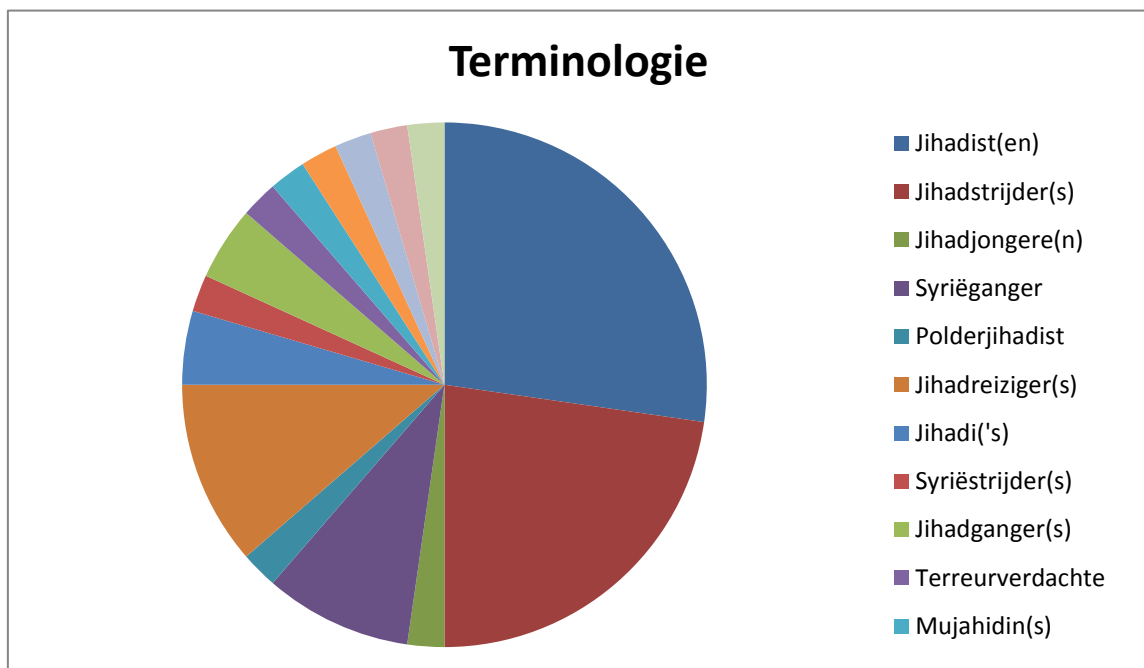
De term jihadist/jihadisten werd in de meeste artikelen aangetroffen, namelijk in twaalf. De term die daarna het meest aangetroffen werd, in tien artikelen, is de term jihadstrijder(s).

Jihadreizigers heb ik in vijf en Syriëganger(s) in vier artikelen gevonden. De termen jihadi's en

¹⁹⁸ Agenten in Den-Haag krijgen jihad-les (23.03.2013), via: <http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/3414267/2013/03/23/Agenten-in-Den-Haag-krijgen-jihad-les.dhtml>, (geraadpleegd 07.06.2013).

jihadganger trof ik beide aan in twee van de dertig artikelen. Tot slot waren de volgende termen eenmaal in de artikelen aanwezig: jihadjongeren, polderjihadist, Syriëstrijder, terreurverdachte, mujahidin, internet-jihadi, patat-jihadist, terrorist en potentiële terrorist.

In de cirkeldiagram hieronder is de aanwezigheid van de termen in het totaal aantal artikelen weergegeven.

Frequentie waarin een term in het totale aantal artikelen is aangetroffen

9.5 Verschil tussen de drie kranten

Hieronder zal ik weergeven op welke manier de tien artikelen van de Volkskrant, het NRC en het Algemeen Dagblad verschillen in de manier waarop ze gebruik maken van de generische, diagnostische en prognostische mediaframes. Ook zal ik ingaan op welke verschillen ik aangetroffen heb in het gebruik van terminologie. In hoofdstuk 10 'De conclusie' zal ik beschrijven welke verschillen me verder zijn opgevallen tussen de drie kranten.

9.5.1 Generische frames

In zes van de tien artikelen van het NRC Handelsblad heb ik een generisch frame aangetroffen. In sommige artikelen vond ik meer dan één generisch frame en dat zorgde ervoor dat er in totaal negen generische frames in de tien artikelen aanwezig waren. In de Volkskrant vond ik in vijf van de tien artikelen een generisch frame en in totaal waren er zes generische frames in de artikelen te vinden. In vier artikelen van het Algemeen Dagblad heb ik een generisch frames gevonden en ook het totale aantal generische frames in de tien artikelen van het AD kwam op vier.

In alle drie de kranten waren het vooral generische frames van de categorie human interest. Vijf van de negen generische frames aangetroffen in het NRC betrof een human interestframe. Bij Volkskrant waren drie van de zes generische frames een human interestframe en bij het AD zelfs drie van de vier. De overige vier generische frames aangetroffen in het NRC waren moraliteitframes. In de artikelen van de Volkskrant heb ik naast de drie human interestframes nog twee conflictframes en een moraliteitsframe gevonden en in het AD was het laatste generische frame een conflictframe.

9.5.2 Diagnostische frames

Van het totaal aantal geanalyseerde artikelen bevatten zestien artikelen een diagnostisch frame. In sommige artikelen werd meer dan één diagnostisch frame gevonden waardoor er in totaal 23 diagnostische frames in de dertig artikelen aanwezig waren. Dat betekent dus dat er 23 keer in een artikel een of meer oorzaken of aanleidingen genoemd werden voor het vertrek van de Nederlandse jihadreizigers. Van het totaal aantal aangetroffen diagnostische frames waren er acht afkomstig uit artikelen van de Volkskrant en het NRC en zeven uit de artikelen van het AD. Van de acht diagnostische frames in de Volkskrant kwamen er drie uit de categorie ‘Overig’ en ‘Anders’ en twee uit de categorie ‘Mensenrechten’. De drie andere aanleidingen of oorzaken gevonden in de Volkskrant waren het bestaan van radicale islamitische groeperingen, religieuze ontsporing en het feit dat het relatief gemakkelijk is om naar Syrië te reizen.

Van de acht diagnostische frames van het NRC Handelsblad werden er vier gevonden in de categorie ‘Anders’. Dit betrof de aantrekkingskracht van radicale groeperingen, charismatische personen en het salafisme, het martelaarschap als doel in het leven en het contact met bepaalde moskeeën. De andere vier frames betroffen de categorieën ‘Politiek’, ‘Mensenrechten’ en ‘Overig’.

Van de frames aangetroffen in het AD zaten er vier in de categorie ‘Anders’, twee in de categorie ‘Overig’ en de laatste in de categorie ‘Politiek’. De aanleidingen of oorzaken voor het vertrek van de categorie ‘Anders’ waren een hang naar avontuur, de aantrekkingskracht van extremistische netwerken, het verkrijgen van status en het feit dat Syrië gemakkelijk te bereizen is.

9.5.3 Prognostische frames

Om te zien of er prognostische frames aanwezig waren in de artikelen heb ik gekeken of er (mogelijke) oplossingen in de artikelen werden genoemd voor het vertrek van Nederlandse

moslims naar Syrië. In totaal waren er van de dertig artikelen zeven artikelen waarin een prognostisch frame aanwezig was. In een aantal van deze zeven artikelen werden meer (mogelijke) oplossingen voor het vertrek van Nederlandse moslims naar Syrië genoemd waardoor er in totaal veertien prognostische frames in de dertig geanalyseerde artikelen aanwezig waren.

In vier van de tien artikelen van het NRC is één of zijn meerdere prognostische frames aangetroffen. In deze vier artikelen waren in totaal zeven prognostische frames aanwezig, wat dus betekent dat er zeven (mogelijke) oplossingen genoemd zijn. Vier van deze zeven kwamen uit de categorie ‘Samenwerking’, twee uit de categorie ‘Andere’ en de laatste was afkomstig uit de categorie ‘Politieke interventie’. De drie artikelen van de Volkskrant bevatten samen zes prognostische frames waarvan er twee uit de categorie ‘Andere’ en ‘Politie interventie’ kwamen en één afkomstig was uit de categorieën ‘Diplomatie’ en ‘Samenwerking’. In het Algemeen Dagblad werd in één artikel een prognostisch frame aangetroffen, uit de categorie ‘Politie interventie’.

9.5.4 Terminologie

In totaal zijn er in de dertig artikelen vijftien verschillende termen aangetroffen voor de Nederlands moslims die naar Syrië reizen. In alle tien de artikelen van de Volkskrant werd gebruik gemaakt van bepaalde termen om naar deze Nederlandse moslims te verwijzen. In totaal werden er in de tien artikelen twaalf verschillende termen gebruikt. De termen die het meest gebruikt werden waren de termen jihadstrijders en jihadisten, respectievelijk vier en drie keer. Ook verschenen er in de artikelen van de Volkskrant een aantal termen die ik niet heb aangetroffen in de artikelen van de twee andere kranten. Dit zijn de volgende termen: potentiële terrorist, terrorist, patat-jihadist, mujahidin, internet-jihadist en terreurverdachte. Deze termen werden allen slechts in één van de tien Volkskrantartikelen aangetroffen.

Acht van de tien artikelen van het NRC bevatten termen die verwijzen naar de Nederlandse moslim die naar Syrië reizen. In totaal trof ik vijf verschillende termen aan in de tien artikelen. De termen jihadist werd in vijf artikelen aangetroffen en was daarmee het meest voorkomend. De term jihadreiziger kwam in drie artikelen voor en de andere termen werden slechts in een artikel aangetroffen. Er werden geen termen gebruikt die niet in de andere kranten voorkwamen.

Van de tien artikelen van het Algemeen Dagblad bevatten zes artikelen een term die verwijst naar de Nederlandse moslims die naar Syrië reizen. In totaal werden er vijf verschillende termen aangetroffen waarvan er twee, namelijk polderjihadist en jihadjongere, slechts werden

aangetroffen in de artikelen van het AD. De termen jihadist en jihadstrijder werden beide in vier artikelen gevonden. De andere drie termen slechts in één artikel.

Hoofdstuk 10 Conclusie

Nadat ik in het vorige hoofdstuk de onderzoeksresultaten uitgewerkt heb, ben ik toegekomen aan het beantwoorden van de hoofd- en deelvragen van dit onderzoek. Ik zal in eerste instantie antwoord geven op de hoofdvraag en daarna de twee deelvragen beantwoorden. Hieronder zal ik nog eenmaal de hoofd- en deelvragen herhalen:

Op welke manier worden Nederlandse moslims die naar Syrië afreizen om daar te nemen aan de strijd tegen het regime van president al-Assad geframed door verschillende Nederlandse media?

Welke terminologie wordt er door verschillende Nederlandse media gebruikt omtrent Nederlandse moslims die naar Syrië afreizen om daar deel te nemen aan de strijd tegen het regime van president al-Assad?

Welke verschillen zijn er waar te nemen tussen de Volkskrant, het NRC Handelsblad en het Algemeen Dagblad in de berichtgeving omtrent de Nederlandse moslims die naar Syrië afreizen om daar te nemen aan de strijd tegen president al-Assad.

10.1 Beantwoording van de hoofdvraag

In de berichtgeving van verschillende Nederlandse media over Nederlandse moslims die naar Syrië afreizen om daar te nemen aan de strijd tegen het regime van president al-Assad komen generische, diagnostische en prognostische frames voor. Het diagnostische frame komt het meest frequent voor in dertig geanalyseerde artikelen van de drie grote Nederlandse dagbladen, de Volkskrant, het NRC en het Algemeen Dagblad. In totaal komt het diagnostische frame in zestien artikelen voor en worden er in deze zestien artikelen 23 diagnostische frames aangetroffen. Dit betekent dat de berichtgeving omtrent de Nederlandse moslims het meest gericht is op de oorzaken of aanleidingen om naar Syrië vertrekken. De oorzaak of aanleiding die in de media het meest naar voren komt is de aantrekkingskracht van radicale groeperingen, extremistische bewegingen en charismatische personen. Ook werden het grote aantal slachtoffers in Syrië en de opkomst van de sociale media met grote regelmaat beschreven als oorzaak of aanleiding voor het vertrek van de Nederlandse moslims.

Naast het diagnostische frame worden Nederlandse moslims die naar Syrië afreizen in de helft van de berichtgeving in de Nederlandse media geframed door een generische frame. In de vijftien artikelen zijn negentien generische frames gevonden waarvan het human interestframe veruit het vaakst wordt aangetroffen. Dit betekent dus dat de media de Nederlandse moslims die

naar Syrië afreizen vooral framed door dieper in te gaan op het persoonlijk leven van deze Nederlandse moslims en door hen een gezicht te geven. Daarnaast wordt er in de berichtgeving ook gebruik gemaakt van moraliteitsframes waarbij verwezen wordt naar God of religieuze dogma's en naar specifieke sociale voorschriften. Slechts in een beperkt aantal artikelen wordt verwezen naar onenigheid of gevechten tussen groepen of partijen en er wordt in de berichtgeving omtrent Nederlandse jihadstrijders niet gekeken naar de economische gevolgen van hun vertrek.

Berichtgeving omtrent de Nederlandse jihadreizigers wordt in beperkte mate geframed door middel van prognostische frames. Slechts in acht van de dertig artikelen wordt door de media geschreven over (mogelijke) oplossingen voor het vertrek van Nederlandse moslims naar Syrië. Wel worden er in de artikelen meerdere oplossingen voor dit probleem beschreven. Samenwerking tussen verschillende partijen zoals jongerenwerkers, gemeenten, politie en moskeeën wordt het meest genoemd als (mogelijke) oplossing voor dit probleem.

10.2 Beantwoording van de eerste deelvraag

De Nederlandse moslims die naar Syrië reizen worden in de Nederlandse media op verschillende manieren aangesproken. In de geanalyseerde artikelen zijn vijftien verschillende termen aangetroffen. De termen waarmee de Nederlandse moslims die naar Syrië reizen het meest geframed worden, zijn de termen jihadisten en jihadstrijders. Zonder dat de reden voor vertrek volledig duidelijk is, worden deze Nederlandse moslims door de media dus verbonden aan het islamitische concept jihad. Ook vijf van de overige dertien termen vormen een samenvoeging met het woord jihad. Twee van de termen verwijzen naar het vertrek naar Syrië (Syriëganger en Syriëstrijder) en drie van de termen hebben een direct link met terrorisme (terrorist, terreurverdachte en potentiële terrorist).

10.3 Beantwoording van de tweede deelvraag

In de berichtgeving over Nederlandse moslims die naar Syrië afreizen is een aantal verschillen waar te nemen tussen de Volkskrant, het NRC en het Algemeen Dagblad. In eerste instantie is er een verschil waar te nemen in de frequentie. Gedurende de gehele onderzoeksperiode, van 30 november 2012 tot en met 31 mei 2013, zijn er in de Volkskrant 29, in het Algemeen Dagblad 27 en in het NRC Handelsblad 15 berichten verschenen over dit onderwerp. Het NRC heeft dus veel minder artikelen geplaatst over Nederlandse moslims die naar Syrië afreizen. Daarentegen zijn de artikelen geplaatst in het NRC vele malen uitgebreider dan de artikelen van het AD, dat slechts zeer korte en beknopte artikelen publiceerde. Het NRC heeft in deze periode zelfs een reeks van vier achtergrondartikelen uitgebracht over de Nederlandse jihadreizigers in Syrië. De

lengte van de artikelen van de Volkskrant zaten tussen het formaat van het AD en het NRC in.

Wanneer je kijkt naar de aanwezigheid van de generische, diagnostische en prognostische frames in de berichtgeving van de drie kranten ontdek je weinig grote verschillen. Het aantal artikelen per frame verschilt over het algemeen niet veel per krant. Wel is er een verschil waar te nemen in het aantal frames die gevonden zijn in de artikelen. Zo zijn er van de negentien gevonden generische frames negen afkomstig uit artikelen van het NRC. Het NRC besteedt, in vergelijking met de andere twee kranten, veel aandacht aan de achtergrond en persoonlijkheid van de Nederlandse jihadreizigers. Zo heeft de krant meerdere malen door middel van interviews contact met radicale moslims. Dit kom je niet tegen in de berichtgeving van de Volkskrant en het AD.

Daarnaast verschilt het aantal gevonden prognostische frames sterk tussen het NRC en de Volkskrant aan de ene kant en het AD aan de andere kant. Van de veertien gevonden prognostische frames is er slechts één afkomstig uit het AD. Je kan dus concluderen dat het Algemeen Dagblad zich in de berichtgeving omtrent de Nederlandse jihadreizigers veel minder richt op (mogelijke) oplossingen voor het vertrek naar Syrië. Wanneer je kijkt naar het type oplossingen dat in mediaberichten genoemd wordt zie je dat de oplossingen die gevonden zijn in het NRC verwijzen naar samenwerking als (mogelijke) oplossing voor het vertrek naar Syrië. Bij de artikelen in de Volkskrant is er geen oplossing die vaker genoemd wordt dan andere.

Er is ook verschil waar te nemen in de hantering van terminologie. De Volkskrant maakt in al haar berichten gebruik van termen om de Nederlandse moslims die naar Syrië reizen aan te duiden. Het NRC doet dit in acht van de tien artikelen en het AD in zes van de tien. Het NRC gebruikt geen termen die niet ook in de andere twee kranten te vinden zijn. Het AD gebruikt een beperkt aantal termen die niet in de andere kranten te vinden zijn, namelijk twee. In de Volkskrant wordt daarentegen een groot aantal termen gehanteerd die niet in de andere twee kranten gevonden worden. Drie van deze termen zijn direct gerelateerd aan terrorisme. Dit vind je niet terug in de artikelen van de andere twee kranten.

10.4 Aanbevelingen en beperkingen

Zoals ik beschreven heb zijn de resultaten van dit onderzoek gebaseerd op ‘slechts’ dertig artikelen. Er is uiteraard sinds het eerste mediabericht nog veel meer geschreven over dit onderwerp. Daarnaast heb ik enkel artikelen geanalyseerd uit drie grote Nederlandse dagbladen terwijl er nog een aantal andere grote, en ook kleinere dagbladen in Nederland worden uitgeven. Een eventueel vervolgonderzoek dat de mogelijkheid heeft om meer artikelen te analyseren zou

er dus voor kunnen kiezen om nog meer artikelen, uit meer verschillende kranten te analyseren. Op die manier zou er een omvangrijker beeld gegeven kunnen worden van de manier waarop de Nederlandse media de Nederlandse moslims die naar Syrië afreizen framen. Ook zou eventueel gebruik gemaakt kunnen worden van andere media zoals televisieprogramma's of artikelen uit tijdschriften. Tot slot heb ik vanwege het beperkt aantal maanden dat ik voor het schrijven van deze scriptie had, slechts gekeken naar de berichtgeving over dit onderwerp gedurende zes maanden (30 november 2012 tot en met 31 mei 2013). Om te kunnen zien of er verandering optreden in de manier waarop de Nederlandse jihadreizigers door de media geframed worden zou het interessant zijn wanneer er vervolgonderzoek uitgevoerd wordt gedurende een langere periode.

Bibliografie

Artikelen

Devlin, J. F., The Baath Party: Rise and Metamorphosis, *The American Historical Review*, vol. 96, No. 5 (1991), 1396-1407.

Elman, M. F., The Arab Spring and the Future of Democracy in the Middle East: Rethinking Middle Eastern Studies, *Palestine-Israel journal of politics, economics and culture*, vol. 18 (2012), 1-8.

Evans, M., Framing International Conflict: Media Coverage of Fighting in the Middle East. *International Journal of Media and Cultural Politics*, vol. 6 (2010), 209-233.

Entman, R.M., Framing Bias: Media in the Distribution of Power. *Journal of Communication*, vol. 57 (2007), 163-173.

Galvani, J., Syria and the Baath Party, *MERIP Reports* (1974), 3-16.

Soage Bélen, A. Islamism and Modernity: The Political Thought of Sayyid Qutb, *Totalitarian Movements and Political Religions*, Vol. 10, No. 2 (2009), 189-203.

de Jong, J., Titatenstrijd of titaantjes, *Onze Taal* (2006), 1-4.

Lecheler, S., & de Vreese, C.H., Getting Real: The Duration of Framing Effects. *Journal of Communication*, vol. 61 (2011), 959-983.

MacFarquhar, N. & Gordon, M. R., As Fighting Rages, Clinton Seeks New Syrian Opposition Movement, *New York Times*, (2012), A6.

Moghadam, A., Mayhem, Myths, and Martyrdom, *Terrorisme and Political Violence*, No.19 1 (2007), 125-143.

Ryad, U., Van progressief naar conservatief: De wortels van het salafisme, *Roodkoper, jaargang 13* (2009), 21-24.

Semetko, H.A., & Valkenburg, P.M., Framing European Politics: A Content Analysis of Press and Television News. *Journal of Communication* (2009), 93-109.

de Smet, B. De Moslimbroedermetamorfozen: historische gedaanteverwisselingen van het Egyptische islamisme, *Vlaams Marxistische Tijdschrift, jaargang 44* (2010), 24-34.

Snow, D.A., Vliegthart, R., & Corrigan-Brown, C., Framing the French Riots: A Comparative Study of Frame Variation. *Social Forces*, vol. 86 (2007), 385-415.

Terrebonne, R., Fulla, The Veiled Barbie: An analysis of Cultural Imperialism and Agency *MAI Review* 2 (2008), 1 -7.

Tibi, B., Islamism and Democracy: On the Compatibility of Institutional Islamism and the Political Culture of Democracy, *Totalitarian movements and political religions*, Volume: 10, Issue: 2, (2009), 135-164.

de Vreese, C.H., News Framing: Theory and Typology. *Information Design Journal*, vol. 13 (2005), 51-61.

de Vreese, C.H., Peter, J., & Semetko, H.A., Framing Politics at the Launch of the Euro. A Cross-National Comparative Study of Frames in the News. *Political Communication*, vol. 18 (2001), 107-122.

Audiovisuele bron

Ruyg, E. (Regie), (20.03.2013). Gesprek met Abdelkader Honing. In H. Meijer (Eindred.) *Pauw & Witteman*. (TV-uitzending). Amsterdam: VARA.

Ruyg, E. (Regie), (20.03.2013). Gesprek met Bruna Roderiquez. In H. Meijer (Eindred.) *Pauw & Witteman*. (TV-uitzending). Amsterdam: VARA.

Ruyg, E. (Regie), (13.03.2013). Verhoogd dreigingsniveau terrorisme. In H. Meijer (Eindred.) *Pauw & Witteman*. (TV-uitzending). Amsterdam: VARA.

Ruyg, E. (Regie), (13.05.2013). Zoektocht naar mijn zoon. In H. Meijer (eindred.) *Pauw & Witteman*. (TV-uitzending). Amsterdam: VARA.

Stokvis, R. (Producent), (20.03.2013). Interview Abdelkader Honing. *De Vijfde Dag*. (TV-uitzending). Hilversum: EO.

Stokvis, R. (Producent), (29.05.2013). Zoektocht naar Nederlandse jihadist. *De Vijfde Dag*. (TV-uitzending). Hilversum: EO.

Boeken

P. Bakker & O. Scholten, *Communicatiekaart van Nederland: overzicht van media en communicatie*, Amsterdam: Kluwer, 2001.

H. Dabashi, *The Arab Spring, The End of Postcolonialism*, London: Zed Books, 2012.

M. Desai, *Rethinking Islamism, The ideology of the New Terror*, London: I.B. Tauris & Co, 2007.

M. Haas & D.W. Lesh, *The Arab Spring: change and resistance in the Middle-East*, Boulder, CO: Westview Press, 2013.

G. Lakoff, *The Political Mind, A Cognitive Scientist's Guide To Your Brain And Its Politics*, London Penguin Books, 2009.

M. Juergensmeyer, *Terror in the mind of God*, Berkeley en London, 2003.

F. Khosrokhavar, *Inside Jihadism, Understanding Jihadi Movements Worldwide*, Boulder: Paradigm Publishers, 2009.

R. Scott Appleby, *The Ambivalence of the Sacred, Religion, Violence and Reconciliation*, Oxford: Rowman & Littlefield Publishers, INC, 2000.

S. Qutb, *Milestones* (Zoals gepubliceerd op: <http://www.islamistwatch.org/main.html>), 1965, 1-100.

H. Wijffes, *Journalistiek in Nederland 1850-2000: Beroep, cultuur en organisatie*. Amsterdam: Uitgeverij Boom, 2005.

Masterthesis

Van Gorp, B. (2004). *Frames in de nieuwsmedia. Een onderzoek naar het theoretisch en methodologisch potentieel van het concept framing met studies van de asielberichtgeving en haar effecten* (Doctoraatsthesis). Antwerpen: Universiteit Antwerpen.

Organisaties

Algemene Inlichting en Veiligheid Dienst (AIVD)

Jihadistische Terrorisme in Nederland, een beschrijving op basis van afgesloten opsporingsonderzoeken, rapport 2009.

Jaarverslag 2012.

Amnesty International

Syrië, mei 2013.

International Crisis Group (ICC)

Popular Protest in North Africa and the Middle East (VI): The Syrian People's Slow-motion Revolution, Crisis Group Middle East/North Africa Report N°108, 6 Juli 2011.

Institute of Study of War

The Free Syrian Army, *Middle East Security Report* No.9, januari 2013.

International Centre of Study of Radicalisation

ICSR insight: European fighters in Syria, 2 mei 2013.

Jihad in Syria, *Middle East Security Report* No.6 , september 2012.

Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen Clingendael

Jihadi terrorist in Europe, Den Haag 2006.

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Algemeen ambtsbericht Syrië, Den Haag januari 2013.

Quilliam Foundations

Jabhat al-Nusra li-ahl al-Sham min Mujahedi al-Sham fi Sahat al-Jihad. A Strategic Briefing, januari 2013.

Save the Children

Childhood under fire, the impact of two year of conflict in Syria, Londen 13 maart 2013.

UNHCR

Number of Syrian refugees top 1.5 million mark with many more expected, 15 mei 2013.

Websites

Agenten in Den Haag krijgen jihad-les (23.03.2013), via:

<http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/3414267/2013/03/23/Agenten-in-Den->

Haag-krijgen-jihad-les.dhtml.

Agenten in Den Haag krijgen jihadles (23.03.2013), via:
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/3414267/2013/03/23/Agenten-in-Den-Haag-krijgen-jihad-les.dhtml>.

Agenten in Den Haag krijgen jihad-les' (23.03.2012), via:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4492/Nederland/article/detail/3414267/2013/03/23/Agenten-in-Den-Haag-krijgen-jihad-les.dhtml>.

Algemeen Dagblad (datum onbekend), via: <http://www.kranten.com/krant.html/ad>.

Algemene vergadering VN steunt oppositie Syrië (15.05.2013), via:
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2664/Nieuws/article/detail/3441871/2013/05/15/Algemene-Vergadering-VN-steunt-oppositie-Syrie.dhtml>.

Al-Jazeera, 'The revolt that brought down Gaddafi', (27.12.2011) via:
<http://www.aljazeera.com/indepth/spotlight/aljazeeratop102011/2011/12/20111226114023696528.html>.

Al-Jazeera, 'Yemen: bloody protest and broken agreements' (27.12.2011), via:
<http://www.aljazeera.com/indepth/spotlight/aljazeeratop102011/2011/12/2011122593511542382.html>.

Al-Jazeera, 'Bahrain: the stories that aren't being covered', (06.05.2012), via:
<http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2012/05/2012568151358932.html>.

Al-Qaida leader Zawahiri urges Muslim support for Syrian uprising, (12.02.2012), via:
<http://www.guardian.co.uk/world/2012/feb/12/alqaida-zawahiri-support-syrian-uprising>.

Burgermeesters stop jihadisering van uw woonwijken (15.03.2013), via:
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/3184/opinie/article/detail/3425992/2013/04/15/Burgemeesters-stop-de-jihadisering-in-uw-wijken.dhtml>.

CIA, The World Factbook Syria, (13.04. 2013) via: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sy.html>.

M. Sommers, De emancipatie van de Volkskrant: Zelfbewust op zoek (21.08.2006), via:
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/759237/2006/08/21/De-emancipatie-van-de-Volkskrant-Zelfbewust-op-zoek.dhtml>.

Dat jihad-gedoe was toch alweer over (26.04.2013), via:
<http://archieff.nrc.nl/index.php/2013/April/26/Binnenland/nhn101006/Dat+jihadgedoe+was+toch+al+weer+over%3Fcheck=Y/identify=Y>.

De Syrische oppositie in kaart (10.04.2012), via <http://nos.nl/artikel/360691-de-syrische-oppositie-in-kaart.html>.

Delft voelt zich overvallen door vertrek jongeren (11.04.2013), via:
<http://archieff.nrc.nl/index.php/2013/April/11/Binnenland/nhn101006/Delft+voelt+zich+overvalle+n+door+vertrek+van+jongeren>.

Dode Nederlandse jihadisten wellicht bekende van elkaar (22.03.2013), via:
<http://www.ad.nl/ad/nl/1013/Buitenland/article/detail/3413763/2013/03/22/Dode-Nederlandse->

jihadisten-wellicht-bekenden-van-elkaar.dhtml.

Driekwart Nederlandse moslims vindt Syriëgangers helden (28.05.2013), via:
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/3448325/2013/05/28/Driekwart-Nederlandse-moslims-vindt-Syrie-gangers-helden.dhtml>.

Gagestein, S. Wat is framing (03.11.210) via: <http://taalstrategie.nl/wat-is-framing>.

Gissen naar gedode Delftse jongen in Syrië (21.03.2013), via:
<http://www.ad.nl/ad/nl/1013/Buitenland/article/detail/3413315/2013/03/21/Gissen-naar-gedode-Delftse-jongen-in-Syrie.dhtml>.

Guide to the Syrian opposition (23.04.2013), via:<http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-15798218>.

Jihadganger opnieuw aangehouden (29.04.2013), via:
<http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/3433721/2013/04/29/Nederlandse-Jihadganger-opnieuw-aangehouden.dhtml>.

Jihadstrijders (23.03.2013), via:
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2844/Archief/archief/article/detail/3414076/2013/03/23/Jihadstrijders.dhtml>.

Jihadstrijders houd je niet tegen door ze weg te zetten als domme naïevelingen (30.03.2013), via:
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/3184/opinie/article/detail/3417593/2013/03/30/Jihadstrijders-houd-je-niet-tegen-door-ze-weg-te-zetten-als-domme-naïevelingen.dhtml>

Jonge jihadist rustiger en onzichtbaar (30.03.2013), via:
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2844/Archief/archief/article/detail/3417770/2013/03/30/Jonge-jihadist-is-rustiger-en-onzichtbaar.dhtml>.

Jonge jihadgangers naar Syrië vertrokken (17.03.2013), via:
<http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/3443081/2013/05/17/Jonge-jihadgangers-naar-Syrie-vertrokken.dhtml>.

Jonge jihadgangers naar Syrië vertrokken (17.03.2013), via:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4492/Nederland/article/detail/3443081/2013/05/17/Jonge-jihadgangers-naar-Syrie-vertrokken.dhtml>.

Jonge jihadgangers naar Syrië vertrokken 17.05.2013), via:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4492/Nederland/article/detail/3443081/2013/05/17/Jonge-jihadgangers-naar-Syrie-vertrokken.dhtml>.

I. Rümke, *Korte geschiedenis van NRC Handelsblad* (08.02.2002), via:
http://www.nrc.nl/krant/article1889982.ece/Korte_geschiedenis_van_%3Cbr%3ENRC_Handelsbla.

Meet Syrian Opposition (02.11.2011), via:
http://mideast.foreignpolicy.com/posts/2011/11/02/meet_syrias_opposition?wp_login_redirect=.

Met roestige kalasjnikov op naar het paradijs (14.03.2013), via:
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2844/Archief/archief/article/detail/3408908/2013/03/14/Met-roestige-kalasjnikov-op-naar-het-paradijs.dhtml>.

National Coalition of Syria, via:

http://www.etalaf.org/en/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=35&Itemid=584.

National Coalition Of Syrian Revolution and Opposition Forces, via:

<https://www.facebook.com/SyrianNationalCoalition.en>.

Nederlandse jihadstrijders verblijven in luxeuze buitenwijk Aleppo (20.04.2013), via:

<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/3428677/2013/04/20/Nederlandse-jihadstrijders-verblijven-in-luxeuze-buitenwijk-Aleppo.dhtml>.

Nederlandse jihadganger opnieuw aangehouden (29.04.2013), via:

<http://www.trouw.nl/tr/nl/4492/Nederland/article/detail/3433721/2013/04/29/Nederlandse-Jihadganger-opnieuw-aangehouden.dhtml>.

Nederlandse jihadganger opnieuw aangehouden (29.04.2013), via:

<http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/3433721/2013/04/29/Nederlandse-Jihadganger-opnieuw-aangehouden.dhtml>.

Nederlandse jihadganger opnieuw aangehouden (29.04.2013), via:

<http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/3433721/2013/04/29/Nederlandse-Jihadganger-opnieuw-aangehouden.dhtml>.

Neem jihadisten serieus, hun aantal blijft groeien.

<http://archieff.nrc.nl/index.php/2013/Mei/1/Overig/nhnl01018/Neem+jihadisten+serieus,+hun+aantal+blijft+groeien/check=Y/identify=Y>.

Nieuw dieptepunt in propaganda-oorlog Syrië: rebel snijdt hart uit soldaat (14.05.2013), via:

<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2664/Nieuws/article/detail/3440956/2013/05/14/Nieuw-dieptepunt-in-propaganda-oorlog-Syrie-rebel-snijdt-hart-uit-soldaat.dhtml>.

Ouders woedend op AIVD: wel ronselaars voor Syrië (18.04.2013), via:

<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/3427770/2013/04/18/Ouders-woedend-op-AIVD-wel-ronselaars-voor-Syrie.dhtml>.

Politie wil radicalisering eerder herkennen (23.03.2013), via:

<http://www.nu.nl/algemeen/3378321/politie-wil-radicalisering-eerder-herkennen-.html>.

Premier oppositie Syrië gekozen (19.03.2013), via: <http://nos.nl/artikel/486066-premier-oppositie-syrie-gekozen.html>.

Q&A The Free Syrian Army, (16.11.2011.) via: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-15563900>.

Rot op uit Afghanistan. Rot op uit Syrië! Dan rotten wij hier op. (24.04.2013), via:

<http://archieff.nrc.nl/index.php/2013/April/24/Overig/nhnl01004/Rot+op+uit+Afgghanistan.+Rot+op+uit+Syri%EB!+Dan+rotten+wij+hier+op>.

Syrian National Council, <http://www.syriancouncil.org/en/about.html>.

Syriëgangers ondergebracht in een soort Holland House (20.04.2013), via:

<http://www.nu.nl/algemeen/3402422/syriegangers-ondergebracht-in-soort-holland-house.html>.

- Timeline: Syria's bloody conflict, (02.08.2012), via:
<http://www.pbs.org/newshour/rundown/2012/08/syria-timeline.html>.
- Transparency International, "Corruption Perceptions Index 2010," www.transparency.org.
- Tunesian President flees amid rioting, (14.01.2011),
<http://www.globalpost.com/dispatch/africa/110114/tunisia-president-paris-tunis-riots-arab-egypt>.
- Twee jaar opstand in Syrië (15.03.2013), via: <http://nos.nl/artikel/484902-twee-jaar-opstand-in-syrie.html>.
- Tweede jihadganger Syrië op vrije voeten (13.02.2013), via:
<http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/3393375/2013/02/13/Tweede-jihadganger-Syrie-op-vrije-voeten.dhtml>.
- Tweede jihadganger Syrië weer op vrije voeten (13.02.2013), via:
<http://www.nu.nl/binnenland/3199057/tweede-jihadganger-syrie-vrije-voeten.html>.
- Tweede jihadganger Syrië op vrije voeten (13.03.2013), via:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4492/Nederland/article/detail/3393375/2013/02/13/Tweede-jihadganger-Syrie-op-vrije-voeten.dhtml>.
- Tweede jihadganger op vrije voeten (13.02.2013), via:
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/3393375/2013/02/13/Tweede-jihadganger-Syrie-op-vrije-voeten.dhtml>.
- U.S. places militant Syrian rebel group on list of terrorist organizations (10.12.2012), via:
<http://www.nytimes.com/2012/12/11/world/middleeast/us-designates-syrian-al-nusra-front-as-terrorist-group.html>.
- VN meldt 80.000 doden in Syrië (15.05.2013), via: <http://nos.nl/artikel/507219-vn-meldt-80000-doden-in-syrie.html>.
- VS erkent Syrische coalitie (12.12.2012), via: <http://nos.nl/artikel/450600-vs-erkent-syrische-coalitie.html>.
- Wees alert op signalen van radicalisering (21.03.2013), via:
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/3413296/2013/03/21/Wees-alert-op-signalen-van-radicalisering.dhtml>.
- Wel ronselaars in Nederland voor jihad in Syrië (18.04.2013), via:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4504/Economie/article/detail/3427781/2013/04/18/Wel-ronselaars-in-Nederland-voor-jihad-in-Syrie.dhtml>.
- Wel ronselaars in Nederland voor jihad in Syrië (18.04.2013), via:
<http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/3427781/2013/04/18/Wel-ronselaars-in-Nederland-voor-jihad-in-Syrie.dhtml>.
- Welke krant past bij: keuze uit Nederlandse dagbladen (datum onbekend) via: <http://educatie-enschool.infonu.nl/diversen/28618-welke-krant-past-bij-mij-nederlandse-dagbladen.html>.
- Wie zijn die Nederlandse jihadjongeren precies (13.03.2013), via:
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/3408617/2013/03/13/Wie-zijn-die-Nederlandse-jihadjongeren-precies.dhtml>.

Youtube-jihad (20.04.2013), via: http://digitaleeditie.nrc.nl/digitaleeditie/NH/2013/3/20130420___/1_14/article1_text.html#.

Bijlage I**Mediaoverzicht Volkskrant, NRC Handelsblad en Algemeen Dagblad****Volkskrant**

28-05-2013	Driekwart Nederlandse moslims vindt Syriëgangers helden
15-05-2013	Jonge jihadgangers naar Syrië vertrokken
01-05-2013	Jihadganger' weer op vrije voeten
30-04-2013	Jihadstrijder voor de tweede maal opgepakt
29-04-2013	Nederlandse 'jihadgangers' opnieuw aangehouden
24-04-2013	Sharia4Holland speelt rol bij jihad-reizen
22-04-2013	Ook Nederlandse meisjes naar Syrië
20-04-2013	Strijders aan de rand van het zwembad
20-04-2013	Nederlandse jihadstrijders verblijven luxe buitenwijk Aleppo
18-04-2013	Ouders woedend op AIVD: wel ronselaars voor Syrië
18-04-2013	Politie onderzoekt drie aangiftes ronselen Syrië
16-04-2013	AIVD: geen aanwijzing ronselen jihadstrijders
15-04-2013	Extremisten juttten jonge moslims op
15-04-2013	Burgermeesters, stop jihadisering van uw wijken
10-04-2013	AIVD én moslimgemeenschap falen bij radicaliserende jongeren
03-04-2013	Vechten in Syrië
30-03-2013	Jonge jihadist rustiger en onzichtbaar
30-03-2013	Jihadstrijders houd je niet tegen door ze weg te zetten als naïevelingen
29-03-2013	Jongeren naar Syrië 'slachtoffer' van hun eigen ideeën'? Maak dat de kat wijs.
26-03-2013	Derde jihadiststrijder zou in Syrië zijn gesneuveld
25-03-2013	Een jihadist die uit Syrië terugkeert, is niet opeens een competente terrorist.
23-03-2013	Agenten in Den Haag krijgen 'jihad-les
23-03-2013	Jihadstrijders
22-03-2013	Kamer: reisdocument jihadstrijders afpakken
22-03-2013	Afpakken paspoort symboolwetgeving
17-03-2013	Video opgedoken met Nederlandse strijders in Syrië
14-03-2013	Met roestige Kalanjinikov op naar het paradijs
13-03-2013	Jihadganger kampt met psychische problemen
13-02-2013	Tweede 'jihadganger' op vrije voeten

NRC Handelsblad

26-05-2013	Vrije Syrische Leger heeft Nederlandse jihadisten niet nodig
18-05-2013	Haagse politiek zoekt naar ronselaars
17-05-2013	Meisje van 16 wilde gaan strijden maar politie hield haar tegen
01-05-2013	Neem Jihadisten serieus, hun aantal blijft groeien
26-04-2013	Dat jihad-gedoe was toch alweer over?
24-04-2013	Rot op uit Afghanistan. Rot op uit Syrië! Dan rotten wij hier op
24-04-2013	Prediker Zoetermeer inspireerde jihadisten
20-04-2013	De You-tube jihad
11-04-2013	Delft voelt zich 'overvallen' door vertrek van jongeren

06-04-2013	Het is daar wel een heilige oorlog
26-03-2013	Syrische oppositieleider roemt Nederlandse jihadstrijders
16-03-2013	Zijn dit Nederlandse 'jihadreizigers' in Syrië?
13-03-2013	Jihadreiziger is soms nog een kind
18-12-2012	Toename jihadisten
30-11-2012	Drie 'geradicaliseerde' moslims opgepakt in Rotterdam

Algemeen Dagblad

28-05-2013	Meerderheid wil harde straf voor ronselaars jihadisten
17-05-2013	Jonge jihadgangers naar Syrië vertrokken
06-05-2013	Haagse jihadstrijders in val gelokt door ronselaars
01-05-2013	Jihadganger' weer op vrije voeten
29-04-2013	Nederlandse jihadganger opnieuw aangehouden
24-04-2013	Sharia4Holland speelt rol bij jihad-reizen
20-04-2013	Hollandse jihadstrijders Syrië in luxe villa
18-04-2013	Politie onderzoekt drie aangiftes ronselen Syrië
18-04-2013	Wel ronselaars in Nederland voor jihad in Syrië...
16-04-2013	AIVD: geen aanwijzingen ronselen jihadstrijders
23-03-2013	Agenten Den Haag krijgen 'jihad-les'
23-03-2013	Mogelijk derde Nederlandse strijder omgekomen in Syrië
22-03-2013	Opstelten onderzoekt afname paspoort jihadist
22-03-2013	Dode Nederlandse jihadisten wellicht bekende van elkaar
22-03-2013	Afpakken paspoort jihadist symboolwetgeving
21-03-2013	Gissen naar gedode Delftse jongen in Syrië
21-03-2013	Wees alert op signalen van radicalisering
21-03-2013	Burgermeester Delft: Jongeren, ga niet naar Syrië
20-03-2013	Nederlandse jihadist gedood in Syrië
17-03-2013	Video opgedoken met Nederlandse strijders in Syrië
14-03-2013	Voor de jihad naar Syrië: 'Samen gaan we sterven
13-03-2013	Wie zijn die Nederlandse jihadjongeren precies
13-03-2013	Opstelten: zorgen over jihadstrijders
13-03-2013	Jihadganger' Syrië kampt met psychische problemen
06-03-2013	Nederlandse jongeren willen tegen Assad vechten
13-02-2013	Tweede 'jihadganger' Syrië op vrije voeten
30-11-2012	Politiek pakt jihadisten met bestemming Syrië op

Bijlage II

Media overzicht

Mei 2013

29-05	De Vijfde Dag	Zoektocht naar een Nederlandse jihadist
28-05	Volkskrant	Driekwart Nederlandse moslims vindt Syriëgangers helden
28-05	AD	Meerderheid wil harde straf voor ronselaars jihadisten
26-05	NRC	Vrije Syrische Leger heeft Nederlandse jihadisten niet nodig
25-05	Nos.nl	Nederlander verdacht van ronselen
18-05	NRC	Haagse politiek zoekt naar ronselaars
18-05	Nu.nl	Minderjarige Nederlandse jihadgangers naar Syrië
17-05	Trouw	Jonge jihadgangers naar Syrië vertrokken
17-05	AD	Jonge jihadisten naar Syrië vertrokken
15-05	Volkskrant	Jonge jihadgangers naar Syrië vertrokken
13-05	Pauw & Witteman	Over zoektocht zoon in Syrië
06-05	Trouw	Ronselen voor Syrië, dat is mijn djihad
06-05	AD	Haagse jihadstrijders in val gelokt door ronselaars
01-05	Trouw	Jihadganger weer op vrije voeten
01-05	AD	Jihadganger weer op vrije voeten
01-05	Nu.nl	'Jihadganger' weer vrij gelaten
01-05	Volkskrant	Jihadganger' weer op vrije voeten
01-05	NRC	Neem Jihadisten serieus, hun aantal blijft groeien
01-05	Nos.nl	Vermeende jihadganger weer vrij

April 2013

30-04	Volkskrant	Jihadstrijder voor de tweede maal opgepakt
29-04	Volkskrant	Nederlandse 'jihadgangers' opnieuw aangehouden
29-04	Nu.nl	'Jihadganger' opnieuw aangehouden
29-04	Trouw	Nederlandse 'jihadganger' opnieuw aangehouden
29-04	AD	Nederlandse jihadganger opnieuw aangehouden
26-04	NRC	Dat jihad-gedoe was toch alweer over?
24-04	NRC	Rot op uit Afghanistan. Rot op uit Syrië!
24-04	Trouw	Sharia4Holland speelt rol bij jihad-reizen
24-04	AD	Sharia4Holland speelt rol bij jihad-reizen
24-04	Volkskrant	Sharia4Holland speelt rol bij jihad-reizen
24-04	NRC	Prediker Zoetermeer inspireerde jihadisten
23-04	Nieuwsuur	Syriëgangers vertrekken vrijwillig
22-04	Volkskrant	Ook Nederlandse meisjes naar Syrië
20-04	Volkskrant	Strijders aan de rand van het zwembad
20-04	Volkskrant	Nederlandse jihadstrijders verblijven luxe buitenwijk
20-04	AD	Hollandse jihadstrijders Syrië in luxe villa
20-04	Nos.nl	Jihadgangers Syrië leven in luxe
20-04	Nu.nl	Syriëgangers ondergebracht in een soort Holland House

20-04	NRC	De You-tube jihad
18-04	Volkskrant	Ouders woedend op AIVD: wel ronselaars voor Syrië
18-04	Volkskrant	Politie onderzoekt drie aangiftes ronselen Syrië
18-04	Trouw	Politie onderzoekt drie aangiftes ronselen Syrië
18-04	Trouw	Wel ronselaars voor jihad Syrië
18-04	AD	Wel ronselaars in Nederland voor jihad in Syrië
18-04	AD	Politie onderzoekt drie aangiftes ronselen Syrië
18-04	Nu.nl	Minderjarige Nederlandse jihadgangers naar Syrië
16-04	Trouw	AIVD: geen aanwijzingen ronselaars Syrië
16-04	AD	AVID: geen aanwijzingen ronselen jihadstrijders
16-04	Nu.nl	Geen aanwijzingen ronselen jihadstrijders
16-04	Volkskrant	AIVD: geen aanwijzing ronselen jihadstrijders
15-05	Volkskrant	Extremisten juttten jonge moslims op
15-04	Volkskrant	Burgermeesters, stop jihadisering van uw wijken
11-04	NRC	Delft voelt zich 'overvallen' door vertrek van jongeren
10-04	Volkskrant	AIVD én moslimgemeenschap falen bij radicalisering
06-04	NRC	Het is daar wel een heilige oorlog
03-04	Volkskrant	Vechten in Syrië
01-04	Nu.nl	'Jihadganger' weer vrijgelaten
Maart 2013		
30-03	Volkskrant	Jonge jihadist rustiger en onzichtbaar?
29-03	Volkskrant	Jongeren naar Syrië 'slachtoffer' van hun eigen ideeën?
		Maak dat de kat wijs!
29-03	Nu.nl	'Jihadganger' opnieuw aangehouden
29-03	Nos.nl	Hoe herken je een Syriëstrijder
27-03	De Vijfde Dag	Interview jihadistrijder
27-03	Pauw & Witteman	Honing over jihad
26-03	Nos.nl	Jihadi's blijf thuis
26-03	Nos.nl	Ik bel mijn zoon in Syrië elke dag
26-03	NRC	Syrische oppositieleider roemt Nederlandse jihadistrijders
26-03	Volkskrant	Derde jihadistrijder zou in Syrië zijn gesneuveld
25-03	Volkskrant	Een jihadist die uit Syrië terugkeert, is niet opeens een competente terrorist
25-03	Nos.nl	Haagse imam: ga niet naar Syrië
23-03	Trouw	Agenten Den Haag krijgen jihad-les
23-03	Nu.nl	Politie wil radicalisering eerder herkennen
23-03	Volkskrant	Agenten in Den Haag krijgen 'jihad-les
23-03	AD	Mogelijk derde Nederlandse strijder omgekomen in Syrië
23-03	Volkskrant	Jihadstrijders
22-03	Volkskrant	Afpakken paspoort symboolwetgeving
22-03	Pauw & Witteman	Imam Elforkani
22-03	Nu.nl	Opstelten onderzoekt afname paspoort jihadist
22-03	Trouw	Afpakken paspoort symboolwetgeving
22-03	Nos.nl	Ook jonge bekeerlingen naar Syrië

22-03	Nu.nl	Zorgen voor Nederlandse strijders in Syrië
22-03	AD	Afpakken paspoort symboolwetgeving
22-03	Nu.nl	Nederlandse doden in Syrië illustreren risico's jihad
22-03	AD	Opstelten onderzoekt afname paspoort jihadist
22-03	AD	Dode Nederlandse jihadisten wellicht bekenden van elkaar
22-03	Volkskrant	Kamer: reisdocument jihadstrijders afpakken
21-03	AD	Gissen naar gedode Delftse jongen in Syrië
21-03	AD	Wees alert op signalen van radicalisering
21-03	AD	Burgermeester Delft: Jongeren, ga niet naar Syrië
20-03	Nos.nl	Delftse Murad was 'kanonnenvlees'
20-03	Nu.nl	Delftse jihadist omgekomen in Syrië
20-03	Nos.nl	Jihadist uit delft gedood in Syrië
20-03	Pauw & Witteman	Over broer die vertrokken is
20-03	AD	Nederlandse jihadist gedood in Syrië
17-03	Trouw	Video opgedoken met Nederlandse strijders in Syrië
17-03	AD	Video opgedoken met Nederlandse strijders in Syrië
17-03	Nu.nl	Honderden buitenlandse jihadisten in Syrië
17-03	Volkskrant	Video opgedoken met Nederlandse strijders in Syrië
16-03	Nos.nl	Video NL jihadisten duikt op
16-03	NRC	Zijn dit Nederlandse 'jihadreizigers' in Syrië?
14-03	AD	Voor de jihad naar Syrië: 'Samen gaan we sterven'
14-03	Volkskrant	Met roestige Kalanjinikov op naar het paradijs
13-03	Pauw & Witteman	Terreurdreiging omhoog
13-03	Volkskrant	Jihadganger kampt met psychische problemen
13-03	Trouw	Jihadganger kampt met psychische problemen
13-03	AD	'Jihadganger' Syrië kampt met psychische problemen
13-03	Nos.nl	Kans op aanslagen Nederland reëel
13-03	Nos.nl	Dreigingsniveau terrorisme omhoog
13-03	Nos.nl	Veel moslimstrijders komen uit Nederland
13-03	NRC	Jihadreiziger is soms nog een kind
13-03	AD	Wie zijn die Nederlandse jihadjongeren precies
13-03	AD	Opstelten: zorgen over jihadstrijders
12-03	Nos.nl	Honderd jihadstrijders uit Nederland
06-03	AD	Nederlandse jongeren willen tegen Assad vechten
03-03	Nos.nl	Familie Syriëstrijder dient klacht in
Februari 2013		
13-02	AD	Tweede 'jihadganger' Syrië op vrije voeten
13-02	Trouw	Tweede 'jihadganger' op vrije voeten
13-02	Volkskrant	Tweede 'jihadganger' op vrije voeten
13-02	Nu.nl	Tweede jihadganger Syrië op vrije voeten
12-02	Nu.nl	Plassterk bezorgd over groeiend aantal jihadisten
07-02	Nieuwsuur	AIVD waarschuwt voor 'jihadgangers'
07-02	Nu.nl	Jihadgangers van Nederland naar Syrië enorm gestegen
01-02	Trouw	Terreurverdachte Syrië op borgtocht vrij
01-02	AD	Terreurverdachte Syrië op borgtocht vrij

01-02 Nu.nl

Terreurverdachte Syrië op borgtocht vrij

Januari 2013

December 2012

18-12 NRC

Toename jihadisten

17-12 Nos.nl

Verlokking jihad neemt toe

November 2012

30-11 Trouw

Politie pakt jihadisten met bestemming Syrië op

30-11 AD

Politie pakt jihadisten met bestemming Syrië op

30-11 NRC

Drie ‘geradicaliseerde moslims’ opgepakt in Rotterdam

Bijlage III Literatuurmatrix

Artikelen de Volkskrant

- Vk 1 Driekwart Nederlandse moslims vindt Syriëgangers helden (28-05-2013)
 Vk 2 Sharia4Holland speelt rol bij jihad-reizen (24-04-2013)
 Vk 3 Nederlandse jihadstrijders verblijven in luxueuze buitenwijk Aleppo (20-04-2013)
 Vk 4 Burgermeesters, stop jihadisering van uw wijken (03-04-2013)
 Vk 5 Jihadstrijders houd je niet tegen door ze weg te zetten als domme naïevelingen (30-03-2013)
 Vk 6 Jongeren naar Syrië ‘slachtoffer’ van hun eigen ideeën? Maak dat de kat wijs (29-03-2013)
 Vk 7 Een jihadist die uit Syrië terugkeert, is niet opeens een competente terrorist (25-03-2013)
 Vk 8 Jihadstrijders (23-03-2013)
 Vk 9 Met roestige Kalanjinikov op naar het paradijs (14-03-2013)
 Vk 10 Tweede ‘jihadganger’ op vrije voeten (13-01-2013)

Generische frames (Semetko & Valkenburg)

Artikelen	Human-interest	Conflict	Economisch	Moraliteit
Vk 1				
Vk 2				
Vk 3				
Vk 4	x			
Vk 5				
Vk 6				x
Vk 7		x		
Vk 8				
Vk 9	x	x		
Vk 10	x			

Diagnostisch frames (Snow, Vliegthart & Corrigan-Brown)

Artikelen	Politiek	Soc.-eco	Mensenrechten	Overige	Andere
Vk 1					
Vk 2					x (radicale isl. groepen)
Vk 3					
Vk 4					x (religieuze ontsparing)
Vk 5			x	x (slachtof en internet)	
Vk 6					
Vk 7					
Vk 8			x	x (slachtof)	
Vk 9				x (internet)	x (reizen mak)
Vk 10					

Prognostisch frames (Snow, Vliegthart & Corrigan-Brown)

Artikelen	Diplomatie	Politie interv.	Politieke intv.	Samenwerking	Andere
Vk 1					
Vk 2					
Vk 3					
Vk 4	x		x	x	x (radicalisering beter leren herkennen)
Vk 5					x (verbetering situatie Syrië)
Vk 6					
Vk 7					
Vk 8			x		
Vk 9					
Vk 10					

Terminologie

Vk 1	Syriëgangers, potentiële terroristen
Vk 2	Jihadganger
Vk 3	Jihadstrijders, Syriëgangers,
Vk 4	Jihadist, terrorist, jihadstrijders
Vk 5	Jihadisten
Vk 6	Patat-jihadisten
Vk 7	Jihadreizigers, jihadisten
Vk 8	Jihadstrijders, Jihadreizigers
Vk 9	Jihadi's, jihadstrijders, mujahidin, internet-jihadi's
Vk 10	Jihadganger, terreurverdachte

Artikelen NRC Handelsblad

- NRC 1 Vrije Syrische Leger heeft Nederlandse jihadisten niet nodig (26-05-2013)
 NRC 2 Meisje van 16 wilde gaan strijden maar politie hield haar tegen (17-05-2013)
 NRC 3 Neem Jihadisten serieus, hun aantal blijft groeien (01-05-2013)
 NRC 4 Dat jihad-gedoe was toch alweer over? (26-04-2013)
 NRC 5 Rot op uit Afghanistan. Rot op uit Syrië! Dan rotten wij hier op (24-04-2013)
 NRC 6 De You-tube jihad (20-04-2013)
 NRC 7 Delft voelt zich 'overvallen' door vertrek van jongeren (11-04-2013)
 NRC 8 Het is daar wel een heilige oorlog (06-04-2013)
 NRC 9 Zijn dit Nederlandse 'jihadreizigers' in Syrië? (16-03-2013)
 NRC 10 Jihadreiziger is soms nog een kind (13-03-2013)

Generische frames (Semetko & Valkenburg)

Artikelen	Human-interest	Conflict	Economisch	Moraliteit
NRC 1	x			
NRC 2				
NRC 3	x			x
NRC 4				
NRC 5	x			x

NRC 6	x			x
NRC 7				
NRC 8				x
NRC 9				
NRC 10	x			

Diagnostisch frames (Snow, Vliegenthart & Corrigan-Brown)

Artikelen	Politiek	Soc.-eco	Mensenrechten	Overige	Andere
NRC 1					
NRC 2					
NRC 3					x (martelaar- schap, doel in het leven, radicale bewegingen)
NRC 4	x (te weinig aandacht)				x (moskeeën)
NRC 5			x (onrecht- vaardigheids- gevoel)		x (aantrekking salafisme)
NRC 6				x (internet en slachtoffers)	x (charis- matische personen en groepen)
NRC 7					
NRC 8				x (slachtof)	
NRC 9					
NRC 10					

Prognostisch frames (Snow, Vliegenthart & Corrigan-Brown)

Artikelen	Diplomatie	Politie interv.	Politieke intv.	Samenwerking	Andere
NRC 1				x	
NRC 2					
NRC 3				x	x (meldpunt jihadisten)
NRC 4				x	x (meer jongeren- werkers en welzijn, rol imam)
NRC 5					
NRC 6					
NRC 7			x	x	
NRC 8					
NRC 9					
NRC 10					

Terminologie

NRC 1	Jihadisten, Syriëstrijders
NRC 2	
NRC 3	Jihadisten, jihadstrijder
NRC 4	
NRC 5	Syriëgangers, jihadisten
NRC 6	Jihadisten
NRC 7	Jihadstrijders, jihadreizigers
NRC 8	Jihadisten, jihadi's
NRC 9	Jihadreizigers
NRC 10	Jihadreiziger

Artikelen Algemeen Dagblad

- AD 1 Meerderheid wil harde straf voor ronselaars jihadisten (20-05-2013)
 AD 2 Haagse jihadstrijders in val gelokt door ronselaars (06-05-2013)
 AD 3 Agenten Den Haag krijgen 'jihad-les' (23-03-2013)
 AD 4 Dode Nederlandse jihadisten wellicht bekende van elkaar (22-03-2013)
 AD 5 Gissen naar gedode Delftse jongen in Syrië (21-03-2013)
 AD 6 Wees alert op signalen van radicalisering (21-03-2013)
 AD 7 Voor de jihad naar Syrië: 'Samen gaan we sterven' (14-03-2013)
 AD 8 Wie zijn die Nederlandse jihadjongeren precies (13-03-2013)
 AD 9 Nederlandse jongeren willen tegen Assad vechten (06-03-2013)
 AD10 Politiek pakt jihadisten met bestemming Syrië op (30-11-2012)

Generische frames (Semetko & Valkenburg)

Artikelen	Human-interest	Conflict	Economisch	Moraliteit
AD 1		x		
AD 2				
AD 3				
AD 4	x			
AD 5	x			
AD 6				
AD 7	x			
AD 8				
AD 9				
AD10				

Diagnostisch frames (Snow, Vliegthart & Corrigan-Brown)

Artikelen	Politiek	Soc.-eco	Mensenrechten	Overige	Andere
AD 1					x (extremistisch netwerk)
AD 2					
AD 3					
AD 4					x (avontuur en religie)

AD 5					
AD 6	x (te weinig aandacht)				x (status)
AD 7				x (slachtof)	
AD 8					x (duur van het conflict en reizen makkelijk)
AD 9				x (slachtof)	
AD 10					

Prognostisch frame (Snow, Vliegenthart & Corrigan-Brown)

Artikelen	Diplomatie	Politie interv.	Politieke intv.	Samenwerking	Andere
AD 1					
AD 2					
AD 3		x (jihad-les)			
AD 4					
AD 5					
AD 6					
AD 7					
AD 8					
AD 9					
AD 10					

Terminologie

AD 1	Syrië-gangers, jihadisten, polderjihadisten
AD 2	
AD 3	
AD 4	Jihadisten, jihadstrijder
AD 5	Jihadstrijder
AD 6	
AD 7	
AD 8	Jihadisten, jihadstrijder, jihadjongeren
AD 9	Jihadstrijders
AD 10	Jihadisten

Bijlage IV

Overzicht type mediabericht

Nieuwsberichten

Driekwart Nederlandse moslims vindt Syriëgangers helden (Vk 28-05-2013)
Sharia4Holland speelt rol bij jihad-reizen (Vk 24-04-2013)
Nederlandse jihadstrijders verblijven in luxueuze buitenwijk Aleppo (Vk 20-04-2013)
Tweede 'jihadganger' op vrije voeten (Vk 13-01-2013)
Vrije Syrische Leger heeft Nederlandse jihadisten niet nodig (NRC 26-05-2013)
Meisje van 16 wilde gaan strijden maar politie hield haar tegen (NRC 17-05-2013)
Delft voelt zich 'overvallen' door vertrek van jongeren (NRC 11-04-2013)
Zijn dit Nederlandse 'jihadreizigers' in Syrië? (NRC 16-03-2013)
Meerderheid wil harde straf voor ronselaars jihadisten (AD 20-05-2013)
Haagse jihadstrijders in val gelokt door ronselaars (AD 06-05-2013)
Agenten Den Haag krijgen 'jihad-les' (AD 23-03-2013)
Dode Nederlandse jihadisten wellicht bekende van elkaar (AD 22-03-2013)
Gissen naar gedode Delftse jongen in Syrië (AD 21-03-2013)
Wees alert op signalen van radicalisering (AD 21-03-2013)
Voor de jihad naar Syrië: 'Samen gaan we sterven' (AD 14-03-2013)
Wie zijn die Nederlandse jihadjongeren precies (AD 13-03-2013)
Nederlandse jongeren willen tegen Assad vechten (AD 06-03-2013)
Politiek pakt jihadisten met bestemming Syrië op (AD 30-11-2012)

Achtergrondartikelen

Jihadstrijders (Vk 23-03-2013)
Met roestige Kalanjinikov op naar het paradijs (Vk 14-03-2013)
Dat jihad-gedoe was toch alweer over? (NRC 26-04-2013)
Rot op uit Afghanistan. Rot op uit Syrië! Dan rotten wij hier op (NRC 24-04-2013)
De You-tube jihad (NRC 20-04-2013)
Het is daar wel een heilige oorlog (NRC 06-04-2013)

Interviews

Jihadreiziger is soms nog een kind (NRC 13-03-2013)

Opiniestukken

Burgermeesters, stop jihadisering van uw wijken (Vk 03-04-2013)
Jihadstrijders houd je niet tegen door ze weg te zetten als domme naïevelingen (Vk 30-03-2013)
Jongeren naar Syrië 'slachtoffer' van hun eigen ideeën? Maak dat de kat wijs (Vk 29-03-2013)
Een jihadist die uit Syrië terugkeert, is niet opeens een competente terrorist (Vk 25-03-2013)
Neem Jihadisten serieus, hun aantal blijft groeien (NRC 01-05-2013)